Rimbaud'nun Mektupları

DÜŞÜN

ARTHUR RIMBAUD'NUN KISA YAŞAMÖYKÜSÜ

Fırtına gibi şiirleriyle yerleşik sanat kavramlarını allak bullak eden Rimbaud'nun güzelduyu (estetik) ve yazın anlayışı üzerinde durmayacağız burada. 13 mayıs 1871 de dostu *Izambard*'a, 15 mayıs 1871 de *Demeny*'ye yazdığı iki mektupta kendisi büyük ölçüde dile getirmiştir bunu. Ama yine de, ayrı bir inceleme konusu olması gereken bu noktayı bir yana bırakıp kısa yaşamöyküsünü serimleyecek, bu arada mektuplarından kişiliğini belirleyeceğini sanarak seçtiğimiz örnekleri sunacağız.

Jean Nicolas Arthur Rimbaud 20 ekim 1854 te Charleville (Ardennes) de doğdu. İçkarartıcı güneşsiz iklimi, dar sokakları, koyu hıristiyan havasıyla boğucu bir kentti burası. Sert bir annenin gözetiminde, kimsenin girip çıkamayacağı bir evde, oyuncaksız bir çocukluğu yalnız kendi kardeşleriyle oynayabilerek geçirdi küçük Arthur. Gezip dolaşmayı seven, serüvenci bir yaratılıştaki babası *Frédéric Rimbaud,* piyade yüzbaşısıydı ve Arthur'un doğumundan kısa bir süre sonra Kırım savaşma gitmişti. Küçük toprak sahibi bir çiftçi ailesinden gelen annesi *Vitalie Cuif,* sert, kendini beğenmiş, koyu dindar bir kadındı. Karısıyla geçinemeyen yüzbaşı Rimbaud, erken emekliye ayrılıp Charleville'den uzaklaşmış, gidip Dijon'a yerleşmişti. Arthur'un kendisinden iki yaş büyük Frédéric adlı bir ağabeysi, Vitalie ve Isabelle adlı iki kızkardeşi vardı.

1862 yılında Arthur Rimbaud, Charleville'deki Rossat okuluna gündüzlü olarak girer. Burada çok düzenli çalışır ve çeşitli ödüller alır. On yaşında, bu harika çocuk, Charleville kolejinin yedinci sınıfına kabul edilir, aynı yılın ekim ayında

altıncı sınıfa geçer. 1866 da, zekâsının erken gelişmişliğiyle öğretmenlerini şaşırtan bu çocuk, bir sınıf atlar ve dördüncü sınıfa geçer.

1869 da yazdığı üç latince şiiri ortaöğretim müdürlüğünce yayınlanır, bunlardan üçüncüsü Yugurtha, Bölge Eğitim Müdürlüğü (Akademi)nün açtığı yarışmada birincilik ödülüyle taçlandırılır.

1870 yılında *Revue Pour Tour* (Herkesin Dergisi) Rimbaud'nun ilk fransızca şiirini (Les étrennes des Orphelins) yayınlar. Çalışkan ama dikkafalı, geçimsiz, somurtkan bir öğrenci olan Rimbaud, okulun hem övüncü hem kaygı konusudur. Öğretmenlerin çoğu bu üstün zekânın günün birinde sapıtacağından korkmaktadırlar. Aynı yıl Charleville'e devrimci düşünceler taşıyan bir genç öğretmen atanır, sözbilim (retorik) öğretmeni *Georges Izambard*'dır bu. Rimbaud, kendisinden beş yaş büyük bu genç öğretmenle dostluk kurar, onunla gizdeş olurlar. *Izambard* ona *Rabelais, Hugo, Banville* gibi yazarları okutur, yeni Fransız yazınını tanıtır.

1870 yılının 24 mayısında Rimbaud, *Parnasse* akımının öncülerinden *Banville*'e bir mektup yazar ve ona *Sensation, Ophélie* ve *Credo in Unam* (sonradan Soleil et Chair adını alacak) şiirlerini gönderip yayınlanmalarını ister; bu istek boşa çıkar. Bu arada Rimbaud yazdığı şiirleri *Izambard*'a okumaktadır.

29 ağustos 1870 de, *Rimbaud* ilk kez evden kaçar. Değerli kitaplarını satarak sağladığı parayla Mohon'a bir bilet alır ama Paris'e dek trende kalır; bileti geçerli olmadığından yakalanıp Mazas'ta tutuklanır; öğretmeni *Izambard*'ın eksik kalan 13 franklık borcu ödemesi üzerine salıverilir. Ekimin yedisinde ikinci kez evden kaçıp yaya olarak Belçika'ya geçer, Charleroi'ya varır, burada bir gazetecilik bulmayı ummaktadır; ne ki, umduğunu bulamaz ve düşkırıklığı içinde Bruxelles'e, sonra da Douai'ye döner. Bu arada birçok şiirler yazmıştır. Bunlardan yirmiikisini seçip *Izambard* aracılığıyla tanıştığı *Paul Demeny*'ye verir. Kasımda, annesi Rimbaud, polise başvurarak oğlunu Charleville'e geri getirtir. Kolej daha açılmadığından, Rimbaud zamanını kitaplık ve

dostu *Delahaye* ile gezintiler arasında geçirir.

Ocak 1871 de Charleville-Mézière Almanlar tarafından işgal edilmiştir. Kolsaatini satan Rimbaud 25 şubatta üçüncü kez evden kaçıp Paris'e gider. Sokaklarda parasız, aylak aylak dolaşır, yazınsal yenilikleri okur, ve 10 martta yaya olarak yine Charleville'e döner. Yeniden kitaplığa kapanır ve *Thiers, Michelet* gibi tarihçileri, *Proudhon* ve *Louis Leblanc* gibi sosyalistleri ve ozan olarak da *Verlaine*'i okur. 18 martta Paris'te Komün yönetimi kurulmuştur, *Rimbaud* bunu büyük bir sevinçle karşılar.

13 mayıs 1871 de *Izambard*'a, 15 mayıs 1871 de *Demeny*'ye yazdığı iki mektupta Rimbaud yeni güzelduyu kavramlarını ve şiirde benimsediği «görülmeyeni görme» yöntemini açıklar. Ozanın sanat anlayışını yansıtan çok önemli iki mektuptur bunlar.

Haziranın onunda *Rimbaud, Demeny*'ye bir mektup yazarak ekim 1870 de kendisine bırakmış olduğu bütün şiirleri yakmasını ister, bunun yanında ona *Les Poètes de Sept Ans, Les Pauvres de L'Eglise, Le Coeur du Pitre* (sonradan Le Coeur Volé) adlı şiirlerini gönderir. Yazdıklarının da yansıttığı gibi, bu ara koyu bir kilise ve hıristiyanlık düşmanı duygular içine girmiştir.

Ağustos sonunda *Verlaine*'e bir mektup yazıp şiirlerini gönderir; okuduğu bu şiirlerden coşkulanan *Verlaine* onu Paris'e çağırır. Eylül ortasında *Rimbaud,* yazmış olduğu *Bateau Ivre* (Sarhoş Gemi) şiirini *Verlaine* ve onun dostlarına okumak üzere Paris'e gider. *Verlaine*'in kayınpederlerinde kalmaktadır. Ama, suratsızlığı, kabalığı, hırçınlığı ve geçimsizliğiyle hem aileyi hem Paris sanat çevresini tedirgin etmiştir.

1872 yılının ocak ayında *Verlaine*'le *Rimbaud* Paris'te serseri bir yaşam sürmekte, o kahve senin bu kahve benim dolaşmakta; sabahlara dek içip rezaletler çıkarmaktadırlar. Bu yüzden, aradaki ilişkinin sapıklığından kuşkulanmaya başlayan karısıyla *Verlaine* arasında korkunç kavgalar çıkar. *Verlaine*'e, ayrılma davası açacağını söyleyen karısıyla barışma olanağı vermek için, *Rimbaud* şubatta Ardennes'e döner.

Yargıç önünde yadsımalarına karşın, aslında *Verlaine*'le

Rimbaud arasında eşcinsel bir ilişki vardır, ve bu ilişkide *Rimbaud* etkin, *Verlaine* edilgindir. *Verlaine*'in üstelemesi üzerine *Rimbaud* mayısta yeniden Paris'e döner, bu arada da şiir çalışmalarını sürdürür.

7 temmuzda *Verlaine*, karısını ve çocuğunu bırakıp *Rimbaud* ile buluşmak üzere Belçika'ya gider. 4 eylülde iki ahbap gemiye atlayıp İngiltere'ye geçerler. İngilizce öğrenirler, Londra ve çevresini dolaşırlar, sonunda gün geçtikçe koyulaşan bir yoksunluğa düşerler. Aralık ayında *Rimbaud* Charleville'e döner ve orada üç hafta kalır.

Yıl 1873. *Verlaine* sayrılandığı için, *Verlaine*'in annesiyle Rimbaud Londra'ya gelip onu bulurlar. *Verlaine* iyileşince, *Rimbaud* 2 nisanda ailesinin Vouziers yakınlarındaki Roche çiftliğine döner ve *Une Saison en Enfer* (Cehennemde bir Mevsim) kitabını hazırlamaya koyulur.

24 mayısta *Rimbaud*, *Verlaine*'le Bouillon'da buluşup onunla yeniden İngiltere'ye gider. Yeniden yoksunluk ve kavgalı yaşam başlamıştır. 4 temmuz günü yeni bir kavga sonunda *Verlaine* onu bırakıp Bruxelles'e gider. Karısına mektup yazıp yanına gelmesini ister; karısı gelmez. Bunun üzerine *Rimbaud*'yu çağırır, *Rimbaud* hemen gelir ve *Verlaine*'i annesiyle birlikte orada bulur. *Verlaine*'in sinirleri laçka olmuştur, intihardan sözetmektedir. 10 temmuz günü *Rimbaud* Paris'e dönmek istediğini söyleyince *Verlaine* onu bu düşüncesinden caydırıp alıkoymak ister; söz geçiremeyince, tabancayla bir el ateş edip *Rimbaud*'yu sol bileğinden hafifçe yaralar. Bu olaydan sonra *Verlaine* tutuklanır ve iki yıl cezaevinde yatar.

Bitkinlik ve umutsuzluk içindeki *Rimbaud* 20 temmuzda Roche'a döner. Temmuz-ağustos aylarında *Une Saison en Enfer* kitabını bitirir. Ekim ayında, yayıncısının istediği parayı çıkıştıramadığından, kitabının birkaç tanesini dostlarına imzalar, geri kalanının yayınını durdurur.

Yıl 1874. Ocak ve mart ayları. *Germain Nouveau* ile tanışmış olan *Rimbaud*, onunla İngiltere'ye gider. Orada fransızca dersleri verir. *İlluminations* kitabının şiirlerini bitirip temize çeker. Annesi ve kızkardeşi Vitalie Londra'ya gelip

bütün bir temmuzu Arthur'le geçirirler.

Yıl 1875. Ocak ayım Charleville'de geçiren *Rimbaud* şubatta almanca öğrenmek üzere Stuttgart'a gider. Mayısta oradan yaya olarak İtalya'ya geçer. Milano'da sayrılanır, bir İtalyan kadın kendisine bakar. Haziran'da güney İtalya'ya doğru yola çıkar. Sayrı olduğundan, Fransız konsolosu onu Livourne'a gönderir. Kış aylarında Charleville'de bulunan *Rimbaud,* İspanyolca, Arapça, İtalyanca ve Felemenkçe öğrenerek zaman geçirir; bu arada kızkardeşi Vitalie ölür. Yine bu yıl, ocak 1875 de Mons cezaevinden çıkmış ve kendini sofuca katolikliğe vermiş olan *Verlaine* çıkıp yanına gelir. *Verlaine* katoloik inançlarını *Rimbaud*'ya benimsetmek, onu din yoluna getirmek çabasındadır. Çabuk kavgaya dönüşen tartışmaları sırasında *Rimbaud, Verlaine*'e iyi bir dayak atar ve onu, iki buçuk günlük bir birliktelikten sonra, trene binip Paris'e dönmek zorunda bırakır.

Yıl 1876. Nisanda *Rimbaud* Viyana'ya gider. Parasını çaldırdığından sınırdışı edilir. 19 mayısta Hollanda'ya geçen *Rimbaud* orada Hollanda Sömürge Ordusuna yazılır; temmuzda birliğiyle Botavia'ya varır. Üç hafta sonra ordudan kaçar, Avrupa'ya dönen bir İngiliz yelkenlisiyle Bordeau'ya iner, oradan yaya olarak aralık ayının sonunda Charleville'e varır.

Yıl 1877. Rimbaud Brem ve Hamburg'a gider, orada Loisset sirkine çevirmen olarak girer; sirkle birlikte İsveç ve Danimarka'yı dolaşır.

Yıl 1878. Ekim ayında Vosges'ları, Alpleri ve İsviçre'yi yaya olarak geçen *Rimbaud,* trenle Cenova'ya varır, oradan bir gemiye atlayıp İskenderiye'ye geçer. Kasımda, Kıbrıs'ta, bir fransız şirketinin işlettiği taşocağında yönetici olarak çalışır.

Yıl 1879. Sayrılanan *Rimbaud* haziranda Roche'a döner. Tifodan yatmaktadır, tez iyileşir ve kendi çiftliklerinde çalışmaya başlar. Dostu *Delahaye* burada kendisini görmeye gelir. Bir ara, hep şiir ve yazınla uğraşmasını kendisinden isteyince, *Rimbaud*'nun ona yanıtı «böyle bir şeyi artık düşünmüyorum» olur.

Yıl 1880. İlkbaharda Kıbrıs'a giden *Rimbaud* oradan Mı-

sır'a geçer, ağustosta Aden'dedir. Orada deri ve kahve üzerine iş yapan bir ticaret şirketinde görev alır. Aralıkta, şirketin Harar şubesi yöneticisidir.

Yıl 1881. Bu Bardey şirketinde çalışmaktadır yine. Ama canı sıkılmakta, sefere çıkmayı kafasında kurmaktadır. Bu arada biraz para kazanmış, yatırıma dönüştürülmek üzere ailesine göndermiştir.

Yıl 1882-1883. Ogadine'de yeni bölgeler keşfetmiş olan *Rimbaud*, bu bölgeler üzerine bir rapor hazırlayıp Paris Coğrafya Kurumu'na gönderir, raporu beğenip yayınlayan Kurum kendisini üyeliğe alır.

Yıl 1884. Bardey şirketi tasfiye edilmiştir. Rimbaud, bir habeş kadınla karı-koca gibi yaşamaktadır. Daha bir süre bay Bardey'in hizmetinde çalışmayı sürdürür.

Yıl 1886. Ekimde Afrika'daki Choa'ya geçer Rimbaud. Silah ticareti yapmaktadır. Kendisine Avrupa'dan gelen birkaç bin tüfeği kral Ménélik'e satmak istemektedir. Bu arada *La Vogue* dergisi şiirlerini ve *İlluminations* kitabının büyük bir bölümünü yayımlar.

Yıl 1887. Kral Ménélik silahları alır ama parayı anlaştıkları fiyat üzerinden ödemez; büyük kazanç umudu böylece suya düşen *Rimbaud*, Harar'a, sonra da Aden'e döner. Çok yorgun düşmüştür, gidip birkaç hafta Kahire'de dinlenir.

Yıl 1888-1891. *Rimbaud*, Harar'da bir ticaret acentası yönetmekte, Cesar Tian şirketiyle Aden'de iş yapmaktadır. Bu arada tutsak ticareti yaptığı da söylentiler arasındadır.

Ve yıl 1891. Şubatın yirmisinde *Rimbaud* sağ bacağındaki ağrılardan yakınmaya başlar. Ağrı gittikçe artar. Romatizma kaynaklı olup eski bir frengi nedeniyle azıtan bir kanser uru sözkonusudur. 15 martta yatağa düşen Rimbaud devinemez duruma gelip korkunç ağrılar içinde kıvrandığı yataktan bir daha kalkamaz. Özel olarak yaptırttığı bir sedyeyle Zeilah'a götürülen *Rimbaud* oradan gemiyle Aden'e geçer. 9 mayısta Fransa'ya dönen bir gemiyle Marsilya'ya inen ozan, oradaki Conception sayrılarevine yatar; birkaç gün sonra ameliyatla bacağı kesilir.

Temmuzda Roche'a ailesinin yanına gider. Ama orada

durumu gittikçe kötüleşir. Akdeniz güneşi sağlığına belki daha iyi gelir düşüncesiyle, kızkardeşi Isabelle ile birlikte 23 ağustosta trenle Marsilya'ya dönüp yeniden Conception sayılarevine yatar. Ama durumu kötüleşmiş olan *Rimbaud* artık umutsuzluğa düşmüştür. 28 ekim günü, kızkardeşi Isabelle, *Rimbaud*'nun din yoluna döndüğünü, dinsel tören için papazın gelmesini kabul ettiğini bildirir. Söylendiğine göre, gelen papaz ozanı görünce, Isabelle'e «kardeşinizin zaten inancı var, daha ne istiyorsunuz yavrum; hem şimdiye dek böylesine güçlü bir inanç görmedim ben» demiştir.

Ve 10 kasım 1891 de, 37 yaşında, bir günlerin o fırtına ozanı *Rimbaud*, şiirle değiştirebileceğini sandığı bu yaşama gözlerini kapar.

Şiirle «yaşamı değiştirmek»ten sözediyordu hep ozan *Rimbaud*, «Sözün Simyası»nda kuşkusuz kendi içindeki yaşamı değiştirmişti ama dışardaki yaşam olduğu gibi sürüp gidiyordu. Düşlediği yaşamı bütünüyle dize ve düzyazılarında dile getirmişti ozan, kendini yinelemek için yazmak neye yarardı artık? İçerden ışıldıktan, kendi içini aydınlattıktan sonra *Nerval* intihar etmişti, *Lautréamont* yirmisinde ölmüştü, *Hölderlin*, *Nietzsche* ve *Artaud* deliliğin kapısını çalmışlardı. Bu durumda susmak, belki de en doğal şeydi; *Rimbaud* da bunu yaptı ve yirmi yaşında sustu.

Ne ki zamanla, içinin ışığı kararıp hepten söndükten sonra ozan *Rimbaud*'nun yerini delirmiş bir *Rimbaud* almıştı artık, tüccar *Rimbaud*. Bu nedenle, Ortadoğu ve Afrikada'ki *Rimbaud*'da, gençlik düşünceleriyle taban tabana zıtlaşan tutum ve davranışlar görürüz. Genellikle ak Avrupalıda gördüğümüz bu yöne kısaca değinmekten kendimizi alamayacağız.

Dostu *Delahaye*'in tanıklığına göre, 1871 Paris Komünü'nü sevinçle karşılayan *Rimbaud*, bugün metni ellerde bulunmayan bir komünist anayasa taslağı yazmıştır; «mülkiyetin parçalanması büyük bir kötülüktür» gibi savlarda bulunmuş ozan, «tarihin önüne çıkardığı fırsatı değerlendiremeyen, sosyalizmi kolayca kurabilecekken fetihlere kalkışmış olan Napolyon»u kınamakta, onu Fransa'da sanat, yazın, eğitim ve hatta dini berbat etmekle suçlamaktadır. Irkçılığa, şovenli-

ğe, övüngen ulusalcılığa karşıdır; öylesine ki, almanlar karşısındaki fransız yenilgisi için, «şovenliğimiz bir daha belini doğrultamayacağı bir darbe yedi; oh oldu; yenilgi bizi aptalca önyargılardan kurtardı, yenilgi bizi değiştirecek, bizim için kurtuluş olacak» demeye dek vardırmaktadır işi.

Öte yandan, inancını yitirmiştir, dahası, azgın bir din düşmanıdır gençliğinde, oraya buraya tanrıya sövgüler yazar. Paraya önem vermemekte, onu iğrenç bir maden parçası olarak görmektedir.

Oysa Ortadoğu ve Afrika'da bambaşka tutumda bir *Rimbaud,* bunun tam tersi bir *Rimbaud* görmekteyiz. Annesi ve kızkardeşine yazdığı mektuplarda sıklıkla belirmektedir bu. Örneğin Afrika'da ticaret yapmak üzere aralarında bulunduğu zencilerin renk, dil ve davranışlarını horlamakta, kokularından tiksinmekte, yemeklerini köpek yalına benzetip iğrenç bulmaktadır. Arabistan'da tokatladığı bir yerli kendisini mahkemeye verince Fransız konsolosuna yazıp mahkemede kendisini korumasını istemekte, tam bir sömürgeci buyurganlığını benimsemektedir. Dinsizliğini unutup, müslüman çobanları yaban, kandökücü ve soyguncukla aşağılarken, habeş halkına «hıristiyan ve Avrupa yanlısı» olduğu için yakınlık duymaktadır. İçindeki o büyük şiir tutkusunun yerini acımasız bir tüccar ruhu, korkunç bir para tutkusu almıştır. Tek düşüncesi, en kısa zamanda en çok para biriktirip, yaşamının geri kalan bölümünü çalışmadan para yiyerek geçirmektir. Bu yüzden, tüm insancıl kavramlara sırt çevirip, kaldırdığı kervanlarda yer alan işçi ve hayvanlara yeterince yiyecek - içecek bile vermemekte, üç kuruş kısmak için, onları yollarda per perişan etmektedir; yine para uğruna, silah ticareti yapmakta, ve hatta tutsak ticaretine girişmektedir. Ne ki, bütün bu olumsuzluklara karşın, artık ikliminden yaşam biçimine değin yabancılaştığı Avrupa'ya da dönmek istememekte, «Avrupa havası, değişmiş olan mizacım için çok soğuk. Ancak sıcak ülkelerde yaşayabilirim ben artık» demektedir. Bu da onun kişisel dramı.

Çift ölçü kullanma genellikle yaygın bir özelliğidir Avrupalının. Günümüzün çeşitli siyasal ve toplumsal olaylarında

da gözlemlemekteyiz bu çift değerli tutumu. Savunur göründüğü o eşitçilik, o insancıllık, o hoşgörüyü yalnızca ak Avrupa sınırları içinde geçerli saymakta, bu sınırların dışında kalan ülke ve insanlara karşı, kendi çıkarı doğrultusunda en iğrenç davranışlara girişmekte bir sakınca görmemektedir bu Avrupalı. Bu nedenle, bir süre içinde yaşayarak yakın tanığı olduğumuz bu tutumu yansıtan, altmışlı yıllarda yazılmış bir şiirimizle bitirmek istiyoruz bu yazıyı:

AK AVRUPA YADA ISIRGAN UYGARLIK

(Pau parkındaki zenci kız yontusu için)

Isırgan bir uygarlık, ortaçağ kaçkını
Haçlı, tabancalı, birazcık da kininli
Eli yatkın, her yolla, bire bin tecimine.

Soğuk acı yelleriyle kuzeyin, durmadan
Kayan koyu bir aptallık gemiler dolusu
Alyanak, karpuz kışlı denizcilerle
Eskinin sıcak ipek ülkelerine.

Sinsi uzlaşmalarla baylar katında
Saplanan bir kemik diş, yüzyıllar boyu
Saz benizlere, çikolata tenlere.

Tüm görkemi yanında parkların, müzelerin
Taşan terli bir utanç ak Avrupa'dan
Kara yontularda baktıkça gece
Bronz bakışlarla zenci kız güneşe.

TAHSİN SARAÇ

THEODORE DE BANVILLE'E

(Sayın Théodore de Banville,
Yayıncı sayın Alphonse Lemerre eliyle
Choiseul pasajı
Paris.)

Charleville, 24 mayıs 1870

Sayın Théodore de Banville,

Sayın Usta,

Sevi dolu aylardayız; yaşım onyedi. Şu umut ve düşlemler çağı dedikleri! ve işte, Esin perisi'nin şöyle parmak ucuyla dokunduğu bir çocuk olan ben —kaba kaçtıysa bağışlayın— inançlarımı, umutlarımı, coşkularımı, şu ozanlara vergi şeyleri dile getirmeye giriştim, bahar dediğim bu işte benim.

Bu şiirlerden birkaçını size gönderiyorsam, —iyi yürekli yayıncı Alphonse Lemerre aracılığıyla— bütün ozanları ülküsel güzelliğe tutkun bütün parnasçıları —ozan bir parnasçı olduğuna göre— sevmemdendir bu benim; bu benim sizde, biraz safça olacak ama, bir Ronsard torunu, 1830 ustalarımızın bir kardeşi, gerçek bir romantik, gerçek bir ozan görmemdendir. Nedeni bu işte. Aptalca birşey, değil mi, ama olsun?..

— İki yıla, belki de bir yıla kalmaz Paris'teyim.

— Ben de, beyler, ben de parnasçı olacağım!

— Bilmiyorum ama, birşeyler var şuramda, şu yüreğimde... yükselmek, kabarmak isteyen... —hep iki tanrıçaya, Esin-perisi ve Özgürlük'e tapacağıma ant içerim sayın Usta.

Şu dizeleri okurken burun kıvırıp surat asmayın sakın: Credo in Unam parçasına parnasçılar arasında ufak bir yer ayırtabilirseniz beni umut ve sevinçten çılgına döndürmüş

olursunuz... Parnasse'ın son sırasında bile olsa yer almam, ozanlar için bir umut bir inanç oluşturur!...

—Tutku! ey Çılgın!

ARTHUR RIMBAUD.

Güzel yaz akşamları vuracağım dağyollarına,

20 nisan 1870
A. R.

OPHÉELIE (Ofelya)

Dingin ve kara dalgalar üzerinde uyur yıldızlar

15 mayıs 1870
ARTHUR RIMBAUD.

CREDON UNAM

Sevinç ve yaşama odağı güneş,

29 nisan 1870
ARTHUR RIMBAUD.

Bu dizeler Parnasse Contemporain dergisinde yer alabilseler? Ozanların tek inancı değiller mi onlar?

Adım pek duyulmuş değil; ne önemi var? Ozanlar kardeş olur. İnanç dolu, sevgi dolu, umut doludur bu şiirler: hepsi bu.

— Sayın usta, ustam: bana destek olun biraz: gencim: bana el uzatın...

A. RIMBAUD

GEORGES IZAMBARD'A

Paris, 5 eylül 1870

Sayın Bay,

Hani bana hiç yapmamamı öğütlediğiniz şey vardı ya, işte onu yaptım en sonunda; Ana evini bırakıp Paris'e geldim! Bu numarayı 29 ağustosta yaptım.

Cebimde beşparam olmadığı, demiryollarına da onüç frank borcum olduğu için, trenden inerken yakalanıp emniyet müdürlüğüne götürüldüm; bugün de Mazas'ta yargılanmamı bekliyorum! Ah! Umudum bir annemde, bir de sizde; siz bana hep bir kardeş gibi davrandınız. Bana eskiden önerip durduğunuz bu yardımı şimdi ısrarla istiyorum. Anneme, imparatorluk savcısına, Charleville emniyet amirine yazdım; çarşamba günü, Douai'den Paris'e giden trenin kalkışından önce benden hiçbir haber alamazsanız, bu trene binin, buraya gelin, dilekçe vererek yada savcıya çıkarak beni isteyin; rica edin, kefil olun, borcumu ödeyin! Elinizden ne gelirse yapın, ve, bu mektubu aldığınızda siz de bana yazın, bunu size buyuruyorum, evet zavallı anneciğime yazın (Quai de la Madelaine, 5, Charleville), kendisini teselli edin. Bana da yazın; bunların hepsini yapın! Sizi bir kardeş gibi seviyorum, artık bir baba gibi de seveceğim.

Ellerinizden sıkarım.

Zavallınız
ARTHUR RIMBAUD
Mazas

Beni salıverdirebilirseniz, kendinizle birlikte Douai'ye götürürsünüz.

Donai, 26 eylül 1870

PAUL DEMENY'YE

Size allahaısmarladık demeye geldim, evinizde bulama-

dım. Yeniden gelip gelemiyeceğimi bilemiyorum; yarın, sabah erken, Charleville'e gideceğim; bir geçiş-izni belgem var. Size allahaısmarladık diyemediğime çok üzülüyorum.

Yüreğimin tüm gücüyle ellerinizden sıkarım.

İyi umutlar.

Size yazacağım. Siz de bana yazacaksınız, değil mi?

ARTHUR RIMBAUD

GEORGES IZAMBARD'a

Charleville, 2 kasım 1870

Saygıdeğer,

—Bu yalnız size—

Sizden ayrıldıktan bir gün sonra Charleville'e döndüm. Annem beni eve kabul etti, ben de evdeyim... hepten işsiz güçsüz. Annem beni ancak 71 yılı ocağında yatılıya verecek.

Eh işte bak sözümü tuttum.

Basitlik, rezillik, tekdüzelik içinde ölüyor, parça parça oluyorum. N'aparsınız, kayıtsız özgürlüğe ve bir sürü içleracısı şeye hayran olmakta ayak diriyorum ben, değil mi? Aslında hemen bugün çekip gitmeliydim; bunu yapabilirdim; yeni giysiler giymiştim, kolsaatimi satabilir ve yaşasın özgürlük diyebilirdim! Ne ki, kaldım işte! kaldım! —oysa bin kez çekip gitmek isterdim. Başında şapkan, sırtında kaputun, ellerin cepte, ver elini sokaklar. Ama hayır kalacağım, kalacağım. Verdiğim sözde bu yoktu! Ama sizin sevginizi hak etmek için bunu yapacağım: bunu siz söylemiştiniz bana. Bu sevgiye lâyık olacağım.

Size duyduğum minneti ne daha önce dile getirebildim ne de bugün getirebilirim. Size bunu kanıtlayacağım ancak! Sizin için birşey yapmak söz konusu olsa, onu yapmak için canımı veririm, —namus sözü bu.

Söyleyecek daha bir yığın şeyim var...

GEORGES IZAMBARD'a

Şu «kalpsiz»
A. RIMBAUD
Charleville, 13 mayıs 1871

Sayın Bay!

İşte yine öğretmenlik yapıyorsunuz. Kendimizi topluma adamak zorundayız, demiştiniz bana; öğretim kurulunda yer alıyorsunuz: herkesin gittiği alışılmış yoldan gidiyorsunuz. —Ben de kendi ilkemi izliyorum: sıkılmadan başkalarının sırtından geçiniyorum; eski okul gerzeklerini bulup yakalıyorum: Sözle ve davranışla ne denli aptalca, pis ve rezilce şey varsa hepsini karşılarında yapıyorum. Onlar da bana bardak bardak bira ve şarap ısmarlıyorlar. Annemin durumu ise, çarmıha gerilmiş İsa karşısındaki Meryem. Ben de kendimi toplum için feda ediyorum, doğru, ve haklıyım. —Siz de, siz de haklısınız, bugün için. Nolacak, kendi ilkenize uygun olarak yalnızca öznel şiiri görüyorsunuz: yeniden üniversite yemliğinize— deyimi bağışlayın!— dönmekteki diretmeniz bunu kanıtlıyor. Ama sonunda, hep hiçbirşey yapmak istememiş olduğu için hiçbirşey yapmamış olan o doyumluların durumunda bulacaksınız kendinizi. Ayrıca, o öznel şiiriniz de korkunç tatsız olacaktır hep. Umarım bir gün, —çok başkaları da aynı şeyi ummaktadır,— sizin ilkenizde de nesnel şiiri göreceğim, sizin göstereceğinizden daha büyük bir içtenlikle göreceğim bunu! —Bir emekçi, bir işçi olacağım ben; çılgın öfkeler beni Paris çarpışmalarına, —size yazdığım şu an hâlâ kimbilir kaç emekçinin ölmekte olduğu yere!— doğru iterken, beni burada alıkoyan düşünce bu. Şimdilerde çalışmak ha, asla, asla; işbırakımındayım.

Şu sıralar, olabildiğince içip aylaklık ediyorum. Neden mi? Ozan olmak istiyorum çünkü, ve kendimi görülmezi gören bir yalvaç kılmaya çalışıyorum: hiç mi hiç anlamayacaksınız siz bunu, ben de size anlatamayacağım her halde. Tüm duygu ve

anlamların bozulup değiştirilmesiyle bilinmeze erişmek sözkonusu burada. Acılar çok büyük, ama güçlü olmak, ozan doğmuş olmak gerekiyor; ve ben ozan olduğumu kabul ettim. Hiç de benim suçum değil bu. Düşünüyorum demek yanlıştır. Düşünülüyorum denmeliydi. Sözcük oyununu bağışlayın.

BEN bir başkasıdır. Odun bir gün kendini keman olarak bulursa bulsun, napalım, hiç bilmedikleri konular üzerinde tartışıp horozlanan bilinçsizler de vız gelir!

Benim için öğretmen değilsiniz siz. Aşağıdaki şiiri size gönderiyorum: Sizin söyleyeceğiniz gibi, bir taşlama mı bu? Yoksa şiir mi? Hayır hep bir düşlem. —Ama, çok rica ederim, ne kalemle altını çizin ne de gereğinden çok usla:

ACILARA BULANMIŞ YÜREK

Acılı gönlüm tiksintiden kusuyor geminin kıçında...
vb.....

Az şey demek değil bu.

Şu adrese yazın: M. Deverrière eliyle A.R.
Yürekten selam.

Charleville, 15 mayıs 1871
ARTHUR RIMBAUD

PAUL DEMENY'ye

Yeni yazın konusunda size bir saatlik bir ders vermeye karar verdim. Güncel bir mezmurla başlıyorum:

PARİS SAVAŞ TÜRKÜSÜ

Bahar bu, besbelli, çünkü...
vb.....

ARTHUR RIMBAUD.

— Şimdi de size şiirin geleceği üzerine bir düzyazı:—

Her eskil şiir, sonunda Yunan şiirine gelip dayanır, uyumlu yaşama. Yunandan coşumculuk akımına dek —Ortaçağ—, yazıncılar, uyakçılar var yalnızca. Ennius'tan Theroldus'a, Theroldus'tan Casimir Delavigne'e dek herşey uyaklı düzyazıdır, bir oyundur, sayısız aptal kuşakların sölpüklüğü ve gözde oluşudur: Örneğin Racine katkısızdır, güçlüdür, büyüktür. —Oysa uyaklarına şöyle bir püf deyip üfleseniz, yarımdizelerini karıştırıverseniz, Koca Aptal bugün Kökenler (Origines)in herhangibir yazarı kadar bilinmez oluverir! Racine'den sonra oyun küf bağlar. İkibin yıl sürmüştür bu oyun.

Ne şaka, ne yanıltmaç. Us, bu konu üzerinde bir Genç - Fransa (Jeune France)nın hiçbir zaman gösteremeyeceği öfkeden daha çok kesinlik esinliyor bana. Hem yeniler dilediklerince ataları kötülemekte özgürdürler: kendi ülkemizdeyiz, zamanımız da var.

Coşumculuk hiçbir zaman iyi değerlendirilemedi. Kim değerlendirecekti? Eleştirmenler mi?! Türkünün, pek seyrek olarak türkücünün yapıtı, yani onun söylenmiş ve anlaşılmış düşüncesi olduğunu pek güzel kanıtlayan Coşumcular mı?

Çünkü BEN bir başkasıdır. Bakır günün birinde kendini borazan olarak buluverirse, bunda onun hiçbir suçu yoktur. Şurası gün gibi açık benim için: Düşüncemin gelişip açılmasına tanık oluyorum ben: onu seyrediyor, dinliyorum: keman yayını şöyle bir çekiyorum: senfoni derinlerde kıpırdayıp devinmeye başlıyor, yada bir sıçrayışta sahneye çıkıveriyor.

Eski aptallar BEN'e hep yanlış anlamlar vermemiş olsalardı, binlerce yıldan beri kendilerini yazar diye ilân ederek onların kör zekâlarının ürünlerini toplayan şu milyonlarca iskeleti süpürüp atmak zorunda kalmamış olurduk.

Eski Yunanda, demiştim, dizeler ve lirler Eyleme tempo tutar. Sonra, müzik ve uyak birtakım oyun ve dinlenme aracı olur. Bu geçmişin incelenmesi meraklılarını büyülemektedir: çoğu bu eskillikleri yenilemek ister: —onlar için birşey bu. Evrensel zekâ hep doğal olarak ortaya atmıştır düşüncelerini; insanlar da bu beyin ürünlerini topluyorlardı: buna göre davranılıyor, bunlardan kitaplar yazılıyordu: kişioğlu kendi kendini işlemediği için, henüz uyanmadığı için, yada

henüz büyük düşün tam içinde olmadığı için, işler böyle yürüyordu. Memurlar, yazıcılardı bunlar: yazar, yaratıcı, ozan, böylesi biri var olmadı hiçbir zaman!

Ozan olmak isteyen kişinin ilk incelemesi, kendi kendini bütünüyle tanımasıdır; ruhunu araştırır o, onu dikkatle gözetip denetler, sınayıp dener, onu öğrenir. Ruhunu tanır tanımaz da onu işleyip geliştirmesi gerekir! Basit gibi görünüyor bu: her beyinde doğal bir gelişme olur; nice benciller yazar diye ortaya atar kendinilerini; daha bir niceleri de kendilerinden bilirler düşünsel gelişmelerini! —Ama ruhu kocamanlaştırmaktır sözkonusu olan: şu çocuk kaçıran iri yarı kocaman hırsızlar gibi falan. Yüzüne siğiller eken ve bunları yetiştiren bir insan getirin gözünüzün önüne.

Yalvaç olmak, görülmezi gören olmak gerekir diyorum.

Tüm anlamları uzun süre, sonsuzca ve bilinçle bozup değiştirmekle kendini yalvaç, görünmezi gören kılar ozan. Sevginin, acının, çılgınlığın bütün biçimlerini bozup değiştirmekle; Tüm ağuları kendi arar, onları kendinde tüketir, ve bunların ancak özünü tutar kendinde. Dille anlatılmaz bir kıyınçtır ki bu, burada ozanın artık büyük bir inanca, tam insanüstü bir güce gereksinimi vardır, bu acıda ozan, ayrıca, herkes arasında büyük sayrı, büyük kıyıcı (cani), büyük lanetli olur, —ve de yüce Bilgin!— Çünkü *bilinmeze* varmaktadır artık o! Çünkü, daha önce zaten çoklarından daha zengin olan ruhunu işleyip yetiştirmiştir. Bilinmeze varmaktadır, ama şaşırıp kalırsa, sonunda gönül gözüyle gördüklerinin bilincini yitirecektir, o onları görmüştür! Duyulmamış ve adlandırılamaz şeyler yapmış olduğu sıçramada isterse geberip gitsin o: ardından başka iğrenç emekçiler gelecekler-dir; öbürünün silinip gittiği ufuklardan yola çıkıp başlayacaklardır onlar!

— Arkası altı dakika sonra —

Burada *metin dışı* ikinci bir mezmur sokuyorum araya: iyi bir kulakla dinleyin lütfen, herkes de bayılacaktır. —Keman yayım elimde, başlıyorum:

CİCİ ÂŞIK KIZLARIM BENİM

Yıkıyor gözyaşlı bir su...

.....

A.R.

Evet, işte böyle. Hem iyice bilin ki, size altmış santimden fazla bir posta parası ödetmekten çekinmesiydim, —yedi aydanberi elime mangır geçmemiş olduğu için bu konuda çok çekingenim— size 100 altılı dizelik Amants de Paris adlı şiirimi gönderirdim, Beyefendi, ikiyüz altılı dizelik Mort de Paris adlı şiirimi de!

— Yeniden konuya dönüyorum:

Demek ozan gerçekten ateş hırsızıdır.

İnsanlıktan sorumludur o, hatta hayvanlardan; bulgularını duyumsatmak, elle tutulur kılmak, dinletmek zorundadır; *ötelerden* getirdiği şeyin biçimi varsa, o da bir biçim sunacaktır; biçimi yoksa, o da biçimsizi verecektir. Bir dil bulmak konusuna gelince, —her söz zaten düşünce olduğundan, evrensel bir dil yaratma zamanı gelecektir! Hangi dilden olursa olsun, bir sözlük yapıp bitirmek için, akademi üyesi— bir taşıldan daha ölü-olmak gerekir. Hemen deliliğe düşebilecek olan güçsüzler, abecenin ilk harfi üzerinde düşünmeye başlarlardı!

Ruha ruh olacaktır bu dil, koku, ses, renk diye ne varsa düşüncede hepsini özetleyecektir. Ozan, kendi zamanında evrensel ruhta uyanan bir sürü bilinmezi tanımlayacaktır: düşüncesinin formülünden, *İlerlemeye doğru gidişinin* yanaçıklamasından daha fazlasını verecektir! Çokbüyüklük ölçü olduğunda, çokbüyüklük herkesçe yutulup sindirildiğinde, ozan gerçekten *bir ilerleme çarpanı* olacaktır!

Bakın, bu gelecek özdekçi (materyalist) olacaktır. Hep *sayı* ve *uyumla* dolu olan bu şiirler, kalıcı olmak üzere yazılacaklardır. —Sonunda, yine biraz eski Yunan şiiri olacaktır bu. Ozanlar yurttaş oldukları için, evrensel sanatın işlevleri olacaktır. Şiir artık eyleme tempo tutmayacak, *önde gidecektir*.

Böylesi ozanlar var olacaktır! Kadının sonsuz kölelik zincirleri kırıldığında, kadın kendi gücüyle ve kendi için yaşadığında, bugüne dek iğrenç olmuş olan erkek ona hakkını geri verdiğinde, kadın da ozan olacaktır! Kadın da bilinmezi bulacaktır! Onun düşünce evrenleri bizimkilerden değişik mi olacaktır? Tuhaf şeyler bulacaktır kadın, sonsuz derin, iğrendirici, nefis şeyler; bizler de bunları alacak, bunları anlayacağız.

Bu arada *ozandan yenilik* isteyelim, —düşünce ve biçim olarak—. Tüm uyanıklar bu isteği karşılamış olduklarını sanacaklardır hemen; —kazın ayağı öyle değil!

İlk coşumcular, pek ayırdına varmadan, yalvaç oldular, görülmezi gören oldular; ruhlarının işlenmesi kazalarla başladı: yüzüstü bırakılmış ama raylarda hâlâ bir süre daha yanan lokomotifler. —Lamartine kimi kez görülmezi görendir, ama eski biçim içinde boğulup kalır. İnatçı Victor Hugo son kitaplarında esaslı bir görme gücü ortaya koymuştur. *Les Misérables* (Sefiller) gerçek bir *şiirdir*. *Châtiments* (Cezalar)ı elimin altında. *Stella* Hugo'nun görüş niteliği konusunda aşağı yukarı bir ölçü oluyor. Gereğinden çok Belmontet, Lamenais, Jehovahs ve dikinler, eski ölüp gitmiş büyüklükler. Musset, melek tembelliğinin kahrettiği görünç (vizyon) tutkunu ve acılı kuşaklar olan bizler için on kat daha iğrençtir! Ey! tadsız tuzsuz öykü ve atasözleri! ey Geceler! ey Rolla! ey Namouna, ey kadeh! hepsi fransızca, yani son kerte iğrenç; fransızca, ama Parislice değil! Rabelais, Voltaire, ve M. Taine'in inceleyip yorumladığı Jean La Fontaine'i esinlemiş olan bu iğrenç dilin (fransızcanın) bir yapıtı daha. Musset'nin kafası, anlayışı, baharlık! Sevgisi, baldan tatlı! Buyurun işte, mineli resim, sağlam şiir! Uzun süre daha fransız şiirinden hoşlanılacaktır, ama Fransa'da. Her bakkal çırağı, size Rolla'mısı afar edebilir, her papaz çırağı gizli defterinde beşyüz uyak taşıyabilir. Onbeş yaşında, bu tutku atılımları gençleri kızıştırır, dalaba getirir; onaltı yaşında artık bu gençler bunları yürekten, ezbere okumakla yetinirler; onsekiz, hattâ onyedi yaşında olanağı olan her kolejli Rolla'lık yapar, bir Rolla yazar! Kimileri hâlâ buna can atmaktadır

belki de. Musset hiçbirşey yapmasını beceremedi. Perdelerin tülleri arkasında görünçler vardı, o gözlerini kapadı. Köy kahvesiyle kolej sıraları arasında ayak sürükleyen, tirit kaşıklayan bu Fransız, bu güzel ölü ölmüştür artık, lanetlerimizle onu uyandırmaya bile zahmet etmeyelim artık.

İkinci coşumcular çok *yalvaçsıdırlar, görülmezi görendirler:* Théophile Gautier, Leconte de Lisle, Théodore de Banville. Ama görülmeyeni gözetlemek ve işitilmeyeni dinlemek ölüp gitmiş şeylerin ruhunu yeniden ele almaktan başka şeydir, bu bakımdan Baudelaire gerçek bir yalvaç, bir görülmezi görendir, ozanlar kralıdır, *gerçek bir Tanrıdır.* Bu nedenle çok sanatçı bir ortamda yaşamıştır; ve onda o pek övülmüş olan biçim önemsizdir. Bilinmezlik buluşları yeni biçimler gerektirir.

(...) Parnasse denen yeni okulun iki yalvacı, iki görülmezi göreni vardır: Albert Mérat ve gerçek bir ozan olan Paul Verlaine. —Evet, böyle işte.

Ben de böylece kendimi *yalvaç* kılmaya, *görülmezi gören* kılmaya çalışıyorum. Ve bu mektubu dindarca bir ezgiyle bitiriyorum.

ÇÖMELMELER

Geç vakit, içinin bulandığını duyumsadığında

Yanıtlamazsanız çok iğrençlik etmiş olursunuz: çabuk yanıtlayın, çünkü sekiz gün sonra Paris'te olacağım belki de.

Hoşça kalın.

Paul DEMENY'ye

A. RIMBAUD

Charleville, 10 haziran 1871

YEDİ YAŞINDA OZANLAR

Ve anne kapadı ödev kitabını (İncili)

A. R.

26 mayıs 1871

KİLİSEDE YOKSULLAR

Kilise köşelerinde, meşedem sıralar arasında yığışmışlar

.....

A. RIMBAUD

İşte size ,—kızmayın, —tuhaf desenleri olan bir örge (motif): kanatlı küçük meleklerin gülüp eğlendikleri, alev alev tutuşan yüreklerin havalanıp uçuştukları, yeşil çiçeklerin, ıslak kuşların, Leucade burunlarının yer aldığı o cici kitap süslemelerine bir karşısavdır bu... Bu dizeler de zaten havaya uygun düşer.

Ki orada oldum olası süslemeler,
Ki orada yumuşak tatlı dizeler.

Buyurun size: —kızmayın—

SOYTARININ YÜREĞİ

Acılı gönlüm tiksintiden kusuyor geminin kıçında,

.....

A. R.
Haziran 1871.

İşte yaptığım bunlar benim.

Sizden üç ricada bulunacağım.

Yakın, *bunu istiyorum,* bir ölünün son dileğine olduğu gibi benim isteğime de saygı göstereceğinizi sanıyorum, Douai'de kaldığım sırada *size vermek aptallığını gösterdiğim tüm şiirlerimi* yakın: altı aydan beri annem bana beş para vermediğinden alamayacağım ama yine de okumak istediğim Glaneuses (Başak toplayan kadınlar) kitabınızdan bir nüsha gönderin bana lütfen, ama lütfen! Ve de, bu ve daha önceki mektubuma ne türden olursa olsun bir yamt verin.

Size iyi bir gün diliyorum, bu da çok iyi birşey.

Şu adrese yazın: M. Deverrière, 95 sous les Allés, eliyle

A. RIMBAUD

GEORGES IZAMBAR'a

Cherbourg Kolejinde sözbilim (retorik) öğretmeni

Charleville, 12 temmuz 1871

Sayın Bay,

[Deniz banyosu yapıyorsunuz], gemiye bindiniz... boyarlar çok uzaklarda kaldı, onları istemiyorsunuz artık [burada sıkıntıdan patlayan ben, sizi kıskanıyorum!].

Sonra, bir sıkılıyor bir sıkılıyorum ki anlatamam, öyle ki hiçbirşey yazıp kağıda geçiremiyorum.

Ama yine de sizden birşey isteyeceğim: Cebinde meteliği olmayan ben, —bir kitapçıya— büyük bir para borçlandım. Yeniden kitaplar satmam gerek. Oysa, sanırım anımsarsınız, katılaşmış bir ana yüreğini değiştirmeye çalışmak üzere eylülde —benim için— geldiğinizde, ağustosta size getirmiş olduğum beş altı kitabı, benim isteğim üzerine, alıp götürdünüz.

İyi öyleyse! Banville'in Florise'ini, aynı yazarın Exilés'sini elinizde tutmak istiyor musunuz? Kitapçıma kitapları geri vermek zorunluğunda olan ben, bir iki kitaba yeniden kavuşmakla pek sevineceğim: evimde Banville'in başka kitapları var; sizinkilerle birleşince bir takım oluşturacak bunlar, koleksiyonlar da tek tek kitaplardan daha iyi satılıyor.

Les Couleuvres (Engerekler) elinizde yok mu? Yeniymiş gibi okutabilirim bu kitabı! Nuits Persanes (İran Geceleri)'ı sında bile ilgi çekebilecek bir kitap adı. Ponmartin'in o kielinizde tutmak istiyor musunuz? Elden düşme kitaplar aratabını yanınızda tutacak mısınız? Buralarda bu düzyazıyı para verip alacak yazıncılar eksik değil. Glaneuses (Başak toplayan kadınlar)'leri elinizde tutmak istiyor musunuz? Ardennes'li kolej öğrencileri bu göklerde kanat açmak için üç frank verebilirler. Böyle bir takımın alınmasının büyük kârlar sağlayabileceğini timsah dostuma kanıtlayabilirim. Göze çarpmamış kitap adlarını parıltıya kavuşturabilirim. Bu eskicilik-

te kendimde korkunç bir yetenek ve yüreklilik bulduğumu rahatça söyleyebilirim. Otuzbeş frank yirmibeş santimlik borcumla annemin beni ne duruma sokmak istediğini ve sokabileceğini bilseniz, bu kitapları bana göndermekte bir an duraksama göstermezsiniz! Bu paketi «95, sous les Allées, M. Deverrière eliyle» bana gönderirsiniz; kendisi durumu biliyor ve paketi bekliyor! Posta parasını size öderim, ve size minnettar kalırım!

Bir profesör kitaplığına yakışmayan kitaplarınız varsa ve bunlar gözünüze ilişirse, çekinmeden gönderin. Ama elinizi çabuk tutun, rica ederim, çünkü çok sıkıştırılıyorum!

İçtenlikle, ve önceden teşekkürlerimle.

A. RIMBAUD.

P.S. — M. Deverrière'e yazdığınız bir mektupta kitap sandıklarınız konusunda kaygılı olduğunuzu gördüm. Sizden talimat alır almaz onları size gönderecek.

Ellerinizden sıkarım.

A. R.

THÉODORE DE BANVILLE'e

Charleville, Ardennes, 15 ağustos 1871.

Sayın Théodore de Banville'e.

ÇİÇEKLER KONUSUNDA OZANA SÖYLENEN

I

Böylece, hep kara göklere doğru...

.....

ALCIDE BAVA

A. R.

14 temmuz 1871.

Sayın ve sevgili Usta,

Haziran 1870'de taşradan *Credo in Unam* adlı yüz yada yüz elli dizelik söylencesel bir şiir almış olduğunuzu anımsı-

yor musunuz? Yanıtlamakta çok incelik gösterdiniz doğrusu!

Yukarıdaki dizeleri Alcide Bava imzasıyla gönderen yine aynı aptal kişi... Bağışlayın.

Onsekiz yaşındayım. —Banville'in şiirlerini hep seveceğim.

Geçen yıl topu topu onyedi yaşımdaydım!

İlerleme göstermiş miyim?

ALCIDE BAVA
A. R.

Adresim
M. Charles Bretagne
Avenue de Mézières, Charleville
eliyle A. RIMBAUD.

Alcede Bava: Rimbaud'nun takma adı.

ERNEST DELAHAYE'E

Roche, mayıs 873

Sevgili dostum, bugünlerdeki yaşantımı aşağıdaki suluboya resimde görüyorsun.

Ey doğa, ey annem benim!

(Burada bir resim)

Ne boktan adamlar ve ne koca saftalozlar şu köylüler. Akşam iki mil ve hattâ daha fazla yol yürümem gerek bir yudum içki içmek için. Anam denen karı berbat bir deliğe tıktı beni.

(Başka bir resim)

Buradan nasıl paçamı kurtaracağımı bilemiyorum. Ama kurtulacağım. Charlestown'ı,[1] Univers'i,[2] Kitaplık'ı vb. özlüyorum... Bununla birlikte hayli düzenli çalışıyorum; küçük düzyazı şiirler yazıyorum, genel başlık şu: Pagan Kitap yada Zenci Kitap. Aptalca ama masum birşey. Ey masumluk! masumluk! masumluk! mas...belâ!

---

1. Charleville.
2. Univers kahvesi.

Verlaine, Nôress (Nord-Est) dergisinin basımcısı bay Devin'le görüşmek gibi mutsuz bir görev vermiş galiba sana. Sanırım bu bay Devin, Verlaine'in kitabını hayli ucuz ve temiz pak basabilir (Nôress dergisinin o boktan hurufatını kullanmazsa. Dergiden bir klişe, bir küçük ilân koyabilir!).

Sana artık anlatacak birşeyim yok; doğayı seyredip kendi iç dünyama dalıyorum. *Ben seninim ey Doğa, ey annem benim!*

Elverdiğince çabuklaştıracağım bir buluşma umuduyla ellerinden sıkarım.

Mektubumu yeniden açtım. Verlaine sana 18 pazar günü Boulion'da bir buluşma önermiştir herhalde. Ben artık oraya gidemem. Sen gidersen, seni, büyük bir olasılıkla, benim ve kendisinin birkaç yazımızı bana göndermekle görevlendirecektir.

Rimbaud ana haziran içinde Charlestown'a dönecektir. Bu kesin; ben de bir süre bu güzel kentte kalmaya çalışacağım.

Güneş bunaltıcı ama sabahları don yapıyor. Önceki gün, buradan yedi kilometre uzaklıkta, onbin nüfuslu bir kasaba olan Vouziers'ye gidip Prusyalıları gördüm. Çok zevklendim.

Korkunç sıkıntılı bir durum içindeyim. Tek kitap yok, yakınımda tek içkievi yok, sokaklarda tek olay yok. Ne iğrenç şey şu Fransız taşrası. Daha yarım düzine kadar düzyazı şiir yaratmam gereken bu kitaba bağlı yazgım. Elimde üç tane olduğu halde sana düzyazı şiir göndermiyorum, bu denli pahalıya mal oluyor bunlar! Ne ise, durum böyle işte. İyi buluşmalar, seninle buluşacağız.

RIMB.

Halk Yayınları'ndan çıkan Goethe'nin Faust'unu alıp göndermen için yakında sana pul göndereceğim. Posta parası bir kuruş falan tutar ancak.

Bu Yayınların çıkardığı yeni kitaplar arasında Shakespeare'in yeni çevrilerinin olup olmadığını söyle bana.

Yayınevinin en yeni kataloğunu gönderebilirsen, gönder.

R.

RIMBAUD'YA

3 Temmuz 1873

Dostum,

Bu mektup vardığında, Londra'da olup olmayacağını bilmiyorum. Yalnız sana şunu söylemek isterim ki, senden kesinlikle ayrılmam gerektiğini, bu çok güç ve senin şımarıklığından başka nedeni olmayan kavgalarla dolu yaşamın benim için dayanılır yanı kalmadığını anlamalısın artık.

Seni çok sevdiğim için (kötü düşünen alçaktır), şu noktayı da özellikle belirtmek isterim: üç gün içinde karımla en iyi koşullarda yeniden bir araya gelemezsem, ağzıma bir kurşun sıkıp kendimi öldüreceğim. Üç günlük otel masrafı, bir tabanca parası, hayli tutuyor; bu ara cimriliğe kaçma zorunluğum bundan. Ne olur beni bağışla.

Bu son serseriliği yapacaksam, hiç olmazsa tam bir serseri gibi yapayım. Dostum, ölürken seni, yanına dönmek istemediğim seni düşüneceğim; gerçekten de geberip gitmem gerekiyor çünkü artık.

Zıbarırken seni öpmemi ister misin?

Zavallı dostun
P. VERLAINE

P.S.

Birbirimizi göremeyeceğiz artık. Karım gelirse, adresimi alırsın; bana yazacağını umarım. Üç gün için, ne bir eksik ne bir fazla, Bruxelles'e beklerulak (postrestant) olarak yazarsın.

Barrère'e üç kitabını geri ver.

VERLAINE'E

—I—

Londra, cuma öğleden sonra
4 temmuz 1873

Sevgili Dostum,

Dön, dön artık, biricik dost, sevgili dost, dön. Artık iyi ve

kibar olacağıma söz veriyorum. Sana karşı soğuk davranmam inatla sürdüğüm bir şakaydı; bin pişmanım şimdi buna. Geri dönersen unutulup gider. Bu şakaya inanmış olman ne acı! İki gündür durmadan ağlıyorum. Geri dön. Biraz yüreklilik göster, sevgili dostum. Henüz hiçbirşey yitirilmiş değil; yapacağın şey yalnızca bir dönüş yolculuğu. Burada yine yüreklilikle, sabırla yaşarız. Yalvarıyorum sana. Hem daha çok senin iyiliğine olacak bu. Geri dön, bütün eşyanı yerli yerinde bulacaksın. Umarım ki tartışmamızda ciddi bir neden olmadığını sen de anlamışsındır şimdi artık. Ne korkunç andı o! Peki ama, gemiyi terketmeni işaret ettiğimde sen niye gelmedin? Bu noktaya varmak için mi iki yıl birlikte yaşadık? Ne yapacaksın şimdi? Buraya gelmek istemiyorsan, ben senin bulunduğun yere geleyim, ne dersin?

Evet, haksız olan benim.
Beni unutmayacaksın, değil mi?
Hayır, unutamazsın sen beni.
Beni seni hep yüreğimde taşıyorum.
Dostunu yanıtsız bırakma: Birlikte yaşamayacak mıyız artık?
Biraz yürekli ol. Hemen yaz bana.
Daha uzun süre kalamayacağım burada.
Yüreğinin sesinden başka şey dinleme.
Yanına geleyim mi? Hemen bildir bana.
Tüm yaşam boyu sana bağlı kalacağım.

RIMBAUD

P.S.

Hemen yanıtla beni. Burada en çok pazartesi akşamına dek kalacağım. Üzerimde henüz bir peni bile yok; elimdeki tüm parayı postaya veremem. Kitaplarını ve müsveddelerini Vermesch'e bıraktım.

Seni bir daha göremezsem, ya denizci olacağım ya asker.

VERLAINE'E

— II —

Londra, 5 Temmuz 1873

Sevgili Dostum,

Mektubunu aldım. Doğrusu bu kez haksızsın, hem de çok haksız. Önce, mektubunda olumlu hiçbirşey yok. Karın gelmeyecek, yada, ne bileyim, üç ay sonra belki de üç yıl sonra gelecek. Geberme konusuna gelince, hadi hadi ben seni bilirim; Anlaşılan karını ve ölümü beklerken, sürtüp duracak, serserilik edecek, onun bunun başını ağrıtacaksın. Ne o? İkimizin de huysuzluklarımızın saçma ve gereksiz olduğunu hâlâ kabul etmedin mi sen? Öyleyse son suç sende olacak artık; çünkü ben seni geri çağırdıktan sonra bile, yersiz inadında ayak diredin. Başkalarıyla bir yaşamın, benimle olandan daha tatlı geçeceğini mi sanıyorsun? Bunu çok iyi düşün! Hiç kuşkun olmasın ki hayır!

Yalnız ve yalnız benimle özgür olabilirsin sen; ilerde sana karşı çok daha kibar ve anlayışlı davranacağıma söz veriyorum; kendi payıma düşen haksızlıkları kabul ediyor ve bundan üzüntü duyuyorum; artık aklımı başıma topladım, seni de çok seviyorum; ama bütün bunlara karşın, yine de geri dönmez yada senin yanına gelmemi istemezsen büyük bir yanılgıya düşmüş olacaksın; her türlü özgürlüğün elinden gidecek, şimdiye dek çektiklerinden çok daha büyük sıkıntılara düşeceksin ve yıllar boyu pişmanlık duyacaksın. Bütün bunlardan sonra, beni tanımadan önceki durumunu da yeniden bir düşün!

Bana gelince, annemin yanına dönmeyeceğim artık. Paris'e gidiyorum Pazartesi akşamı yola çıkmaya çalışacağım. Bütün giysilerini satmamı istiyorsun; başka türlü yapamam zaten. Gerçi henüz satılmadı, ama pazartesi sabahı gelip alacaklar. Bana Paris'e mektup yazmak istersen, «A. Rimbaud,

285 Rue Saint-Jacques, L. Forain eliyle» diye yolla. Adresimi o bilir.

Karın dönerse, elbette mektup yazıp seni güç durumda bırakmam. Hiç yazmam o zaman.

Tek geçerli söz «geri dön»dür. Seninle birlikte olmak istiyorum. Bu söze kulak vermekle anlayış ve yüreklilik göstermiş olursun.

Yoksa acırım sana doğrusu.

Seni yine de seviyor ve kucaklıyorum.

Yakında görüşmek umuduyla.

RIMBAUD

VERLAINE'E

Pazartesi, öğle. Londra, 7 temmuz 1873.

Sevgili Dostum,

Bayan Smith'e gönderdiğin mektubu aldım. (Ne yazık ki çok geç artık).

Londra'ya dönmek istiyorsun! Herkesin seni orada nasıl karşılayacağını bilmiyorsun! Beni yine seninle görünce Andrien ve başkalarının ne surat yapacaklarını da! Ama yine yüreklilik göstereceğim. Düşünceni bana içtenlikle söyle. Londra'ya benim için mi dönmek istiyorsun? Peki öyleyse ne gün? Sana bunu esinleyen benim mektubum mu yoksa? Ama artık odada hiçbirşey kalmadı. Bir palto dışında herşey satıldı. İki lira on santim geçti elime. Ama çamaşırlar hâlâ temizleyicide, ayrıca bir sürü şeyi de kendime ayırdım: beş yelek, bütün gömlekler, donlar, yakalar, eldivenler ve ayakkabılar. Bütün kitaplar ve müsveddeler güvencede. Ne ise, satılan yalnız siyah ve külrengi pantolonların, bir palto, bir yelek, çanta ve de şapka kutusu.

Peki neden yani doğrudan bana yazmıyorsun?

Evet, yavrum benim, bir hafta daha kalacağım. Sen de geleceksin, değil mi? Gerçeği söyle bana. Bir yüreklilik ör-

neği vermiş olacaksın böylece. Umarım yanılmam. Bana inan, çok iyi huylu olacağım. Seni bekliyorum.

Senin

RIMBAUD

VERLAINE'İN EMNİYETTEKİ İFADESİ

10 temmuz 1873

Dört gün oluyor Bruxelles'deyim, mutsuz ve umutsuz. Rimbaud'yu bir yılı aşkın bir süredir tanırım. Onunla Londra'da birlikte kaldım; dört gün önce de Londra'dan ayrıldım, Bruxelles'e geldim; Rimbaud ile aktöre dışı ilişkilerimin olduğunu ileri süren ve Paris'te oturan karıma ayrılma davası açtığım için işlerime daha yakın olmak istedim.

Üç gün içinde yanıma gelmezse beynime bir kurşun sıkacağımı yazdım karıma; işte bu amaçla, bu sabah, Galeries Saint-Hubert pasajından tabancayı satın aldım, kılıf ve bir kutu mermiyle yirmiüç franga.

Bruxelles'e varışımdan sonra, gelip benimle buluşmak istediğini bildiren bir mektup aldım Rimbaud'dan. Bir telgraf gönderip kendisini beklediğimi bildirdim; iki gün önce çıkıp geldi. Bugün, beni mutsuz görünce, benden ayrılmak istedi. Bir an çılgınlığa kapılıp kendisine ateş etim. O sıra şikayette bulunmadı. Pansuman yaptırmak için, annem ve onunla Saint-Jean sayrılarevine gittim, sonra birlikte döndük. Rimbaud kesinlikle hemen gitmek istiyordu. Yol parası olarak annem kendisine yirmi frank verdi; uğurlamak üzere istasyona götürdüğümüz sırada, tutup kendisini öldürmek istediğimi ileri sürdü.

P. VERLAINE

VERLAINE'İN ANNESİNİN EMNİYETTEKİ İFADESİ

10 Temmuz 1873

Aşağıda yukarı iki yıldan beri bay Rimbaud oğlumun sırtından geçiniyor, oğlum onun geçimsizlik ve huysuzluğundan yakınmaktadır: kendisini Paris'te ve Londra'da tanımıştır. Oğlum dört gün önce Bruxelles'e geldi. Gelir gelmez de, Rimbaud'dan gelip kendisiyle buluşmak istediğini bildiren bir mektup aldı. Telgrafla kendisine olumlu yanıt verdi; Rimbaud da çıkıp geldi, iki gündür bizimle oturuyor. Bu sabah çıkıp şöyle bir dolaşmak isteyen oğlum bu arada bir tabanca satın almış. Gezip tozduktan sonra saat ikiye doğru ikisi birlikte dairemize döndüler. Aralarında bir tartışma çıktı. Oğlum tabancasını çekti ve dostu Rimbaud'ya iki el ateş etti: birinci kurşun onu sol bileğinden yaraladı, ikincisi isabet etmedi. Ama yine de kurşunları bulamadık. Saint-Jean sayrılarevinde pansuman edildikten sonra, Rimbaud Paris'e dönmek istediğinden, kendisine yirmi frank verdim, çünkü parası yoktu. Sonra onu uğurlamak için Güney istasyonuna gitmiştik ki oğlumu tutuklatmak için polise başvurdu, oğlumun ona karşı bir hıncı yoktu, zaten bir şaşkınlık anında bu işi yapmıştı.

VERLAINE'İN SORGU YARGICI TARAFINDAN ALINAN İFADESİ

11 Temmuz 1873

SORU — Daha önce hiç mahkum oldunuz mu?
TANIT — Hayır.

Doğrusu dün gündüz ne olup bittiğini pek bilmiyorum. Paris'te oturan karıma gelip benimle buluşmasını yazmıştım; bana yanıt vermedi. Öte yandan, çok sevdiğim bir dost iki

gün önce Bruxelles'e gelip benimle buluştu, ama Fransa'ya dönmek üzere benden ayrılmak istiyordu o da. Bütün bunlar beni bir umutsuzluğa düşürdü; kendimi öldürmek için bir tabanca satın aldım. Dairemize dönerken bu arkadaşla aramızda bir tartışma oldu; diretmelerime karşın benden ayrılıp gitmek istiyordu; kendimden geçtiğim bir anda, ona bir el ateş ettim, elinden yaralandı. O zaman tabancayı elimden attım, ikinci kurşun kaza ile patladı. Yaptığıma daha o anda pişman olmuştum; annemle ben, pansuman yaptırmak için Rimbaud'yu sayrılarevine götürdük; yarası önemsiz birşeydi. Diretmelerime karşın, Fransa'ya dönme kararından caymadı. Dün akşam kendisini Güney istasyonuna götürdük. Yolda giderken ısrarlarımı yineliyordum; hattâ yola devamını engellemek için önüne geçtim ve giderse beynime bir kurşun sıkmakla tehdit ettim onu; belki kendisini tehdit ettiğimi sandı, oysa hiç de böyle bir niyetim yoktu.

SORU — Bruxelles'de bulunmanızın nedeni?

YANIT — Karımın buraya gelip benimle buluşacağını ummuştum, ayrı yaşadığımızdan bu yana daha önce de birkaçkez yapmış olduğu gibi.

SORU — Bu arkadaşın gidişinin sizi umutsuzluğa düşürmüş olmasını anlayamıyorum. Sizinle Rimbaud arasında dostluk ilişkileri dışında başka ilişkiler yok mu?

YANIT — Yok; bana zarar vermek için karım ve ailesi tarafından yapılan bir iftira bu; boşanma isteğini gerekçelemek üzere karım tarafından mahkemeye verilen dilekçede bununla suçlanıyorum.

Okundu, itiraz olmadı, imzalandı.

P. VERLAINE, TH. T'SERSTEVENS, C. LIGOUR

RIMBAUD'NUN SORGU YARGIÇLIĞINDA VERDİĞİ İFADE

12 Temmuz 1873

Verlaine'le, aşağı yukarı iki yıl önce, Paris'te tanıştım. Karısı ve karısının ailesiyle aralarındaki anlaşmazlık sonucu, geçen yıl, kendisiyle yabancı ülkelere gitmemizi önerdi; şu yada bu biçimde yaşamımızı kazanmak zorundaydık; çünkü benim kişisel hiçbir servetim yok, Verlaine'in de yalnızca çalışmasının karşılığı bir kazancı, bir de annesinin kendisine verdiği bir miktar parası var. Geçen yılın temmuz ayında birlikte Bruxelles'e gittik, aşağı yukarı iki ay orada kaldık; bu kentte yapacağımız pek birşey olmadığını görünce Londra'ya geçtik. Şu son günlere dek orada birlikte yaşadık, aynı dairede oturduk, herşeyimiz ortaktı.

Geçen hafta aramızda çıkan bir tartışma sonunda, miskinliğini ve tanımadığımız kişiler karşısındaki kimi davranışlarını kınamamdan doğan tartışma sonunda Verlaine, nereye olduğunu bile söylemeden, birdenbire beni bırakıp gitti. Ama yine de, Bruxelles'e gitmiş olacağını yada oraya uğrayacağını düşündüm, çünkü Anvers gemisine binmişti. Daha sonra kendisinden, «deniz üzerinde» günlü bir mektup aldım, bu mektubu size sunacağım; mektupta, karısını yanına çağıracağını ama karısı üç gün içinde bu çağrısına uymazsa intihar edeceğini bildiriyordu bana; ayrıca Bruxelles'e bekler-ulak olarak kendisine yazmamı istiyordu. Ona hemen iki mektup yazdım ve Londra'ya dönmesini yada benim Bruxelles'e gidip kendisiyle buluşmama razı olmasını istedim. Bunun üzerine buraya, Bruxelles'e gelmem için bir telgraf gönderdi. Yeniden bir araya gelmemizi istiyordum, çünkü ayrılmamız için hiçbir neden yoktu.

Bu nedenle Londra'dan ayrıldım; salı sabahı Bruxelles'e geldim ve Verlaine'le buluştum. Annesi yanındaydı. Hiçbir

kesin tasarısı yoktu: Bruxelles'de kalmak istemiyordu, çünkü bu kente yapacak birşey bulunmamasından korkuyordu; ben de, onun bana önerdiği gibi Londra'ya dönmek istemiyordum; dönüşümüz, dostlarımızın kafasında çok kötü bir izlenim uyandırabilirdi çünkü, bu nedenle Paris'e dönmeye karar verdim. Kimi kez, Verlaine, benimle birlikte Paris'e gelmek, ve kendi deyimiyle, karısı, kaynanası ve kaynatasına kendisini bağışlatmak isteğini gösteriyordu; kimi kez de, Paris kafasında çok acı anılar canlandırıyor diye benimle birlikte gelmeyi reddediyordu. Taşkın bir coşku içindeydi; ama yine de kendisiyle kalmam için diretiyordu: bir umutsuzluğa kapılıyor, bir öfkelenip kuduruyordu. Düşüncelerinde hiçbir tutarlık yoktu. Çarşamba akşamı çok içti ve sarhoş oldu, Perşembe sabahı saat altıda çıkıp gitti, ancak öğlene doğru eve döndü; yine sarhoştu, satın almış olduğu bir tabancayı gösterdi bana; ne yapmayı düşündüğünü sorduğumda, şakayla: «senin için aldım bunu, kendim için, herkes için!» dedi. Aşırı tedirgin ve sinirliydi.

Odamızda birlikte olduğumuz sırada, birkaç kez inip içki içti; Paris'e dönmek düşüncemi uygulamama hep engel olmak istiyordu. Ben kararımı değiştirmedim. Hattâ yol için annesinden para istedim. Bunun üzerine, bir ara, sahanlığa açılan odanın kapısını sımsıkı kilitledi ve geçip bu kapıya karşı bir sandalyeye oturdu. Ben, sırtımı karşı duvara dayamış, ayakta duruyordum. Bunun üzerine bana: «madem gidiyorsun, al öyleyse sana» yada bunun gibi birşey söyledi; tabancasını üzerime doğrulttu, bir el ateş etti, kurşun sol bileğime isabet etti, birinci kurşunun ardından hemen bir ikincisi geldi, ama bu kez silah bana yöneltilmiş değildi, döşemeye yöneltilmişti.

Verlaine, yapmış olduğu şeyden büyük bir üzüntü ve umutsuzluğa kapıldı hemen; 'annesinin oturduğu bitişik odaya geçti ve kendisini yatağın üzerine attı. Delirmiş gibiydi: tabancasını elime verip kurşunları şakağına sıkmamı söyledi. Yapmış olduğu şeyden büyük bir pişmanlık duyduğu belli oluyordu.

Akşam saat beşe doğru, annesi ve kendisi, pansuman

yaptırmak için beni buraya getirdiler. Otele döndüğümüzde, bana bakmaları için, kendileriyle birlikte kalmamı önerdiler, yada tam iyileşinceye dek sayrılarevine dönmemi söylediler. Yara bana önemsiz gibi görünüyordu, bu nedenle, aynı akşam Fransa'ya, Charleville'e, annemin yanına dönmek istedim. Bu haber Verlaine'i yeniden umutsuzluğa düşürdü. Annesi, yol parası olarak bana yirmi frank verdi, ve beni uğurlamak üzere, onlar da benimle birlikte Güney istasyonuna geldiler.

Verlaine çılgın gibiydi. Beni alıkoymak için her yola başvurdu; öte yandan, eli sürekli olarak tabancasının bulunduğu cebindeydi. Rouppe alanına gelince, birkaç adım önümüze geçti, sonra dönüp benim üzerime doğru yürüdü. Durumuna bakınca, yeni bir saldırganlığa girişeceğinden korktum. Geri döndüm ve koşarak kaçmaya başladım. İşte bu sırada bir polis memurundan onu durdurmasını rica ettim.

Elime isabet eden kurşun henüz çıkarılmış değil: buradaki doktor kurşunun ancak iki üç gün sonra çıkarılabileceğini söyledi.

SORU. — Londra'da ne ile geçiniyordunuz?

YANIT. — Esas olarak bayan Verlaine'in oğluna gönderdiği parayla. Birlikte verdiğimiz fransızca derslerimiz de vardı, ama bu dersler bize pek bir gelir sağlamıyordu, son zamanlara doğru, haftada oniki frank dolayında bir para.

SORU. — Verlaine'le karısı arasındaki anlaşmazlığın nedenini biliyor musunuz?

YANIT. — Verlaine karısının, babasının yanında oturmayı sürdürmesini istemiyordu.

SORU. — Karısı, sizin Verlaine'le olan yakın ilişkinizi de neden olarak ileri sürmüyor mu?

YANIT. — Evet ileri sürüyor, aramızda aktöre dışı ilişkiler olmakla suçluyor bizi; ama bu tür suçlamaları yalanlamaya bile gerek görmüyorum.

Okundu, itiraz olmadı ve imzalandı.

A. RIMBAUD, TH. T'SERSTEVENS, C. LIGOUR

RIMBAUD'NUN EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜNDEKİ İFADESİ

18 temmuz 1873 (Akşam saat sekize doğru)

Bir yıldanberi, bay Verlaine'le birlikte Londra'da oturmaktayım. Gazetelere muhabirlik yapıyor ve Fransızca dersleri veriyorduk. Onunla birliktelik çekilmez olmuştu benim için, bu nedenle Paris'e dönmek istemiştim.

Dört gün önce, Bruxelles'e dönmek üzere benden ayrıldı, ardından, gidip kendisiyle buluşmam için bir telgraf gönderdi. Buraya geleli iki gün oluyor, gidip onunla ve annesiyle «Brasseurs sokak No: I» adresli evde oturdum. Hep Paris'e dönmek istiyordum. O da bana «eh, hele bir gitmeye kalk, görürsün!» diyordu.

Bu sabah, Galerie Saint-Hubert pasajına gidip bir tabanca almış, öğlene doğru döndüğünde bana gösterdi. Daha sonra. Büyük Alan (Grand'Place)daki birahaneye gittik, orada benim gidişim üzerine konuşmayı sürdürdük. Saat ikiye doğru dairemize döndüğümüzde, kapıyı anahtarla sıkı sıkıya kapadı ve geçip karşıma oturdu; sonra tabancasını kaldırarak iki el ateş etti ve «al sana, gitmek neymiş gör!» dedi.

Üç metre uzaklıktan ateş edildi; birinci kurşun sol bileğimi yaraladı, ikincisi isabet etmedi. Annesi de oradaydı, ilk bakımı bana o yaptı. Daha sonra Saint-Jean sayrılarevine gittim, burada pansumanım yapıldı. Verlaine'le annesi benimle gelmişlerdi. Pansuman bitince, üçümüz birlikte eve döndük. Verlaine bana hep kendisini bırakmamamı ve onunla kalmamı söylüyordu; ama razı olmak istemedim ve Verlaine ve annesiyle birlikte akşamın yedisine doğru evden çıktım. Rouppe alanının oralara vardığımda, Verlaine birkaç adım önüme geçti, sonra dönüp bana doğru geldi: tabancasını kav-

ramak üzere elini cebine attığını gördüm; şöyle bir dönüp geri geri geldim. Karşıma ilk çıkan polis memuruna başımdan geçen olayı anlattım; memur Verlaine'e karakola gitmek üzere kendisini izlemesini söyledi.

Verlaine özgürce çekip gitmeme engel olmasaydı, beni yaraladığı için kendisinden davacı olmayacaktım.

A. RIMBAUD.

VERLAINE'İN YENİ İFADESI

18 temmuz 1873

Rimbaud'ya karşı yaptığım hareketin nedeni hakkında ilk verdiğim ifademdekinden fazla birşey söyleyemeyeceğim. O anda tam sarhoş bir durumdaydım, aklım başımda değildi. Dostum Marot'nun öğütleri üzerine bir ara intihar tasarımdan vazgeçmiştim, doğru; İspanyol ordusuna gönüllü yazılmaya karar vermiştim; ama bu amaçla İspanyol elçiliğine yaptığım başvuru bir sonuç vermeyince, intihar düşüncesine yeniden kapıldım. İşte bu ruhsal durum içinde perşembe sabahı bir tabanca satınaldım. Silahımı Chartreux sokağındaki bir küçük kahvede doldurdum; bir dostumu görmek için bu sokağa gitmiştim.

Rimbaud ile aramızda suçlandığım olaya yol açabilecek bir tartışma olduğunu anımsamıyorum. Tutuklandıktan sonra gördüğüm annem, karımla son bir barışma girişiminde bulunmak üzere Paris'e gitmeyi düşündüğümü ve Rimbaud'nun benimle gelmesini istemediğimi söyledi bana; ama ben böyle birşeyi hiç anımsamıyorum. Zaten olaydan önceki günlerde, düşüncelerimde bir mantık ve tutarlılık kalmamıştı.

Rimbaud'yu telgrafla çağırdıysam, onunla yeniden birlikte yaşamamız için değildi bu; bu telgrafı gönderdiğim anda İspanyol ordusuna yazılmak niyetindeydim; daha çok kendisine veda etmek içindi bu.

Perşembe akşamı, Rimbaud'yu Bruxelles'de tutmaya çalıştığımı anımsamıyorum; ama bunu yaparken, pişmanlık duygularımı ve yaptığım harekette hiçbir kasıt olmadığını göstermek istiyordum kendisine. Ayrıca, Fransa'ya dönmesinden önce yarasının tam sağalmasını istiyordum.

Okundu, itirazı olmadı, imzalandı.

P. Verlaine, Th. T'Serstevens, C. Ligour

RIMBAUD'NUN YENİ İFADESİ

18 temmuz 1873

Daha önce size vermiş olduğum ifademi, yani, bana tabancayla ateş etmeden önce Verlaine'in beni kendi yanında tutmak için her türlü ısrarda bulunduğunu yineliyorum. Karısıyla bir barışma girişiminde bulunmak için bir ara Paris'e gitmek istediği, oraya benim kendisiyle birlikte gitmemi engellemek istediği doğru; ne ki, her an fikir değiştiriyor, hiçbir tasarıda karar kılmıyordu. Onun için, bana karşı yapmış olduğu harekette hiçbir neden göremiyorum. Zaten kafası hepten karışmıştı: sarhoştu, sabah içmişti, kendi başına kaldığında böyle yapmayı alışkanlık edinmiştir.

Dün beni yaralayan kurşunu elimden çıkardılar; doktor yaranın üç dört günde iyileşeceğini söyledi.

Fransa'ya, Charleville'de oturan annemin yanına dönmeyi düşünüyorum.

Okundu, itiraz olmadı, imzalandı.

A. Rimbaud, Th. T'Serstevens, C. Ligour

RIMBAUD'NUN DAVADAN VEZGEÇME TUTANAĞI

Cumartesi, 19 temmuz 1873

19 yaşında bir yazın adamı olup Charleville'de (Ardennes) oturan aşağıda imzası bulunan ben, Arthur Rimbaud, gerçeğe saygılı kalmak için, 10 temmuz perşembe günü, annesinin odasında Paul Verlaine'in üzerime tabancayla beni sol bileğimden hafifçe yaralayan bir el ateş ettiği anda kendisini bilmeyecek derecede sarhoş olduğunu; bu silahı satınalırken, bay Verlaine'in bana karşı hiçbir düşmanca niyet taşımadığını, kapıyı üzerimize kilitlemesi eyleminde hiçbir cinayet kastı bulunmadığına içtenlikle inandığımı; bay Verlaine'in sarhoşluk nedeninin yalnızca karısı bayan Verlaine'le aralarındaki anlaşmazlığa bağlı bulunduğunu beyan ederim.

Ayrıca, kendisine karşı herhangibir ceza ve hukuk davası açmaktan kendi rızamla vazgeçtiğimi, aleyhine açılan ve açılabilecek kamu davasına müdahil olarak katılmayacağım gibi hukuksal yönde de herhangibir maddi yada manevi tazminat isteminde bulunmayacağımı beyan ederim.

A. Rimbaud.

VERLAINE'DEN RIMBAUD'YA

Londra, pazar 12 aralık 1875

Sevgili dostum,

Verdiğim söze karşın sana yazmadığım (yanlış anımsamıyorsam), çünkü, itiraf edeyim ki, senden sonunda içdoyurucu bir mektup bekliyordum. Hiçbirşey almadım, hiçbirşey de yazmadım. Aşağı yukarı iki ay önce sana yazdıklarımı pekiştirmek için bugün bu uzun suskunluğu bozuyorum.

Hep aynı şey. Sıkı dindarım, çünkü tek akıllıca ve güzel olan şey bu. Gerisi aldatmaca, pislik, aptallık. Çağdaş uygarlığı, bilimi, yazını Kilise yarattı: özellikle Fransa'yı o yarattı, kiliseyle bağlarını kopardığı içindir ki ölüyor bugün Fransa. Gün gibi ortada bu. Kilise de insanlar yetiştiriyor, onları yaratıyor. Senin bunları görememene şaşıyorum, ilginç doğrusu. Onsekiz ayda bunları düşünecek zamanım oldu, ve inan ki buna tek cankurtaran simidine tutunur gibi tutunuyorum. —Ve protestanlar arasında geçen yedi ay, katolikliğimde, törelliğimde ve mütevekkil cesaretimde haklı çıkardı beni.

Evet mütevekkilim, şu yüce nedenle ki kendimi cezalandırılmış olarak duyumsuyor ve görüyorum, tam anlamıyla aşağılanmış buluyorum; ders ne denli ağır olursa bağışlanma da o denli büyük oluyor, buna karşılık vermek zorunluğu da.

Bunun benim bir çalımım yada bahanem olduğunu düşüneceğini sanmıyorum. (...)

Evet işte, hep aynı şey. Sana karşı hep aynı sevgi (değişmiş olarak). Seni aydınlanmış, aklını başına toplamış biri olarak görmeyi çok isterdim. Senin gibi zeki, kurtulmaya elverişli (bu seni şaşırtsa da!) birini aptalca yollarda görmek benim için büyük bir içyarası. Bunu senin herşey ve herkes-

ten tiksinmene, herşeye karşı gösterdiğin sürekli öfkene bağlıyorum ben.

Para sorununa gelince, benim eliaçık bir insan olduğumu ciddi olarak yadsıyamazsın: azbulunur niteliklerimden biridir bu, —yada sayısı çok kusurlarımdan biri, nasıl istersen artık. Ama, üç yıl önce saçma ve utanç verici yaşamımızın küçük bütçemde açtığı büyük gedikleri küçük tasarruflarla olabildiğince kapamak zorunluluğu ve gereksinimi içindeyim, ayrıca oğlumu düşünmem gerekiyor ve de yepyeni ve katı düşüncelerim var; bu nedenle seni besleyemeyeceğimi artık bal gibi anlarsın. Göndersem de nereye gidecek paracıklarım? Kızlara, meyhanecilere! Piyano derslerine mi yoksa? Amma da yapışkansın ha! Anan sana para veremez mi yahu?

Sana adresimi vereyim diye, nisan ayında bana, kötü ve rezilce niyetler taşıyan çok anlamlı mektuplar yazdım,— ne ki, bana zarar vermeyi amaçlayan tüm girişimler gülünç ve önceden başarısız kalmaya yargılıdır; ayrıca, sana hemen bildireyim ki, bütün bunlara yasal yoldan ayniyle karşılık verilecektir. —Ama bu iğrenç olasılığı şimdilik bir yana itiyorum. İnanıyorum ki gelgeç bir kapılgın bu senin, azıcık bir düşünmeyle dağılıp gidebilecek bir beyin kazası. —Ne ki, sakınımlılık güvenin anasıdır, bu nedenle, ancak sana tam güvenebileceğim zaman adresimi elde edebileceksin.

Onun için, Delahaye'den adresimi sana vermemesini rica ettim, ve senden gelecek bütün mektupları bana iletmekle görevlendirdim kendisini.

Haydi, ne olur, azıcık iyi bir davranışta bulun, biraz yüreklilik göster, biraz anlayış ve sevgi, bildiğin gibi, her zaman senin en içten dostun olarak kalacak birine karşı.

Senin en yakının
P.V. (Paul Verlain)

Beni Delahaye aracılığıyla doğru dürüst yanıtlarsan, dinyolu dışında, ki sana vereceğim büyük, en büyük öğüdüm budur aslında, tasarılarım ve izlemeni istediğim öğütlerim konusunda sana açıklamalarda bulunacağım.

P.S. Ben istemedikçe buraya boşuna yazma. Yarın büyük yolculuklara çıkıyorum, uzaklara, çok uzaklara...

EV HALKINA

İskenderiye, aralık 1878

Sevgili Dostlarım,

Yaklaşık on günlük bir deniz yolculuğundan sonra buraya geldim, onbeş günden beri de buradayım, işler ancak yoluna girmeye başlıyor! Yakında bir işim olacak; kıt kanaat da olsa geçinmek için daha şimdiden çalışıyorum. Ya buradan birkaç mil uzaktaki bir tarım işletmesinde (daha şimdiden oraya gittim, ama birkaç haftadan önce pek bir iş olmayacak) çalışacağım, yada yakında iyi bir aylıkla İngiliz - Mısır gümrüğüne gireceğim, yada sanırım bir İngiliz adası olan Kıbrıs'a bir işçi kafilesine dilmaç olarak gideceğim. Anlayacağınız, bana birşeyler söz verilmiş durumda; kibar ve yetenekli bir Fransız mühendisiyle işim. Yalnız benden şöyle birşey istiyorlar: senden bir belge, anne, belediyece onaylanmış şöyle birşey:

«Aşağıda imzası bulunan, Roche'da toprak sahibi ben bayan Rimbaud, oğlum Arthur Rimbaud'nun çiftliğimde çalıştığını, Roche'tan 20 ekim 1878 de kendi isteğiyle ayrıldığını, burada ve çevrede hep dürüst davrandığını ve şu anda askerlikle bir ilişiğinin bulunmadığını beyan ederim.»

Bayan Rimbaud
İmza.

Ve altında da belediyenin mühürü, en gereklisi o çünkü. Böyle bir kağıt olmadan, bana geçici olarak iş vermeye devam etseler bile, sürekli bir görev vermeyeceklerdir. Ama Roche'da bir süre kaldığımı belirtmekten sakının, çünkü o zaman benden daha uzun bir süre isteme yoluna gideceklerdir ki sonu gelmez bunun; sonra, tarım kumpanyasındaki adamlarda benim o tür işleri yönetecek yetenekte biri olduğum izlenimi uyandırabilir.

Bu belgeyi bana en kısa zamanda göndermenizi rica edi-

yorum: iş çok basit, sonucu da iyi olacak, en azından bütün bir kış için bana iyi bir iş verilmesi gibi güzel bir sonuç olacak bu.

Yakında size İskenderiye ve Mısır'daki yaşam konusunda ayrıntılar ve betimlemeler göndereceğim. Bugün zaman yok. Allahaısmarladık diyorum size. Frederic'e selam. Burada havalar Roche'daki yaz gibi sıcak.

Haberlerinizi bekliyorum.

A. RIMBAUD

Fransız Postanesi, İskenderiye
Mısır

EV HALKINA

Larnaka (Kıbrıs) 15 şubat 1879

Sevgili Dostlarım,

Size daha erken yazamadım, durumumun ne olacağını bilemiyordum çünkü. Ama yine de İskenderiye'den bir mektubumu almış olmalısınız, yakında Kıbrıs'ta bir iş tutacağımdan söz ediyordum size mektupta. Yarın 16 şubat, burada işe başlayalı tam iki ay oluyor. Patronlar, Kıbrıs'ın en büyük limanı olan Larnaka'dalar. Ben, deniz kıyısında, allahın çölündeki bir taş ocağında gözetmen (sürveyan)im; bir de suyolu(kanal)yapıyoruz. Ayrıca kumpanyanın beş gemi ve şilebine taşları yükleme işi de var. Bir de bir kireç ocağı, bir tuğla ocağı vb. var... En yakın köy yürümekle bir saat çekiyor buraya.

Burada ırmak, deniz ve bir sürü çıplak kayadan başka birşey yok. Bir tek ev var. Toprak yok, bahçe yok, tek ağaç yok. Yazın seksen derece sıcak var. Şimdilerde sıcaklık elli derece oluyor çok kez. Mevsim kış. Ara sıra yağmur yağıyor. Av eti, tavuk vb. ile besleniyoruz. Benim dışımda bütün Avrupalılar sayrılandı. Kampta biz avrupalılar en çok yirmi kişi olduk. İlk gelenler 9 aralıkta geldi. Bunlardan üçü dördü öldü.

Kıbrıslı işçiler çevredeki köylerden geliyorlar; günde altmış kadar çalıştırdığımız oldu. Onları ben yönetiyorum; çalışma günlerini yazıyorum, araç gerecin hesabı bende; kumpanyaya yazanaklar(rapor) hazırlıyorum, yiyecek ve tüm harcamaların hesabını tutuyorum, ücretleri ödüyorum. Dün Rum işçilere beşyüz franklık ufak bir ödeme yapım.

Ücretimi aydan aya alıyorum, sanırım yüzelli frank: henüz yirmi frank dışında birşey almadım. Ama yakında tüm paramı alacağım ve hattâ sanırım işime son verilecek, çünkü herhalde bir başka kumpanya gelip bizim yerimize yerleşecek ve herşeyi kendi üzerine alacak.

İşte bu belirsizlik içinde size yazmayı geciktirdim. Her durumda, yeme içmem günde 2.25 frank tuttuğundan ve patrona da pek bir borcum olmadığından, hep bir başka iş bulma umudum olacak ve de bu Kıbrısta benim için herzaman yapılacak bir iş bulunacaktır. Yapılacak demiryolları, istihkamlar, kışlalar, sayrılarevleri, limanlar, suyolları vb. var. Mart başında, tapu kayıt masrafları dışında hiçbirşey istemeden toprak dağıtımı yapılacak.

Sizin oralarda neler olup bitiyor? Geri dönmemi mi istersiniz yoksa? Günlük işler nasıl gidiyor? En kısa zamanda yazın bana.

Arthur RIMBAUD

Bekler ulak (Post restant), Larnaka
Kıbrıs

P.S. Bu mektubu size çölde yazıyorum, ne zaman yollayacağımı bilmiyorum.

EV HALKINA

Larnaka, 24 Nisan 1879

Bu vekaletnameyi ancak bugün kançılaryadan alabildim; ama sanırım bu vapura yetişemeyecek, gelecek perşembe hareket edecek olanı bekleyecek.

Kumpanyanın taşocağında hep şantiye şefiyim, kayaları dinamitle patlatıyor, taşları yontturuyorum.

Sıcaklar çok şiddetli. Ekinler biçiliyor. Gündüz gece pireler korkunç bir işkence. Sivrisinekler de ayrı bir dert. Deniz kıyısında, çölde uyumak gerek. İşçilerle kavga ettim, silah istemek zorunda kaldım.

Çok param gidiyor. 16 mayısta burada beşinci ayım dolacak.

Sanırım geri döneceğim; ama dönmeden, bana oralardan haberler vermenizi isterim.

Onun için yazın bana.

Taşocağındaki adresimi vermiyorum size, çünkü buralara posta uğramaz hiç, posta ancak buradan altı mil uzaktaki kasabada var.

A. RIMBAUD

Bekler ulak. Larnaka (Kıbrıs).

EV HALKINA

Troodos dağı (Kıbrıs).
Pazar, 23 mayıs 1880

Daha erken yazamadığım için bağışlayın. Belki nerede olduğumu bilmeyi isterdiniz; ama şimdiye dek gerçekten size haber gönderebilmem olanaksızdı.

Mısır'da yapacak hiçbirşey bulamadım, onun için, aşağı yukarı bir ay oluyor ki Kıbrıs'a geldim. Geldiğimde, eski patronlarımı batkına düşmüş buldum. Bununla birlikte, bir hafta sonra şimdiki işimi buldum. Kıbrıs'ın en yüksek dağı (2100 metre) olan Troodos tepesinde genel vali için yapılmakta olan sarayda sürveyanım.

Şimdiye değin, kampı oluşturan barakalardan birinde mühendisle birlikte tek başımaydım. Dün, elli kadar işçi geldi, böylece iş ilerleyecek. Sürveyan olarak çalışan yalnız benim, şimdiye dek ayda ancak ikiyüz frank alıyorum. Onbeş

gün önce paramı aldım, ama çok giderim oluyor: herzaman atla yolculuk yapmak gerekiyor; gidiş gelişler son derece güç oluyor, köyler çok uzakta, yiyecek çok pahalı. Üstelik, ovada havalar çok sıcakken, bu yüksek yerlerde pis bir soğuk var ve daha bir ay böyle soğuk yapacak; yağmur yağıyor, don yapıyor, insanı devirecek şiddette yel esiyor. Döşek, yorgan, palto, çizme vb. satınalmak zorunda kaldım...

Dağın doruğunda bir kamp var, bir hafta sonra ovada sıcaklar bastırdığında ve dağda soğuklar biraz azaldığında İngiliz birlikleri buraya gelecek. O zaman erzak sağlama işleri çözümlenmiş olacak.

Şu anda İngiliz yönetiminin hizmetinde çalışıyorum demek; yakında ücretimin artırılacağını, ve aşağı yukarı eylül sonuna doğru bitecek olan bu işte sonuna dek kalacağımı umuyorum. Böylece, arkadan gelecek öbür işlerde çalışabilmek için iyi bir belge elde edebilecek ve birkaç yüz frank artırıp bir kenara koyabileceğim.

Sağlığım iyi değil. Canımı çok sıkan yürek çarpıntılarım var. Ama bunu hiç düşünmesem daha iyi. Hem ne yapılabilir ki? Bununla birlikte hava sağlık için çok iyi buralarda. Dağda hep çamlar ve eğreltiotları var.

Bu mektubu bu pazar günü yazıyorum; ama onu buradan on mil uzaktaki Limasol adlı limandan postaya vermem gerek, ne ki oraya ne zaman gideceğimi ve mektubu ne zaman yollayabileceğimi bilemiyorum. Büyük bir olasılıkla bir haftadan önce değil.

Şimdi sizden bir ricada bulunacağım. İşim için şu iki kitaba gereksinmem var: Tarım ve Orman Doğramacılığı Albümü, ingilizce, ederi üç frank, içinde 128 resim var. (Bunun için kendiniz, M. Arbey, constructeur-mécanicien, Cours de Vincennes, Paris, adresine yazın). Dülgerin Cep Kitabı (Yazan Merly, ederi 6 frank. (Chez Lacroix, editeur, rue des Saints-Pères, Paris, adresinden isteyin).

Bu kitapları benim için ısmarlayıp en kısa zamanda şu adresime gönderin: Monsieur Arthur Rimbaud. Poste restante. Limasol (Kıbrıs).

Bu kitapların parasını ödeyin, çok rica ederim. Buranın

postanesi para kabul etmediğinden size para gönderemeyeceğim. Postanenin kabul edebileceği herhangi bir ufak şey satınalıp parayı içine saklamam gerek. Ama yasak bu, onun için pek yapmak istemiyorum. Bununla birlikte, yakında, size gönderebilecek başka birşey bulursam, parayı size bu yolla ulaştırmaya çalışacağım.

Kıbrıs'a gidiş geliş için ne kadar zaman gerektiğini biliyorsunuz; üstelik benim bulunduğum yerde, en büyük dikkat ve süratle bile, bu kitapları altı haftadan önce alabileceğimi sanmıyorum.

Şimdiye değin hep kendimden söz ettim. Bağışlayın. Umarım sağlığınız iyidir, işleriniz daha da iyidir. Kuşku yok ki benden daha çok sıcak görüyorsunuz. Günlük işler konusunda bana haberler verin. Michel[1] baba ne alemde? Ya Cotaîche?[2]

Yakında size ufak bir koli Commanderie şarabı göndermeye çalışacağım.

Beni anılarınızdan silmeyin.

Bekler ulak, Limasol (Kıbrıs).
Sizin

Arthur Rimbaud

---

1. Bayan Rimbaud'nun çiftliğindeki yaşlı uşak.
2. Michel babanın çiftlikteki bir kısrağa taktığı ad; Luxemburg'lu bu uşak Comtesse'i cotaîche diye söylüyordu.

EV HALKINA

Cuma, 4 haziran 1880

Sevgili Dostlarım,

Henüz size bir mektup ulaştırmak olanağı bulamadım. Bununla birlikte, bu mektubu yarın Limasol'a gidecek birine vereceğim. Beni yanıtlayın ve istediğim şeyi gönderin lütfen,

çok gereksinmem var. Hep burada çalışıyorum. Şu sıra havalar iyi. Birkaç gün sonra, bir kireç ve yontma taş şirketine gireceğim, orada birşeyler kazanacağımı umuyorum.

Yakında yine yazacağım.

A. RIMBAUD
Bekler ulak, Limasol (Kıbrıs)

EV HALKINA

Aden, 17 ağustos 1880

Sevgili Dostlarım,

Genel muhasebeci ve mühendisimle kavga etiken sonra, aşağı yukarı iki ay önce, cebimde dörtyüz frankla Kıbrıs'tan ayrıldım. Kalsaydım, birkaç ay içinde iyi bir duruma gelebilirdim. Ne ki, istesem yine oraya dönebilirim. Cidde, Suakim, Masaua, Hodeida gibi Kızıl Denizin bütün liman kentlerinde iş aradım. Habeşistan'da yapacak bir iş bulmaya çalıştıktan sonra buraya geldim. Geldiğimde sayrılandım. Şimdi bir kahve tüccarının yanında çalışıyorum, henüz yalnızca yedi frangım var. Birkaç yüz frangım olunca Zanzibar'a gideceğim, söylendiğine göre orada yapacak iş varmış.

Kendinizden haberler verin bana.

RIMBAUD

EV HALKINA

Aden, 22 eylül 1880

Sevgili Dostlarım,

9 eylül tarihli mektubunuzu aldım, yarın Fransa'ya giden bir posta olduğu için de hemen yanıtlıyorum.

Burada ne denli iyi olunabilirse o denli iyiyim işte. Çalıştığım şirket ayda birkaç yüz bin franklık iş çeviriyor. Ça-

lışan tek görevli benim, herşey benim elimden geçiyor, şu anda da kahve ticaretinin girdisini çıktısını çok iyi biliyorum. Patronun tam güveni var bana. Ne ki ücretim iyi değil: günde yalnızca beş frank alıyorum, yeme-içme, temizlik, at, araba vb. giderleri onlara ait, bu da günde oniki franka falan gelmektedir. Ama, Aden'in kafası biraz çalışan tek görevlisi olduğumdan, ikinci ayımın sonunda, yani 16 ekimde, tüm giderler dışında, ayda ikiyüz frank vermezlerse, işi bırakıp gideceğim. Kendimi sömürtmektense çekip gitmeyi yeğlerim. Zaten daha şimdiden cebimde ikiyüz frank kadar bir param var. Zanzibar'a giderim belki de, orada yapacak iş var. Burada da doğrusu yapacak çok şeyler var. Birkaç ticaret şirketi Habeşistan kıyısına gidip tezgah kuracak. Şirketimizin Afrika'da kervanları da var; oralara gitmem de olası, orada kâr edebileceğim hem de Aden'den daha az sıkılacağım; Aden, herkesin bildiği gibi, sizin oturduğunuz yerden sonra dünyanın en can sıkıcı yeri.

Burada, evde, ısı kırk derece: günde litrelerce ter akıtıyor insan. Ne ki, sıcaklığın daha 60 derecelere çıkmasını isterdim, Massaoua'da bulunduğum günlerdeki gibi!

Bakıyorum da güzel bir yaz geçirmişsiniz. İyi işte. O ünlü kışın acısını çıkarmışsınız.

Kitaplar elime geçmedi, çünkü ben Troodos'tan ayrıldıktan sonra biri benim yerime almış kendine onları (bundan kuşkum yok). O kitaplara hep gereksinmem var, başka kitaplara da, ama sizden hiçbirşey istemiyorum, çünkü o paraya artık gereksinmem kalmadığına kesin olarak inanmadıkça size para gönderemiyeceğim, örneğin, ya ay sonunda buradan çekip gidersem...

Size iyi şanslar ve elli yıllık sürekli bir yaz dilerim.

Bana hep aynı adrese yazın, buradan gitsem bile mektuplarımı arkamdan gönderirler.

RIMBAUD

— Adresimi iyi yazın, çünkü burada denizcilik acentasında çalışan bir başka Rimbaud var. Bana, ek olarak, on santim posta parası ödetirler.

Başka yerde az çok bir uğraşı varsa, Frédéric'i gelip Boche'a yerleşmeye özendirmemek gerekir sanırım. Çabuk sıkılır, hem orada kalacağına pek bel bağlanamaz. Evlenme düşüncesine gelince, insanın parası yoksa, para kazanma umudu ve gücü yok, rezilce bir düşünce olmaz mı bu? Kendi adıma söylüyorum, böylesi durumlarda, biri beni evlenmeye zorunlu kılmaktansa hemen vurup öldürse daha iyi. Ama herkesin düşüncesi kendine! Onun düşündüğü şey beni ilgilendirmez, hiç mi hiç ırgalamaz; yeryüzünde ve özellikle Attigny (Ardennes) kantonunda bulunabilecek tüm mutlulukları dilerim kendisine.

EV HALKINA

Harar, 13 kasım 1880

Sevgili Dostlarım,

Somali çölünde yirmi gün at sırtında bir yolculuktan sonra bu ülkeye geldim. Harar Mısırlılar tarafından sömürgeleştirilen ve onların yönetimine bağlı bir kent. Garnizonda birkaç kişi var. Bizim acentamız ve mağazalarımız burada bulunuyor. Ülkenin ticaret ürünleri kahve, fildişi, deri vb. gibi şeyler. Ülke yüksek ama verimsiz değil. İklim serin ve sağlığa dokuncalı. Buraya her türlü mal dışalımı Avrupa'dan ve develerle yapılıyor. Hem ülkede yapacak çok iş var. Buraya düzenli posta işlemiyor. Postamızı, seyrek vesilelerle, Aden'e göndermek zorunda kalıyoruz. Onun için, bu mektup çok geçmeden elinize varacak. Size Lyon'daki müessesemizden gönderttiğim o yüz frangı aldığınızı ve sizden istemiş olduğum şeyleri postaladığınızı sanıyorum. Ne zaman elime geçeceklerini yine de bilemiyorum.

Burada Gallas'tayım. Yakında daha da ilerilere gitmek durumunda kalacağımı sanıyorum. Elden geldiğince sık sık bana kendinizle ilgili haberler iletmenizi rica ediyorum. Umarım işleriniz de, sağlığınız da iyidir. Size yakında yine yaz-

mak yolunu bulacağım. Mektup yada paketlerinizi şu adrese gönderin «M. Dubar, agent général à Aden, eliyle bay Rimbaud'ya. Harar».

RIMBAUD

EV HALKINA

Harar, 15 ocak 1881

Sevgili Dostlarım,

1880 aralığında size iki kez yazdım, ve doğal olarak sizden henüz bir yanıt alamadım. Aralıkta size ikinci bir yüz frank göndermelerini yazmıştım, belki elinize geçmiştir ve size belirttiğim yönde kullanıyorsunuzdur. Sizden istediğim o şeylerin hepsine çok gereksinmem var, sanırım ilk siparişlerim çoktan Aden'e varmıştır. Ama Aden'den buraya daha bir aylık zaman gerek. Bize Avrupa'dan bir yığın mal gelecek, hayli işimiz olacak demek. Yakında deve satınalımı için çölde büyük bir dolaşıya çıkacağım. Elbette ki atlarımız, silahlarımız ve geri kalan herşeyimiz var. Ülke pek fena değil: şu anda hava Fransa'daki mayıs havaları gibi.

Kasım ayında yazdığınız iki mektubunuzu aldım; ama hemen yitirdim. Yine de şöyle bir göz atmışken, size gönderdiğim ilk yüz frangı aldığınızı bildirdiğinizi anımsıyorum. Size, masraflar yaptırdığımda kullanmanız için yeniden yüz frank gönderiyorum. Bu, gönderdiğim üçüncü yüz frank olacak, yeni bir duruma değin, bu işi burada durduracağım; zaten ben buna bir yanıt alıncaya dek nisan ayı gelmiş olacak. Burada üç yıllık bir çalışma anlaşması yaptığımı size söylemedim; ama canımı sıkarlarsa, «izzet ü ikbal ile» şapkamı alıp gitmeme engel değil bu. Ücretim, tüm masraflar dışında, ayda üçyüz frank ve kârdan yüzde bilmem şu kadar.

Bu kente bir katolik papaz gelecek, belki de ülkedeki tek katolik o olacak. Galla'dayız biz burada.

Bir fotoğraf makinası getirtiyoruz, o zaman size ülke ve

insanlarından görünümler gönderirim. Doğa tarihi hazırlayıcıları için de araç ve gereçler alacağız, o zaman da size Avrupa'da henüz görülmemiş kuş ve hayvanlar gönderirim. Göndermek fırsatını kolladığım kimi merak edilmeye değer şeyler var elimde daha şimdiden.

Beni düşündüğünüzü ve işlerinizin hayli iyi gittiğini öğrenince mutlu oldum. İşlerinizin bundan böyle olabildiğince iyi gideceğini umut ediyorum. Bana gelince, ben de çalışmamı ilginç ve kazançlı kılmaya çalışacağım.

Şimdi sizden ufak bir yardım rica edeceğim. Aşağıdaki mektubu Paris'te kitapçı-yayıncı bay Lacroix'ya gönderin lütfen:

«Sayın Bay,

Bir alman ya da isviçreli yazarın birkaç yıl önce Almanya'da yayınlanmış ve fransızcaya çevrilmiş «Gezginin Rehberi yada Kaşifin Kuramsal ve Kılgın Elkitabı» diye bir kitabı var. Kitabın adı aşağı yukarı böyle birşey. Bu kitap, bana söylenenlere göre, bir kaşif için yerbetim (topografya) madenbilim, subilim, doğa tarihi vb. konularında gerekli tüm bilgileri içeren çok akıllıca yazılmış bir özet kitap imiş.

Şu anda, ne yazarın adını, ne de yayıncı-çevirmenin adresini sağlayamayacağım bir yerde bulunduğumdan, sizin bu kitabı bilebileceğinizi ve bana bu bilgileri verebileceğinizi düşündüm. İstediğiniz ödeme biçimini seçerek bu kitabı bana hemen gönderirseniz size minnettar kalacağım.

Önceden teşekkürlerimle.

RIMBAUD

Roche, par Attigny, Ardennes, FRANCE».

Bu mektubu optik aletler yapımcısı «Paris, rue du Quatre-Septembre, 6» adresindeki bay Bautin'e gönderin.

EV HALKINA

Harar, Pazar, 16 Nisan 1881

Sevgili Dostlarım,

Sizden tarihini anımsayamadığım bir mektup aldım; son

günlerde bu mektubu yitirdim. Mektupta, yüz franklık bir parayı almış olduğunuzu bildiriyorsunuz, aldığınız ikinci para olduğunu söylüyorsunuz. Öbürü, bana göre, yani üçüncüsü elinize geçmemiş olsa gerek: dilekçem bir yerlerde yitip gitti herhalde. Onun için, bu yüz frangı bir yanda saklayın.

Hep boşluktayım, durumum belirsiz. İşler pek parlak değil. Burada ne süre kalacağımı kim bilsin? Yakında ülke içinde bir yolculuğa çıkarım belki. Bir fransız dinyayıcılar (misyoner) grubu geldi; bu yörelerde, şimdiye dek beyazların ayak basmadığı yerlere onlarla birlikte giderim belki de.

Gönderdiğiniz paket henüz elime geçmedi; ama yine de sanırım ki Aden'e gelmiştir, birkaç ay sonra alacağımı umarım. Düşünün bir, yedi ay önce kendime Lyon'dan giyim ısmarladım, hâlâ gelmek bilmiyorlar bir türlü!

Şimdilik anılmaya değer birşey yok artık.

Benimkinden daha az duyarlı mideler ve benimkinden daha az sıkıcı uğraşlar dilerim size.

RIMBAUD

EV HALKINA

Harar, 4 mayıs 1881

Sevgil Dostlarım,

Sizler yaz süremindesiniz, oysa burası kış, yani havalar hayli sıcak ama sık sık yağmur yağıyor. Birkaç ay sürecek bu böyle.

Kahve hasadı altı ay sonra yapılacak.

Bense, bilinmez bir yerlerde ticaret yapmak için yakında bu kenti bırakıp gideceğim. Buraya birkaç gün çeken büyük bir göl var, Fildişi ülkesinde üstelik oraya gitmeye çalışacağım. Ama ülke bize karşı olsa gerek.

Bir at satınalıp yola çıkacağım. İşler kötü gider de orada kalırsam, Aden acentasına bırakılmış bana ait yedi tane yüzelli rupilik (ki binelli rupi eder) bir param olduğunu, ve almaya değer bulursanız isteyip alabileceğinizi bilin. Bayın-

dırlık işleri gazetesinin herhangibir sayısını gönderin bana, neler olup bittiğini bir bileyim. Panama'da çalışılıyor mu?

İsviçre'nin Zurich'indeki yayıncı bay Wurster ve Ortakları'na yazıp bana «Gezginin Elkitabı»nı ödemeli olarak göndermesini söyleyin. Lacroix yayınevinin çıkardığı Bonniceau'nun Denizde İnşaat adlı kitabını da gönderin.

Aden acentasına postalayın.

Sağlığınıza iyi bakın. Hoşça kalın.

R. RIMBEAU

EV HALKINA

Harar, 25 mayıs 1881

Sevgili Dostlarım,

Sevgili anneciğim, 5 mayıs tarihli mektubunu aldım. Sağlığının düzeldiğine ve dinlenmekte olduğuna sevindim. Senin yaşında, çalışmak zorunda bulunmak çok acı olurdu doğrusu. Yazık ki benim yaşamam pek yaşama sayılmaz; yaşıyorsam, yorgunlukla yaşamaya alıştığımdandır; ama şimdiki gibi yorulmaya devam etmek ve bu sert iklimlerde büyük ve anlamsız acılarla beslenmek zorunda kalırsam, ömrümü çabuk tüketeceğimden korkuyorum.

Burada hep aynı koşullar içindeyim; üç ay sonra, size biriktirdiğim üçyüz frank gönderebileceğim; ama sanırım bu paraları, bu yörelerde kendi adıma küçük bir iş kurmak için ayıracağım, bütün yaşamımı tutsaklık içinde geçirmek niyetinde değilim çünkü.

Bu yaşamda, birkaç yıllık dinlenmenin tadına biz de varalım; hem iyi ki bu yeryüzü yaşamı tek yaşamdır, ve de gün gibi açıktır bu; bundan daha büyük sıkıntılı bir yaşam düşünülemez çünkü!

Herşey gönlünüzce olsun.

RIMBAUD

EV HALKINA

Harar, 2 temmuz 1881

Sevgili Dostlarım,

Ülkenin içbölgelerinden döndüm, çok sayıda kurutulmuş deri satınaldım.

Şu anda biraz ateşim var. Birkaç gün sonra, avrupalıların hiç ayak basmadıkları bir ülkeye gideceğim; kesin olarak yola çıkabilirsem, zahmetli, tehlikeli ama kazançlı altı haftalık bir yolculuk olacak bu. Bu küçük seferin tek sorumlusu ben olacağım. Her şeyin en az kötü gideceğini sanıyorum. Ne olursa olsun, benim için üzülmeyin.

Şu sıralar işiniz başınızdan aşkın olsa gerek; günlük küçük işlerinizde mutlu başarılar diliyorum size.

Sizin

RIMBAUD

P.S.

Askerlik yasasına aykırı bir durumum yok ya? Bu konuda durumumun ne olduğunu hiç öğrenemeyecek miyim?

EV HALKINA

Harar, Cuma, 22 temmuz 1881

Sevgili Dostlarım,

Son olarak mayıs yada haziran tarihli bir mektup aldım sizden. Yazışmalardaki bu gecikmeye şaşıyorsunuz, haksızlık ediyorsunuz. Uzun zaman alsa da, hemen hemen düzenli olarak geliyor mektuplar; Sizin oradan gönderilen paket, sandık ve kitaplara gelince, dört ay önce bunların hepsini birden aldım, aldığımı da size bildirdim. Aradaki uzaklık büyük, tüm sorun bu; iki kez aşılan çöl posta yolunu iki katına çıkarıyor.

Sizi hiç unuttuğum yok, hem nasıl unutabilirim? Mektuplarım pek kısa oluyorsa, hep yollarda olduğumdan, hep sıkışıp posta kalkış saatlerinde yazdığımdandır. Ama aralıksız sizi düşünüyorum, tek düşüncem sizsiniz. Hem buradaki hiç sevmediğim işimden ve tiksindiğim bu ülkeden ve daha benzeri şeylerden size söz etsem nolacak? Olağanüstü yorgunluklar pahasına giriştiğim ama bana, onbeşgünden beri tıpkı iki yıl önce Roche'daki gibi gelen o ateş nöbetlerinden başka hiçbir kazanç sağlamayan denemelerimden mi söz edeyim? Napalım, şimdilik her şeye alıştım, hiçbirşeyden korkmuyorum artık.

Yakında, aylıklarımın size Fransa'da üç ayda bir düzenle ödenmesi için, çalıştığım şirketle bir sözleşme yapacağım. Önce size, bana şimdiye dek olan borçlarını verdirteceğim, sonra da bu iş artık düzenli olarak böyle işleyip gidecek. Gelir getirmeyen bir parayı Afrika'da ne yapayım?

Alacağınız parayla hemen gelir getiren bir tahvil yada başka bir şey alırsınız ve bunu güvenilir bir notere bırakırsınız; yada oralardaki güvenilir bir noter yada bankere yatırmak gibi uygun göreceğiniz herhangi bir yol bulursunuz. İstediğim iki şey şu: I. Para güvenilir bir yere ve benim adıma yatırılsın. 2. Para düzenli bir gelir getirsin.

Yalnız bu arada, askerlik yasalarına aykırı düşmemiş olduğumdan emin olmak isterim, yoksa sonradan şu yada bu yolla gelip bu gelirden yararlanamama durumunda kalmak istemem.

Yatırdığınız paraların faizlerinden dilediğiniz kadarını kendinize alabilirsiniz.

Üç ay sonra alabileceğiniz ilk miktar üçbin frank dolaylarında olabilir.

Bütün bunlar çok doğal. Şimdilik paraya gereksinmem yok; ve burada parayı çalıştırarak hiçbirşey sağlayamam.

Günlük işlerinizde başarılar dilerim size. Kendinizi yormayın, anlamsız birşey bu! Sağlık ve yaşama dünyanın bütün öbür pisliklerinden çok daha değerli şeyler değil mi?

Erinç içinde yaşayın.

RIMBAUD

EV HALKINA

Harar, 2 eylül 1881

Sevgili Dostlarım,

2 temmuz günlü mektubunuzdan bu yana sanırım size bir kez yazdım.

Afrika'nın bu bölgesinden hiç hoşlanmamaya devam ediyorum. İklim sevimsiz ve nemli; yaptığım iş anlamsız ve bunaltıcı; yaşama koşulları da genelde saçmanın saçması. Şirket yönetimiyle pek hoş kaçmayan anlaşmazlıklarım oldu, hâlâ da anlaşmazlık içindeyim; bu nedenle, yakında işe ara vermeye hemen hemen karar vermiş gibiyim. Ülkede kendi hesabıma birşeyler yapmaya çalışacağım, bu bir sonuç vermezse (ki hemen anlayacağım) havası daha iyi olan bir yere, daha akıllıca bir iş yapmak üzere gideceğim. Böyle bir durumda bile, başka bir yerde, şirketin görevlisi kalabilmem olası.

Size aldığımı bildirmediğim bir takım eşyalar, sandıklar gönderdiğinizi söylüyorsunuz. Listede belirttiğiniz kitapları ve onlarla birlikte gömlekleri aldım. Nedense sipariş ve mektuplarım bu posta kutusunda gecikip kaldı hep.

Düşünün ki, geçen yılın kasım ayında Lyon'dan iki kat giysi ısmarladım, henüz hiçbirşey gelmedi!

Altı ay önce bir ilaca gereksinmem oldu; Aden'den istettim, hâlâ alamadım! Bunların hepsi, yolda, lanet olsun.

Bu dünyada istediğim tek şey iyi bir iklim ve bana uygun ilginç bir iş; önünde sonunda kavuşacağım bu isteğime! Sizler ve sağlığınız konusunda hep iyi haberler alacağımı umuyorum sevgili dostlarım; ve sizlere benden daha bol şans ve neşe diliyorum.

Hoşça kalın.

RIMBAUD

P.S. 1 aralık 1880 den 31 temmuz 1881'e kadarki aylıklarımın toplamını size nakit olarak postayla Roche'a göndermeleri

için Lyon acentasına gerekli buyruğu verdirttim (Hepsi 1165 rupi tutmaktadır, bir rupi aşağı yukarı 2,12 franktır). Bu parayı alıp uygun bir yere yatırdığınızda durumu bana lütfen bildirin.

Askerlik konusuna gelince hâlâ kusurlu bir duruma düşmüş olduğumu sanmıyorum; böyle bir duruma düşmüşsem çok üzülürüm. Bu konuda iyi ve doğru bilgi alın. Yakında Aden'den kendime bir pasaport almam gerek, onun için bu konuda bilgiye gereksinmem var.

Prédéric'e selam.

EV HALKINA

Harar, 22 eylül 1881

Sevgili Dostlarım,

Haberleriniz gecikti sanırım; uzun süredir burada hiçbirşey almadım sizden. Bu acentada yazışmalara pek önem verilmiyor!

Sizin oralarda kış başlayacak. Burada yağmur süremi yakında bitecek ve yaz başlayacak.

Şu anda acentada, müdürün yokluğu boyunca, işlerin hepsi benim üstümde. Yirmi gün kadar önce istifamı verdim, yerime gelecek olanı bekliyorum. Ama yine de bu ülkede kalırım belki. 1 aralık — 31 temmuz arasındaki aylıklarıma ait binyüzaltmışbeş rupilik bir paranın size gönderilmesi için Lyon acentasına yazıldı. Parayı aldınız mı? Aldıysanız, uygun göreceğiniz biçimde bir yere yatırın.

Bugün yarın yola çıkacağım için şimdi aylığımı vezneden kendim alacağım. Neden sizden istemiş olduğum şu kitapları göndermediniz:

1. Gezginin Elkitabı. Yazan: Kaltbrünner (Reinwald et Compagnie, 15, rue des Saints-Pères, Paris) adresinde bulunuyor.

2. Denizde İnşaat. Yazan: Bonniceau (Lacroix Yayınevi)?

Sanırım bunları isteyeli bir hayli zaman oldu, ama sizden hiçbirşey gelmedi.

Beni uzun süre habersiz bırakmayın. Size güzel bir güz ve erinç dolu günler diliyorum.

Sizin

RIMBAUD

ERNEST DELAHAYE'e

Sayın Alfred *(tıpkısı)* Delahaye
8, Place Gerson, Paris

Aden, 18 ocak 1882

Delahaye'ciğim,

Haberlerini sevinerek alıyorum.

Paris'te kalırsan, bana nasıl büyük bir yardımda bulunabileceğini hiç lafı dolandırmadan söyleyeyim sana.

Harar ve kendi bulguladığım Gallas bölgesi konusunda bir kitap hazırlayıp Coğrafya Kurumuna sunmak istiyorum. Bir fransız ticaret şirketinde görevli olarak bir yıl kaldım bu yörelerde.

Bu yapıta, bu acaip bölgelerden görünümler koymak olanağını bana verecek olan bir fotoğraf makinası ısmarladım Lyon'a kısa bir süre önce. Haritaları yapıp geliştirmem için birtakım araçlarım eksik, ben de bunları satmalmak istiyorum. Fransa'da, annemin yanında birikmiş bir miktar param var, bu harcamaları bu paradan karşılayacağım.

Benim için gerekli olan şeyleri aşağıda sıralıyorum; bir uzmanın, örneğin bir matematik öğretmeninin yardımını sağlayarak ve Paris'teki en iyi yapımcıya başvurarak bana bunları satınalırsan sonsuz minnettar kalırım sana:

1. Küçük boyda bir gezi teodoliti. Dikkatlice ayarlat ve ambalajını özenle yaptı. Bir teodolitin ederi epeyce yüksek. Binbeşyüz yada binsekizyüz franktan çok tutarsa, teodoliti bırak, şu iki aracı al:

İyi bir altılık (sextant);

Cravet marka bir pusula.

2. Üçyüz örneklikli bir madenbilim koleksiyonu satın al. Piyasada bulunuyor.
3. Bir aneroid cep basınçölçeri.
4. Yerölçer (arpenteur) için keten bir ip.
5. Bir cetvel, bir gönye, bir iletki, bir küçültme pergeli vb. kapsayan bir geometri takımı.
6. Resim kağıdı.

Ve bir de şu kitapları al:

Yerbetim (Topografya) ve yerölçümü (Géodésie) [Yazarı Salneuve. Dumaine yayınevi, Paris].

Lise yüksek sınıflarında okutulan trigonometri;

Lise yüksek sınıflarında yada Maden Teknik okulunda okutulan madenbilim (minéralogie).

Subilgisi (Hidrografya), elde bulunan en iyi kitap.

Meteoroloji (Yazan: Marie Davy. Masson Yayınevi).

Sınaî Kimya (Yazan: Wagner. Savy Yayınevi. Hautefeuille sokak).

Gezginin elkitabı (Yazan: Kalbrünner. Reinwald Yayınevi).

Gezginciler için Yönergeler (Doğa Tarihi Müzesi yayınevi).

Gökyüzü (Yazan: Guillemin);

Ve son olarak 1882 için *Boylamlar Dairesinin Rehberi*.

Hepsinin faturasını düzenle, kendi masraflarım da ekle, Roche'daki annem Rimbaud hesabına yatırılmış hesabımdan öde.

Bunu yapmakla bana nasıl bir yardımda bulunmuş olacağını tasarlıyamazsın. Böylece, yapıtı bitirebilecek daha sonra da Coğrafya Kurumu hesabına çalışabileceğim.

Bana sonradan kat kat fazlasını kazandırabilecek olan birkaç bin frank harcamaktan çekinmiyorum. Onun için, elinden gelirse, senden istediğim şeyleri en kısa zamanda al, bunu rica ediyorum senden; özellikle teodolit ve madenbilim koleksiyonunu satın al. Hepsine de gereksinmem var aslında. Ambalajı dikkatli yaptır.

Önümüzdeki posta zaten üç gün sonra gidecek, onda daha geniş ayrıntılar vereceğim sana. Bu arada elini çabuk tut.

İçten selamlarımla.

RIMBAUD

Mazeran Şirketi, Vianny ve Bardy, ADEN.

Sayın bay DEVISME'e

Aden, 22 ocak 1882

Sayın Bay,

Gallas (Doğu Afrika) bölgesinde dolaşıyorum; şu sıralarda bir fil avcıları grubu oluşturmaya çalışıyorum; aşağıdaki konularda bana elden geldiğince ivedilikle bilgi verebilirseniz size gerçekten minnettar kalırım:

Fil avı için özel bir silah var mı?

Varsa, nasıl birşey bu?

Neler salık verilebilir?

Nerede bulunur? Ederi ne?

Mermilerin niteliği ne, zehirleyici mi, patlayıcı mı?

Şimdilik, deneme için, iki silah satın almam sözkonusu; denedikten sonra, büyük bir olasılıkla, yarım düzine kadar birşey satın alabileceğim.

Yanıtınıza önceden teşekkürle en iyi duygularımı yollarım sayın Bay.

RIMBAUD

Aden (İngiliz Sömürgesi)

EV HALKINA

Aden, 31 temmuz 1882

Sevgili Dostlarım,

10 Temmuz tarihli mektubunuzu aldım.

İyisiniz, ben de iyiyim.

Bir mektup göndermiştim, aldınız herhalde; o mektupta sizden bana bir Habeşistan ve Harar haritasını, Péterman Coğrafya Enstitüsünün hazırladığı haritayı göndermenizi rica etmiştim. Bu haritayı size bulacaklarını ve onun benim de elime geçeceğini umuyorum. Sözünü ettiğimden başka bir harita göndermeye kalkmayın sakın.

Buradaki iş durumum hep aynı; başka bir işe mi verileceğimi yoksa aynı yerde mi bırakılacağımı bilmiyorum.

Mısır'daki karışıklıklar, sonunda, buralardaki işleri de bozup berbat etti; şimdilik kendi köşemde pek uslu ve uysal duruyorum, başka yerde hiçbir iş bulamam çünkü. Mısır'daki İngiliz işgali sürekli olursa çok daha iyi olur. İngilizler hele bir de Harar'a sarkarlarsa, işimiz iş artık.

Neyse, geleceğe umutla bakalım.

Herşey gönlünüzce olsun.

RIMBAUD

EV HALKINA

Aden, 10 eylül 1882

Sevgili Dostlarım,

Temmuz tarihli mektubunuzu ve haritayı aldım, teşekkür ederim.

Durumumda bir değişiklik yok, hep aynı. Bu Şirkette artık taş çatlasa onüç ay kalacağım; bu onüç ayı da tamamlayıp tamamlamayacağımı bilemiyorum. Aden'deki acentanın müdürü altı ay sonra gidiyor; onun yerine geçmem olasılığı var. Yıllık maaş tutarı onbin frank dolaylarında birşey olacak. Basit bir görevli olmaktan herzaman daha iyidir böylesi; bu hesapla da, daha beş altı yıl kalırım buralarda.

Neyse, bakalım nasıl dönecek bu çarklar.

Dirlik düzenlik dileklerim sizinle.

Mektuplarımızda dikkatli olun; yazışmalarım denetleniyor çünkü.

Herşey gönlünüzce olsun.

EV HALKINA

Aden, 28 eylül 1882

Sevgili Dostlarım,

Hep aynı yerdeyim; ama yıl sonunda, Afrika anakarasına, bu kez Harar'a değil Choa'ya (Habeşistan) gitmeyi düşünüyorum.

Müessesenin Aden'deki eski temsilcisi olup şimdi Lyon'da bulunan sayın albay Dubar'a tam donatımlı bir fotoğraf makinası göndermesini yazdım, bu makinayı Choa'ya götüreceğim, orada henüz kimse bunun ne olduğunu bilmiyor, bu makina orada kısa zamanda küçük bir servet kazandıracak bana

Bu bay Dubar çok ciddi bir adamdır, en uygununu gönderecektir bana. Sorup soruşturması gerekecek, ama gerekli bilgileri elde eder etmez sizden bir miktar para isteyecek, bu parayı ben size postalatacağım, siz de hiçbir ayrıntı istemeden hemen kendisine göndereceksiniz.

Lyon'daki acentadan size bir franklık bir para göndertiyorum. Bu para yukarıda belirttiğim amaç içindir yalnızca: Benim fikrimi almadan başka yolda kullanmayın sakın. Ayrıca, beşyüz yada bin frank kadar bir fazlalık gerekirse, bunu siz sağlayın ve sizden ne kadar para istenmişse onu gönderin. Daha sonra, size ne kadar borcum olduğunu yazarsınız, hemen gönderirim. Burada elimde beşbin franklık bir param var.

Yukarıda belirttiğim harcama benim için çok kazançlı olacak; işler ters gidip de burada kalsam bile, hepsini kârıyla satabilirim her zaman.

Ekim sonunda Lyon'dan bin frank alacaksınız. Daha önce de söylediğim gibi, yalnız bu makinanın alınmasına ayrılmıştır bu para. Bugün bu konuda daha uzun şeyler yazma-

ya zamanım yok. Sizin sağlık ve erinç içinde olduğunuza inanmak isterim.

Herşey gönlünüzce olsun.

RIMBAUD

P.S. Lyon acentasından çekilecek bir franklık çek ilişiktedir.

EV HALKINA

Aden, 15 ocak 1883.

Sevgili Dostlarım,

Yeni yıl dileklerinizle son mektubunuzu aldım. Yürekten teşekkür ederim, herzaman size bağlı olduğumu bilin.

Satın alınan kitapların dizelgesini aldım. Sizin de dediğiniz gibi, eksik kalanlar en gerekli olanlar. Biri bir topografya kitabı (fotoğrafçılık kitabı değil, yanımda bir fotoğrafçılık kitabı var). Böyle bir kitabımın olması gerek. Onun için, ilişikteki mektubumu kitapçıya iletin, o bu konuda herhangi bir yazarın kitabını kolaylıkla bulur. Öteki, pratik bir geometri ve madenbilim kitabıydı. Bunu bulmak için kitapçı kendisine yazdığım gibi davranacak.

Bu iki ayrıntı geçmiş bir siparişle ilgiliydi; onun için o kitapların elime geçmesinde diretiyorum. Hem benim için çok gerekli kitaplar onlar.

Artık, para göndermeden, size yeni siparişlerde bulunmayacağım. Bu karışıklıktan dolayı beni bağışlayın.

.....

İsabelle gelip beni bu ülkede görmek istemekle iyi etmiyor. Bir yanardağ eteği burası, tek bitki yok. Bütün iyiliği ikliminin sağlığa yararlı oluşu, bir de hayli etkin işler çevirebilmemiz. Ama martan ekime dek aşırı sıcak. Şu anda kış süremindeyiz, hava sıcaklığı gölgede otuz derece; tek damla yağmur düşmüyor. Bir yıldır sürekli olarak açık havada yatıyorum. Ben kendim bu iklimi çok seviyorum; yağmurdan,

çamurdan, soğuktan oldum olası tiksinirim çünkü. Bununla birlikte, mart sonunda belki de yeniden Harar'a giderim. Orası dağlık bir yer ve çok yüksek; marttan ekime dek durmadan yağmur yağar ve hava sıcaklığı on derece olur. Çok güzel bir bitki örtüsü var. Gidersem, belki bir yıl daha kalırım orada. Bütün bunlar yakında bir karara bağlanacak. Harar'dan size görüntüler, görünümler ve insan fotoğrafları göndereceğim.

Daha önce sözünü ettiğim ingiliz tasarruf sandığına gelince, Aden'de özel bir tasarruf sandığı bu, o kadar; yılda da aşağı yukarı yüzde dört buçuk faiz veriyor. Ama mevduat miktarı sınırlı. Pek pratik değil.

Yakında bir vesileyle yazışmak üzere.

ARTHUR RIMBAUD.

(Yukardaki mektuba eklenen not)

Genel Kurmay kitabevinden yada aynı uzmanlık dalında başka bir kitabevinden en pratik ve en son yayınlanmış topografya ve yerölçümbilim (géodésie) kitabını (şu Saint-Cyr vb. kurmay okulu öğrencilerinin okuduğu) soruşturun ve alıp bana gönderin.

Lacroix Kitabevi

Beudant: *Madenbilim ve Yerbilim, I. cilt, 6 frank.*

Sayın De Gaspary'ye
Fransız konsolos yardımcısı

Aden, 28 ocak 1883.

Sayın Bay,

Şu durumu size sunmak durumunda kaldığım için beni bağışlayın:

Bugün, sabah saat onbirde, çalıştığım şirkete ambarcı olan Ali Chemmak adında biri bana karşı çok küstahça davrandığından kendisine hafif bir tokat attım.

Ayak işleri gören hintli işçiler ve olaya tanık olan çeşitli araplar sonradan beni yakalayıp bana vurması için onu ser-

best bıraktılar; adı geçen Ali Chemmak da suratıma yumruklar attı, giysilerimi parçaladı, sonra da eline bir sopa geçirip bana vurmakla tehdit etti.

Orada bulunanlar araya girince Ali geri çekildi; az sonra mağazadan çıktı ve dövme-yaralama suçlamasıyla hakkımda bölge polisine şikayette bulundu; bu arada birçok yalancı tanık da göstererek kendisini hançerlemekle tehdit ettiğimi vb. ileri sürdü, durumu aleyhime çevirmek ve bana karşı yerlilerin hıncını körüklemek için bir sürü başka yalanlar uydur.

Bu konuda Aden bölge polisinin karşısına çıkarken, yerlilerce uğratıldığım tehdit ve hakaret konusunda sayın Fransa konsolosuna haber vermek, ve işin sonucu gerektirdiğinde, kendilerinin beni korumalarını istemek cesaretini gösterdim.

Sayın Konsolos, bendeniz olmaktan onur duyarım.

RIMBAUD

Mazeran, Viannay ve Bardey Ticaret Ortaklığı memurlarından, Aden.

ANNESİ VE KIZKARDEŞİNE

Aden, 8 şubat 1883

Sevgili anneciğim, sevgili kızkardeşim,

Ocak sonunda bay Dubar'dan bir mektup aldım, sipariş sandığının gönderildiğini ve faturanın altıyüz frank yükselmiş olduğunu bildiriyor. Bu altıyüz frangı ödeyin, bu masal da burada bitmiş olsun. Çok para harcadım bu konuda; ama yapacağım iş, inanıyorum ki bana fazlasını kazandıracak, yaptığım masraflara acımıyorum.

Bugünlerde giderler, siparişler vb. dizelgelerini yapıyoruz.

Size ısmarlamış olduğum kitapları gönderin bana yalnız; unutmayın.

Altı hafta sonra Aden'den kesinlikle ayrılacağım, ama daha önce yazarım size.

Herşey gönlünüzce olsun.

RIMBAUD

EV HALKINA

Aden, 14 mart 1883

Sevgili Dostlarım,

Ayın 18 inde, müessese hesabına Harar'a gidiyorum. Size bunca zahmetler açan bütün paketleri aldım. Artık yalnızca son üç kitabı bekliyorum.

Yakında Lyon'dan aşağı yukarı yüz frank isteyecekler sizden, ısmarlamış olduğum bir grafometrenin bedeli olarak. Bu parayı ödeyin; bundan böyle, para göndermeden hiçbir sipariş yapmayacağım size.

Harar'da biraz kazanç sağlayacağımı, bir yıl sonra da Coğrafya Kurumu'ndan bir miktar yardım alabileceğimi sanıyorum.

Hareket tarihimi yazarım size.

Hepinize sağlık ve bahtaçıklığı dilerim.

Herşey gönlünüzce olsun.

RIMBAUD

7 ekim 1883

Sayın bay Hachette

Aşağıdaki adresime, ödemeli olarak, en iyi Kur'an çevirisini (Varsa arapça metinle karşılıklı olanını) yoksa arapça metinsizini, en kısa zamanda gönderirseniz size çok minnettar kalırım.

Selamlarımı kabul buyurun

RIMBAUD

Harar, 7 ekim 1883

EV HALKINA

Sevgili Dostlarım,

Gönderdiğiniz son kitap paketini alamadım, postada yitmiş olsa gerek.

Yukarıdaki kısa mektubu Saint-Germain Bulvarı, 79. Paris. adresindeki Hachette kitabevine gönderirseniz çok sevinirim; sözkonusu kitap size gönderildiğinde parasını öder, sonra da, yollarda yitip gitmesini engelleyecek ne gerekiyorsa onu yapıp postayla bana gönderirsiniz.

Size sağlık ve iyigünler dilerim.

Herşey gönlünüzce olsun.

RIMBAUD

COĞRAFYA KURUMU YAZMANINDAN RIMBAUD'YA

Sayın Arthur Rimbaud
Mazeran-Vianny-Bardey Ortaklığı eliyle

Marsilya.

Paris, 1 şubat 1884

Sayın Bay,

Paris Coğrafya Kurumu, coğrafya bilimleri ve gezgincilik alanında ad yapmış kişilerin portrelerini albümlerinde toplamaya çalışmaktadır.

Arkasında soyadınız ve adınızın belirtildiği bir fotoğrafınızla, doğum yeriniz ve tarihi ile çalışmalarınızın kısa bir özeti gibi eklemeyi uygun göreceğiniz bilgileri gönderirseniz Kurum size minnettar kalacaktır.

Bu isteğimizi olumlu karşılayacağınızı umar, en iyi duygularımızı kabul buyurmanızı rica ederiz.

Genel Yazman
C. MAUNOIR

Belgeci-Kütüphaneci
James JACKSON

RIMBAUD'YA VERİLEN İYİ ÇALIŞMA BELGESİ

Aden, 23 nisan 1884

(1884 yılında, Harar'daki acentanın tasfiye edilmesinden sonra Mazeran-Vianny-Bardey müessesesi tarafından verilmiştir.)

Sayın bay Rimbaud,

Müesseseyi tasfiye yoluna gitmemize zorlayan olaylar, bizi, sizin olağanüstü güzel hizmetlerinizden yoksun kalmak durumunda bırakıyor.

Bu mektupla, müessesemizde dört yıl süreyle üstlendiğiniz bütün görevlerde, özellikle acentamızın Harar müdürlüğü görevinde, çıkarlarımızın savunulması yolunda yaptığınız çalışma, gösterdiğiniz zeka, dürüstlük ve özveriden dolayı size minnetlerimizi ifade ediyoruz.

Teşekkür eder, en iyi duygularımızın kabulünü rica ederiz.

Mazeran-Vianny-Bardey.

EV HALKINA

Aden, 5 mayıs 1884

Sevgili Dostlarım,

Bildiğiniz gibi, şirketimiz hepten tasfiye edildi, Harar'daki acentamız kaldırıldı, Aden acentamız da kapatıldı.

Fransa'daki kumpanyanın zararı, söylendiğine göre, aşağı yukarı bir milyon.

Ne ise, nisan sonunda kendimi hizmetlerime teşekkür edilmiş olarak buldum; sözleşmem hükümlerine göre, hazirana dek, üç aylık bir ödence aldım. Şimdi işsizim demek, kumpanyanın haziran sonuna dek kirası ödenmiş dairesinde yatıp kalksam da hâlâ. Bay Bardey, buradaki işleri sürdürmek amacıyla yeni fonlar aramak üzere, on gün kadar önce Marsilya'ya döndü. Başarılı olmasını dilerim, ama tersinin olacağından korkarım. Kendisini burada beklememi söyledi, ama haberler doyurucu olmazsa, bu ayın sonunda başka yerde yada başka biçimde çalışmaya başlayacağım.

Buradaki acentaları besleyen büyük şirketlerin hepsi Marsilya'da battıkları için, şimdilik burada iş yok. Öte yandan, görevli olmayan biri için yaşam burada çok pahalı ve geçim dayanılamayacak ölçüde sıkıntılı, özellikle yaz başlayınca; burada dünyanın en sıcak yazının olduğunu da biliyorsunuz.

Bir ay sonra kendimi nerede bulacağımı hiç kestiremiyorum. Elimde oniki onüç bin frank kadar bir para var; burada kimseye güvenilip hiçbirşey verilemeyeceğinden, paranızı kendi yanınızda taşımak ve onu sürekli yoklayıp kollamak zorundasınız. Çalışmadan beni geçindirmeye yetecek bir geliri sağlayabilecek olan bu para, sürekli sıkıntılar dışında hiçbirşey getirmiyor bana!

Bu saçma ülkelerde ve anlamsız koşullarda ne yürekleracısı bir yaşamtı sürüyorum bir bilseniz! Biriktirdiğim bu paralarla güvenli ufak bir gelirim olabilirdi; yıllarca çektiğim acılardan sonra biraz dinlenebilirdim; ama ne tek gün çalışmadan edebiliyorum ne de kazancımın tadını çıkarabiliyorum; banka burada ancak faizsiz mevduatları kabul ediyor, tecimevleri ise hiç mi hiç sağlam değil!

Yanıtlamanız için size belirli bir adres veremiyorum burada, çünkü yakında nerede bulunacağımı, hangi yolla, hangi ülkeye, niçin ve nasıl gideceğimi ben de bilmiyorum!

Yakında ingilizlerin Harar'ı işgal etmeleri olasılığı var;

belki de oraya dönerim. Orada ufak bir ticaret kurulabilir; Orada belki birkaç bahçe ve birkaç tarımsal işletme satınalır ve böylece yaşayıp giderim. Çünkü Harar ve Habeşistan'ın iklimi çok güzeldir, Avrupa ikliminden çok daha güzel; Avrupa iklimindeki sert kışlar yok bu ülkede; ayrıca yaşam da sudan ucuz, beslenme iyi, hava nefis; oysa Kızıl deniz kıyılarında oturma en sağlam insanların bile sinirlerini bozuyor, ve orada geçen bir yıl başka yerdeki dört yıl kadar yaşlandırıyor insanı.

Onun için, buradaki yaşamım bir karabasan. Sanmayın ki güzel bir yaşam sürüyorum. Nerdeee, tam tersine. Benden daha zahmetli yaşamanın olanaksız olduğunu düşünmüşümdür hep.

Eğer işler kısa sürede yeniden başlayabilirse, yine de iyi olur: serüvenlere atılıp elimde avucumdaki üç beş kuruşu yememiş olurum. Bu durumda, yine elverdiği sürece, yine bu Aden cehenneminde kalırım; çünkü kişisel girişim ayrıca çok tehlikelidir Afrika'da.

Sıkıntılarımı size böyle ayrıntılarıyla anlattığım için bağışlayın. Ama bakıyorum da nerdeyse otuzuma (yolun yarısı) basacağım, ve hiçbir sonuç elde etmeden dünyayı dolaşmaktan artık çok yorulmuşum.

Size gelince, böyle kötü düşleriniz yok sizin; ve sizin o dingin yaşamınızı gözümde canlandırmaya bayılıyorum. Dilerim hep böyle sürüp gitsin!

Bana gelince, daha uzun süre, ve belki de hep bu bölgelerde yaşamaya yargılıyım ben, buralarda artık az çok tanınıyorum, herzaman bir iş bulabilirim; oysa Fransa'da bir yabancı gibi kalırım ve hiçbir iş bulamam artık.

Ne ise, en iyisini umudedelim.

Selam, sağlık, mutluluk.

Arthur Rimbaud
Bekler ulak, Aden-Camp. Arabistan.

EV HALKINA

Aden, 20 mayıs 1884

Sevgili Dostlarım,

Son haberlere göre, şirketin yeniden çalışmaya başlayacağı kesinlik kazanmış gibi; ben de aynı koşullarda büyük bir olasılıkla Aden'de kalacağım.

İşlerin haziranın ilk yarısı içinde başlayacağını sanıyorum.

Dört defada size üçer bin franklık paralar göndermek istiyorum, gönderebilir miyim söyleyin lütfen; bu paraları.

Sevgili Dostlarım,

Yeni işime başlayalı on gün oluyor, sözleşmem 1884 aralık sonuna dek geçerli.

Önerilerinize minnettarım. Ama, iş bulabildiğim ve bu işe katlanabildiğim sürece, işimde kalmam ve birkaç kuruş biriktirmem daha iyi olacak.

Size en az onbin frank göndermek istiyordum; ama, şimdilik işlerimiz pek iyi gitmediğinden, bu işten çıkmam ve yakında kendi başıma bir iş kurmam olasılığı var. Hem burası şimdilik güvenceli olduğundan, daha birkaç ay bekleyeceğim.

Size iyi bir ürün ve buradakinden (odada 45 santigrat derece) daha serin bir yaz dilerim.

RIMBAUD

Bardey Şirketi, Aden.

EV HALKINA

Aden, 31 temmuz 1884

Sevgili Dostlarım,

Yeni işimde bir ay geçip gitti işte; geri kalan beş ayı da hayli iyi geçireceğimi sanıyorum. Hattâ daha sonra sözleşmemi yenilemeyi bile düşünüyorum.

İki ay sonra, yani eylül sonunda yaz bitecek. Buranın kışı altı ay sürüyor, ekimden mart sonuna dek. Isıölçerin kimi kez yirmibeş dereceye (sıfırın üstünde) düştüğü süreme kış diyorlar. Demek buranın kışı sizin yazınız kadar sıcak. Sözkonusu bu kış boyunca hemen hemen hiç yağmur yağmıyor.

Yaza gelince, yazın ısı hep kırk derece oluyor. Çok sinirbozucu ve zayıflatıcı birşey bu. Bu nedenle, başka yerde görevlendirilmek için bütün yolları araştırıyorum.

Ürününüzün iyi olmasını ve koleranın sizlerden uzak kalmasını diliyorum.

Sizin

RIMBAUD

EV HALKINA

Aden, 10 eylül 1884

Sevgili Dostlarım,

Uzun zamandır sizden haber alamadım. Yine de herşeyin iyi gittiğine inanmak ister, iyi ürünler ve uzun bir sonbahar dilerim size. Herzamanki gibi sağlık ve erinç içindesinizdir sanırım.

Altı aylık yeni sözleşmemin üç ayı dolmak üzere. İşler kötü gidiyor; ve sanırım, aralık sonunda, başka bir iş aramak durumunda kalacağım, ama kolayca bulabileceğimi umuyorum. Elimdeki paramı size göndermedim, nereye gideceğimi bilemiyorum çünkü; yakında kendimi nerede bulacağımı, bu paraları kazançlı bir işte kullanıp kullanamayacağımı bilmiyorum.

Büyük para ve kredileri olmayan bir tüccar, ancak ufak benim adıma Devlet tahvillerine yatırırsınız; çünkü bu parayla başım dertte.

En iyi duygularımla.

RIMBAUD

EV HALKINA

Aden, 29 mayıs 1884

Sevgili Dostlarım,

İşlerin yeniden başlayıp başlamayacağını henüz bilmiyorum. Kalmam için bana telgraf çektiler, ama bu işin artık geciktiğini düşünmeye başlıyorum. Altı aydır burada işsiz güçsüzüm; üstelik buradaki sıcaklar dayanılır şey değil. *Napalım, buraya mutlu olmak için gelmediğim belli. Ama yine de bu yörelerden ayrılamam, çünkü buralarda şimdi artık tanınıyorum ve yaşayacak bir yol bulurum, oysa başka yerlerde ancak açlıktan geberme olanağım var.*

Işler yeniden başlarsa ben de yeniden göreve alınacağım demektir, birkaç yıl, iki üç yıl için, 86 ya da 87 temmuzuna dek olur bu. O tarihte otuziki ya da otuzüç yaşında olacağım. *O zaman burada biriktirdiğim yirmi bin frank kadar parayı toplayıp ülkeme döneceğim, herkesin bana yalnızca bir yaşlı gözüyle bakacağı ve yalnızca dul kadınların benimle evlenmeyi kabul edeceği ülkeme!*

Neyse, bu tutsaklıktan kurtulacağım ve ancak canımın istediği gibi çalışacağım kadar gelirimin olacağı o gün hele bir gelsin de!

Ama yarın neler olacağını, ardından neler geleceğini kim bilebilir!

Geçmiş yıllarda size gönderdiğim ve toplamı üçbinaltıyüz franga varan paralardan birşeyler kalmadı mı? Kaldıysa bildirin bana.

Son kitap paketinizi hiç almadım. Nasıl oldu da yitip gitti?

Elimdeki paraları size göndereceğim; ama işler yeniden başlamazsa, burada kendi başıma ufak bir ticaret kurmak zorunda kalacağım, o zaman bu paralara gereksinim duyacağım, onlar da kısa sürede uçup gidecek belki de.

Heryerde, özellikle burada işlerin gidişi böyle.

Bu otuz yaşımdan sonra hâlâ askerlik yapmam gerekiyor mu? Fransa'ya dönersem, yapmadığım bu askerlik hizmetini yapmak zorunda mı olacağım hep? Yasa hükümlerine göre, gerekçeli olarak yurtta bulunmama durumlarında, askerlik ertelenmekte ama dönüşte yapma zorunluğu hep sürmektedir sanıyorum.

Size sağlık ve mutluluklar dilerim.

RIMBAUD

Bardey Şirketi, Aden.

EV HALKINA

Aden, 10 temmuz 1884

Bir sermayesi olan bir kişi, bu paralarını nemalandırmaktan çok yitirmek tehlikesi içindedir buralarda; çünkü binbir tehlikeyle çevrilidir insan; hele yaşam, biraz rahat yaşamak isterseniz, kazandığınızdan çoğunu alıp götürüyor. Çünkü Doğu'da, çalışanlar, şimdi Avrupa'dakilerden daha da az para alıyorlar; kötü iklimler ve sürülen sinirbozucu yaşantı nedeniyle, gelecekleri çok daha az güvencelidir.

Sıcak olsun soğuk olsun, yağışlı olsun kunrak olsun, bütün bu iklimlere alıştım ben, artık hummaya yada öbür iklim sayrıklarına yakalanma tehlikem yok, ama bu aptalca işlerde ve hoyrat ve mankafa kumpanyalarda çok çabuk yaşlandığımı duyumsuyorum.

Ne ise, sanırım siz de benim gibi düşünürsünüz, ne var ki yaşamımı burada kazanıyorum, **her insan da Aden'de olduğu gibi başka yerde de bu rezil yazgının tutsağıdır; o zaman, başka yerdense Aden'de olmak daha iyi; başka yerde beni bile eden yok artık, hepten unutuldum gittim, her şeye yeniden başlamam gerekecek! Öyleyse, ekmeğimi kazanabildiğim sürece, burada kalmam gerekmez mi! Rahat yaşama olanağını bulamadığım sürece buralarda kalmam gerekmez mi? Oysa öyle görünüyor ki hiçbir za-**

man ne rahat yaşama olanağını bulacağım ne de rahat ölme! Ne yapalım, müslümanların dediği gibi, alnımıza böyle yazılmış! Yaşam bu: şakaya gelir yanı yok!

Eylül sonunda yaz bitiyor burada; o zaman da gündüz ısı 25-30 santigrattan yukarı çıkmaz, gece de 20-25 derece olur. Aden'de kış dedikleri bu.

Bu pis Kızıl denizin bütün kıyısı sıcak altında kavrulur böylece. Obock'ta bir fransız savaş gemisi var, gemideki yetmiş kişilik mürettebattan altmışbeşi tropikal hummadan sayrı düştü; kumandan da dün öldü. Buraya vapurla dört saat çeken Obock'ta hava yine de Aden'den daha serin, iklim sağlık için daha iyi, yalnızca aşırı sıcaklar nedeniyle sinir bozucu.

Herşey gönlünüzce olsun.

RIMBAUD

EV HALKINA

Aden, 2 ekim 1884

Sevgili Dostlarım,

Uzun zamandır sizden haber alamadım.

Benden soracak olursanız, işlerim hep aynı. Durumum öncekinden ve de sonrakinden ne iyi ne kötü; bu kez size yazacak ilginç birşeyim de yok.

Size sağlık ve mutluluklar dilerim yalnızca.

Hoşça kalın.

RIMBAUD
Bardey Şirketi, Aden.

EV HALKINA

Aden, 7 ekim 1884

Sevgili Dostlarım,

23 eylül tarihli mektubunuzu aldım, haberleriniz üzdü be-

ni, Frédéric konusunda anlattıklarınız çok cansıkıcı, bizlere çok zararı dokunabilir. Böyle bir kuşkafahnın kardeşim olması beni çok üzer örneğin: aptalın tekidir o, bunun böyle olduğunu hep bildik, ama yine de o kalınkafalılığına hayran olduk.

Onunla yazışmamamı söylemenize gerek yok. Ona bir şeyler verme konusuna gelince, benim kazancım çok büyük zahmetlerle elde edilmiştir, bu nedenle onu benden bedence çok daha az yorulmuş öyle bir bedeviye kalkıp armağan edemem, bundan eminim. Ne ise, sizin adınıza da, kendi adıma da, onun, sonunda bu maskaralığa yine de bir son vereceğini umudederim.

Bana dil uzatmasına gelince, burada da, başka yerlerde de davranışlarım belli benim. Tasfiye edilen Mazeran şirketinin 1880-1884 yılları arasındaki dört yıllık hizmetim için verdiği *olağanüstü* memnunluk belgesini kanıt olarak gösterebilirim size, ayrıca çok iyi bir ünüm var burada benim, bu da bana yaşamımı rahat rahat kazanma olanağını verir. Eskiden yaşantımda kötü anlar olduysa da, ne başkalarının zararına ne de kötülük yoluyla yaşamaya alışmadım hiçbir zaman.

Şu sıralar kış süremindeyiz biz burada: ortalama ısı sıfırın üstünde 25. Herşey iyi gidiyor. Aralık sonunda biten sözleşmem daha iyi koşullarla yenilenecek. Burada herzaman saygınlık içinde yaşamak olanağım var benim.

Bura yakınlarında yürekleracısı fransız sömürgesi Obock var, şimdi orada bir müessese kurulmaya çalışılıyor; ama sanırım orada hiçbir zaman hiçbirşey yapılamayacak. Issız, sıcaktan kavrulan, yiyecek hiçbirşey bulunmayan, ticaret diye birşey olmayan bir kumsal orası, Çin ve Madagaskar'a gidecek savaş gemileri için kömür depoları kurmaya yarar yalnızca.

Somali kıyısı ve Harar yöksul Mısır'ın elinden ingilizlerin eline geçmekteler şu sıralar, ingilizlerin de bütün bu sömürgeleri elde tutacak güçleri yok zaten. İngiliz işgali, Süveyş'ten Gardafui'ye, bütün kıyı bölgesindeki ticareti yokediyor. Mısır sorunuyla ingilizlerin başı korkunç dertte, ve

büyük bir olasılıkla, bu sorun onların başına daha da büyük işler açacak.

Hoşça kalın.

RIMBAUD

EV HALKINA

Aden, 14 nisan 1885

Sevgili Dostlarım,

17 mart tarihli mektubunuzu aldım, bakıyorum da işleriniz hayli iyi gidiyor.

Siz soğuktan yakınıyorsunuz, ben de burada yeniden başlayan sıcaklardan. Daha şimdiden bunalıyor insan, ve de eylül sonuna dek sürecek daha bu.

Bir mide rahatsızlığım var, yediğim hiçbirşeyi sindiremiyorum, midem çok zayıflamış burada, her yaz bana çok acı çektiriyor; bu yazı nasıl geçireceğimi bilemiyorum, bu bölgeyi bırakıp gitme zorunda kalmaktan korkuyorum, sağlığım çok bozulmuş, burada bir yıl başka yerde geçen beş yıla bedel. Afrika'da (Harar ve Habeşistan'da) tersine, hava çok iyi, orada Avrupa'dan daha rahat ediyorum. Ama ingilizler geldi geleli bu kıyılardaki bütün ticaret mahvoldu.

Hep aynı aylığı alıyorum: tek kuruşunu harcayamıyorum. Aldığım üçbin altı yüz franga yıl sonunda hiç el sürmemiş oluyorum, yada aşağı yukarı böyle birşey oluyor, çünkü dört yıl ve dört ay sonra elimde hâlâ ondörtbinbeşyüz frank bulunuyor. Fotoğraf makinasını çok üzülerek sattım, ama paraca bir kaybım olmadı. Size yıllığım altıbin frank tutuyor derken, bana ödenen yeme ve yatma paralarını da katıyorum işin içine; çünkü burada herşey çok pahalı. Yalnız ama yalnız su içiyorum, bunun için bile ayda onbeş frank ödemem gerekiyor; Hiç sigara içmiyorum, pamuklu giysiler giyiyorum: temizlik masraflarım yılda elli frank tutmuyor. Çok para ödeyerek çok kötü bir biçimde yaşıyor insan burada. Bütün yıl her gece açık havada yatıyoruz, ama yine de lojma-

nımın kirası ayda kırk frank! Gerisi de böyle! Ne ise, dünyanın en çekilmez yaşamını sürüyoruz burada; ama, hiç kuşku yok, gelecek yıl burada kalmayacağım artık. Ne verseler, burada sürdüğüm yaşamı sürmek istemezdiniz siz: birşeyler kazanacağını umarak geliyor buralara insan, ama başka yerde kazanılan bir frank buranın beş frangına bedel.

Hiçbir gazete alamıyorum, kitaplık diye birşey yok; avrupalı olarak da, kazançlarını bilardoda yiyen sonra da işyerlerine lanetler yağdırarak ayrılan birkaç enayi ticaret memuru var yalnızca.

Daha birkaç yıl öncesine değin, bu ülkelerde ticaret çok iyiydi. Ana ticaret, moka denen kahve ticareti. Moka ıssız bir çöle döndüğünden bu yana bütün moka bizim buradan çıkıyor. Sonra kurutulmuş deri, fildişi, kuş tüyü, zamk, buhur vb. gibi bir sürü mal var; dışalım da çok çeşitli. Biz burada yalnızca kahve üzerine çalışıyoruz, ben de kahve alımı ve dışsatımıyla görevliyim. Altı ayda sekizyüzbin franklık alım yaptım, ama moka ticareti Fransa'da ölüyor, bu ticaret her gün azalıyor, kârlar herzaman yüksek olan masrafları güçlükle karşılıyor.

İşler çok güçleşti, buradan elimde birkaç kuruşla ayrılabilmek için kıt kanaat yaşıyorum. Her gün saat yediden beşe çalışıyorum, ve tek gün dinlencem yok. Bu yaşam ne zaman bitecek?

Kim bilir? Belki yakında bizi bombalayacaklar. İngilizler bütün Avrupa'yı karşılarına aldı.

Afganistan'da savaş başladı, ingilizler sonunda geçici olarak meydanı Rusya'ya bırakacaklar, Rusya da birkaç yıl sonra bir yük olarak onların karşısına çıkacak.

Sudan'da, Hartum seferi başarısızlığa uğradı; bu iklimleri iyi bildiğimden, güçlerin en azından üçte ikisi yok olmuştur. Sonakim yöresinde, Hindistan işinin neye varacağını bilmeden, sanırım ingilizler şimdilik ilerleyemeyecekler. Hem bu çöller, büyük ağırlıkları olan ordular için, mayıstan eylüle dek, aşılamaz çöllerdir.

Obock'ta, ufacık fransız yönetimi devlet paralarını boşa harcamakla meşgul, şimdiye dek yalnız korsanlar tarafından

sömürgeleştirilmiş bu iğrenç sömürgeye tek kuruş geri getirmeyecek paralar harcanıyor.

İtalyanlar gelip burunlarını Massaouah'a soktular, nasıl olduğunu kimse bilmiyor. İngilizler onlar için artık hiçbirşey yapamayacaklarından, büyük bir olasılıkla burayı boşaltmak zorunda kalacaklar italyanlar.

Aden'de, bir savaş olasılığına karşı, bütün istihkamlar yeniden onarılıp yapılıyor. *Bu bölgenin yerle bir edilmesi-ama ben içinde değilken— çok hoşuma giderdi doğrusu!*

Zaten artık bu pis yerde harcayacak yaşamım kalmadı sanıyorum,

Kalın sağlıcakla.

RIMBAUD

EV HALKINA

22 ekim 1885

Sevgili Dostlarım,

Bu mektubu aldığınızda, Obock sömürgesine katılan Dankali kıyılarındaki Tadjourah'ta olacağım ben belki de.

Beni ömrümün sonuna dek aptal yerine koyabileceklerini sanan o hödüklerle şiddetli bir tartışmadan sonra işimden ayrıldım. Bu heriflere çok yararlı hizmetlerde bulundum; ama, beyler, kara gözlerinin hatırı için, bütün bir yaşam boyu kendileriyle kalacağımı sanıyorlardı. Beni alıkoymak için herşeyi yaptılar; ama ben, sağladıkları yararlarla, ticaretleriyle, iğrenç şirketleriyle ve pis kentleriyle birlikte «canınız cehenneme» dedim kendilerine! Çünkü onlar benim hep başıma çoraplar ördüler ve herzaman bana birşeyler kaybettirdiler. Neyse artık, yüzlerini şeytan görsün! Çalıştığım beş yıl için bana çok iyi bir hizmet belgesi verdiler.

Avrupa'dan birkaç bin tüfek geliyor bana. Bir kervan hazırlayacak ve bu malı Choa kralı Ménélik'e götüreceğim.

Choa yolu çok uzun: başkent Ankober'e yürümekle iki

ayda varılıyor; bu arada geçilen *bölgeler iğrenç ve korkunç çöller. Ama yukarda, Habeşistan'da iklim nefis, halk hıristiyan ve konuksever, geçim neredeyse bedava. Oralarda birkaç avrupalı var ancak, on dolaylarında topu topu; hepsi de kralın ucuza satın aldığı silah ticaretiyle uğraşırlar. Başıma bir kaza gelmezse, oraya gitmeyi, hemen paramı almayı ve bir yıldan az bir zamanda sağlanmış yirmibeş yada otuz bin franklık bir kazançla yine buralara inmeyi düşünüyorum.*

Bu iş başarıya ulaşırsa, 1886 sonbaharına doğru beni Fransa'da göreceksiniz, orada özkendim yeni mallar alacağım. Sanırım bu iş iyi gidecek, iyi gitmesi için siz de dua edin, buna gereksinmem var.

Üç dört yıl sonra elimdekilere yüzbin frank kadar birşey ekleyebilirsem, bu rezil ülkelerden bayram ederek ayrılabilirim.

Sondan bir önceki paketle size sözleşmemi gönderdim, askeri makamlara gösteresiniz diye. Sanırım bundan böyle bu askerlik işi yoluna girmiş olacak. Bütün bunlara karşın, siz bana hâlâ nasıl bir askerlik hizmeti yapmam gerektiğini bildiremediniz gitti; bu nedenle, herhangi bir belge için bir konsolosun karşısına çıktığımda, durumum hakkında ona bilgi veremiyorum, çünkü durumumu kendim de bilmiyorum! Ne tuhaf!

Bana artık Bardey şirketi adresine yazmayın; yazışmamı aksatırlar o hayvanlar. Bu mektuptan sonra, daha üç yada en azından iki buçuk ay süreyle yani 1885 sonuna dek aşağıdaki adrese yazabilirsiniz bana:

Bay Arthur Rimbaud
Tadjourah

Fransız sömürgesi OBOCK.

Size sağlıklar, iyi yıllar, iyi dinlenmeler ve mutluluklar dilerim. Hoşça kalın.

RIMBAUD

EV HALKINA

Aden, 28 kasım 1885

Sevgili Dostlarım,

22 ekim tarihli son mektubunuzu aldım. Aden'den Choa krallığına gideceğimi daha önce bildirmiştim size. Burada işlerim beklenmedik bir biçimde biraz gecikti, sanırım Aden'den ancak bu ayın sonunda ayrılabileceğim. Korkarım bana Tadjourah'a yazdınız siz. Onun için bu konuda düşüncemi değiştiriyorum: bana yalnızca «*Arthur Rimbaud, Univers Oteli, Aden*» adresine yazın. Oradan nasıl olsa arkamdan gönderirler postayı; hem böylesi daha iyi olur, çünkü Obock'la Tadjourah arası posta hizmeti iyi düzenlenmiş değil sanırım.

Bunca acı ve sıkıntı çektiğim şu iğrenç Aden ininden ayrıldığım için mutluyum. Şurası da gerçek ki korkunç bir yolculuk yapacağım: buradan Choa'ya (yani Tadjourah'tan Choa'ya) kavrulan çöllerden geçen atla elli günlük bir yol var. *Ama Habeşistan'da iklim nefistir: hava ne sıcak ne soğuk olur, halk hıristiyan ve konukseverdir; rahat bir yaşam sürülür,* Kızıl denizin kor gibi kıyılarında bunalmış olanlar için çok güzel bir dinlenme yeridir burası.

Bu işin tezgahlandığı şu anda artık geri çekilemem. Tehlikeleri kendimden gizlemiyorum, bu gibi seferlerin yorgunluklarını bilmez değilim; ama Harar'da birkaç kez kaldım, onun için bu yörelerin tutum ve göreneklerini bilirim. Ne olursa olsun, bu işin başarıya ulaşacağını umudediyorum. Aşağı yukarı 15 ocak 1886 ya doğru, kervanımın Tadjourah'a kalkacağını sanıyorum; 15 marta doğru da Choa'ya varacağım. O günlerde Habeşlerin paskalya bayramı var.

Kral geciktirmeden paramı verirse, aşağı yukarı yirmibeş bin franklık bir kârla hemen kıyı bölgesine inerim.

Bu işlerin iyi olduğunu görürsem, özkendim mal almak için Fransa'ya gelirim artık. 1886 yazının sonlarına doğru ziyaretinize geldiğimi görürsünüz o zaman. İşlerin böyle ge-

lişmesini yürekten diliyorum, siz de aynı şeyi dileyin benim için.

Bu ara, almazlık edemeyeceğim ve de buralarda bulamayacağım birşeyler arayın bana.

Paris'teki Doğu Dilleri Kitabevi müdürüne şöyle birşey yazın:

«Sayın bay,

Bay Abrandie'nin yazdığı Amhara Dili Sözlüğü'nü aşağıdaki adrese ödemeli olarak göndermenizi rica ederim.

«Rimbaud. Attingny kantonu. Roche. Ardennes.»

Ne tutarsa, aşağı yukarı yirmi frank, benim adıma ödeyin. Gideceğim ve hiç kimsenin bir avrupa dili bilmediği ülkenin dilini öğrenmek için bu yapıt bana çok gerekli; şimdiye dek bu ülkede hemen hemen hiç avrupalı olmamış. Adı geçen yapıtı şu adrese gönderin: *«Bay Arthur Rimbaud. Univers Oteli, Aden».*

Bunu en kısa zamanda satınalın benim için, yola çıkmadan önce incelemem gerek. Aden'den yeniden Tadjourah'a gideceğim; deve, katır, rehber vb. bulmak için orada bir iki ay kalmam gerekecek.

15 ocak 1886 dan önce yola çıkabileceğimi pek sanmıyorum.

Bu askerlik hizmeti konusunda gerekeni yapın. Gelecek yıl Fransa'ya geldiğimde durumumun yasalara uygun olmasını isterim.

Yola çıkmadan önce, söylediğim gibi, size daha bikaç kez yazacağım.

Onun için şimdilik hoşça kalın, herşey gönlünüzce olsun.

RIMBAUD

EV HALKINA

Tadjourah, 3 aralık 1885

Sevgili Dostlarım,

Choa'ya kalkacak kervanımı hazırlamaktayım burada. Alışıldığı üzere, işler pek çabuk ilerlemiyor; ama yine de,

ocak 1886 sonuna doğru buradan kalkacağımı sanıyorum.

Sağlığım iyi. İstediğim sözlüğü verilen adrese gönderin. Daha sonra bütün yazışmaları aynı adrese gönderin. Oradan herşeyi arkamdan gönderirler.

Bu Tadjourah, bir yıldan beri Fransız sömürgesi. Obock'a bağlanmış. Dankali, birkaç camisi ve birkaç hurma ağacı olan küçük bir kasaba. Eskiden mısırlıların yaptığı bir kale var; burada şimdi, birlik komutanı bir çavuşun buyruğunda altı fransız askeri pineklemekte. Ülkenin başında küçük bir sultan ve onun yerli yönetimi bırakılmış. Bir protektora burası. Yörenin ticareti tutsak ticaretinden ibaret. Buradan avrupalıların kervanları kalkıp Choa'ya gider, pek az şeyle; ingiliz amirali Hewet'in yerlilerin azıcık kazançlı tek ticareti olan tutsak ticaretini ortadan kaldıran bir anlaşmayı imparator Jean du Tigre'e imzalatışından bu yana, kıyılardaki yerliler avrupalılara düşman kesildikleri için, yollardan büyük güçlüklerle geçilmekte. Bununla birlikte, fransız sömürge yönetiminde bu ticarete engel olunmaya çalışılmıyor, böylesi daha iyi.

Benim tutsak tüccarı olduğumu sanmayın. Bizim dışalımını yaptığımız mallar, Liège yada Fransa'daki eski tüfek satıcılarında tanesi yedi yada sekiz frank eden tüfekler (kırk yıldan beri kullanılmaz olmuş çakmaklı tüfekler). Choa kralı ikinci Ménélik'e bunları kırk frank dolaylarında satıyoruz. Ama gidişte ve dönüşte yollarda karşılaşılan tehlikeler bir yana, büyük masraflar da var işin içinde. Yoldaki adamlar *dankalililerdir, bedevi çobanlar, bağnaz müslümanlardır bunlar: korkulacak insanlardır. Şurası da gerçek ki, biz ateşli silahlarla gidiyoruz yolda, bedevilerin ise yalnız kargıları var: ama bütün kervanlar saldırıya uğrar.*

Hawache ırmağı geçildikten sonra güçlü kral Ménélik'in toprağına girilir artık. *Oranın halkı hıristiyan çiftçilerdir; ülke çok yüksektir, deniz düzeyinden üçbin metreye dek varır yükseklik; iklimin eşi bulunmaz, geçim bedava denecek denli ucuz;* Avrupa'daki tüm ürünler yetişir burada; halk bizleri iyi gözle görür. Bu büyük Habeş yaylasının dağ kolların-

dan biri olan Harar'da olduğu gibi burada da yılın altı ayı yağmur yağar.

1886 için size iyi yıllar, sağlık ve mutluluklar dilerim.

Hoşça kalın.

A. RIMBAUD
Univers Oteli, Aden.

EV HALKINA

Tadjourah, 2 ocak 1886

Sevgili Dostlarım,

2 aralık günlü mektubunuzu aldım. Hep Tadjourah'tayım, ve kuşkusuz birkaç ay daha burada olacağım; işlerim yavaş yavaş fena gitmiyor, ama yine de iyi gideceğini umarım sonunda. Bu yörelerde olağanüstü bir sabır gerek kişioğluna.

Obock üzerinden Tadjourah'a gönderdiğinizi söylediğiniz mektubu almadım. Bu meret sömürgede hizmetler henüz çok kötü düzenlenmiş.

İstemiş olduğum kitabı hâlâ bekliyorum. Beni bitiren kaygılardan uzak mutlu bir yeni yıl dilerim size.

İşte hareketim yine biraz ertelendi; öyle ki bu güz Fransa'ya gelebileceğim kuşkulu; kışın birdenbire oraya çıkıp gelmek de tehlikeli olur benim için.

Sizin
RIMBAUD

EV HALKINA

Tadjourah 31 ocak 1886

Sevgili Dostlarım,

İstediğim kitabın adını göndererek doğru olup olmadığını sorduğunuz mektuptan bu yana sizden hiçbirşey almadım. Ocak ayının ilk günlerinde size olumlu yanıt verdim, ama

elinize varmamıştır diye düşünerek yineliyorum kitabın adını: *«Amarinna Dili Sözlüğü, yazan: d'Abbadie».*

Sanırım kitap yoldadır, ve bu gidişle bana ancak mart sonunda varacaktır. Mallarım geldi; ama kervanım için deve bulunamıyor; kıyıdan hareket edebilmem için, daha çok beklemem, hatta belki de mayısa dek beklemem gerekecek.

Sonra, gidiş yolculuğu iki ay sürecek, bu demektir ki Choa'ya varış aşağı yukarı haziran sonunda olacak; en iyi koşullarda bile, 1886 sonundan yada 1887 başından önce Aden'e dönemeyeceğim; bu nedenle, Avrupa'ya gelsem bile bu ancak 1887 baharında olacak. Afrika'da en ufak bir girişim anlamsız tersliklerle karşılaşmakta ve olağanüstü bir sabır istemektedir.

Hoşça kalın.

RIMBAUD

EV HALKINA

Aden, 21 mayıs 1886

Sevgili Dostlarım,

Birkaç gün geçirmek üzere geldiğim Aden'de göndermiş olduğunuz kitabı buldum.

Sanırım temmuz sonunda kesin olarak döneceğim.

Sağlığım hep iyi. İşlerse ne iyi gidiyor ne de kötü.

Mektuplarınızı büyük zarflarda gönderin.

Hoşça kalın.

RIMBAUD

Denizcilik ve Sömürgeler Bakanına

Paris.

Aden, 15 aralık 1887

Sayın Bakan.

Bu mektupla sizden, Obock sömürgesi, Tadjourah protek-

torası ve Fransa'nın elinde yada korumasında bulunan bütün Somali bölgesini içeren Doğu Afrika kıyılarındaki fransız topraklarına, Choa kralı Ménélik'e teslim edilmek üzere, aşağıdaki malları indirebimek için resmi bir izin istemekle onur duymaktayım; adı geçen fransız kıyısında toplandıktan sonra, bu mallar, kervanlarla götürülüp teslim edileceklerdir:

1 — Gras yada Remington tipi horozlu tüfeklerin yapımı için gerekli her türlü madde, araç ve gereç.

2 — Adı geçen tüfeklerin mermileri, kapsül fitili ve genellikle savaş fişeği yapımı için gerekli her türlü madde, araç ve gereç.

Bunların hepsi için fransız sermayesine ve fransız sanayiine başvuruyorum; Choa'da bu sanayinin kurulması işi de yine bir fransız personeline bırakılmalıdır.

Avrupalıların ve özellikle fransızların dostu, ilginç bir hristiyan kral yararına, fransız sanayi girişiminin, kıyılardan 700 kilometre içerlerde bir denenmesi sözkonusudur burada; ve istenilen izin de, yalnızca adı geçen kervanın kıyıya transit geçmesini ve korunmasını sağlamaya yöneliktir; çünkü bu kıyılarda silah ve cephane ticareti zaten yasaktır.

Fransız ticaret acentalığı yapıyorum, aşağı yukarı sekiz yıldır doğu Afrika kıyılarında dolaşıp iş yaparım, bütün Avrupalılarca saygın bir kişi olarak bilinirim, yerlilerce sevilirim; bu nedenle, sayın Bakan, kralı Ménélik adına da bulunduğum bu isteğimi kabul buyuracağınızı umuyorum; Bakanlığın yanıtını bay Fagot aracılığıyla bekleyeceğim, kendisi doğum yerim olan Ardennes eyaleti Vouziers kesimi milletvekilidir.

Sayın Bakan, derin saygılarımı lütfen kabul buyurun.

ARTHUR RIMBAUD.

Adres *Fransız Konsolosluğu*

Aden/ARABİSTAN

İKİNCİ MENELİK'TEN RIMBAUD'YA
MÜHÜR: YENDİ, JUDA KABİLESİNİN ASLANI. CHOA KRALI MENELİK.

Choa, Kaffa ve komşu bütün Gallas ülkelerinin kralı ikinci Ménélik.

Bay Rimbaud'ya yazıyor. Nasılsın? Ben, Tanrıya şükür, bütün ordum gibi sapasağlamım.

Gönderdiğin mektup geldi. Verdiğin bütün haberler için sana teşekkür ederim.

İstenilen kârlar çok yüksek. Makkonen'e, sana ödeme yapması için buyruk gönderdim. Bu parayı ondan al.

Avrupa ve Massaouah'tan haberler alırsan onları hemen bana ilet.

30 haziran 1887 tarihinde Adea Bagofou ülkesinde yazılmıştır.

EV HALKINA

Kahire, 23 ağustos 1887

Sevgili Dostlarım,

Habeşistan yolculuğum sona erdi.

Size daha önce de yazmış olduğum gibi, ortağım öldü, veraseti konusunda çok güçlüklerle karşılaştım Choa'da. Borçlarını bana iki katıyla ödettiler, işe yatırmış olduğum parayı kurtarmak için canım burnumdan geldi. Ortağım ölmeseydi, otuz bin frank kadar bir para kazanacaktım; oysa, aşağı yukarı iki yıl korkunç yorulduktan sonra, daha önce elimde var olan onbeş bin frangımla buldum kendimi yine!

Buraya geldim, çünkü bu yıl Kızıl denizde sıcaklar korkunçtu: hep elli-altmış derece; düşlemesi bile güç yedi yıllık yorgunluktan ve en iğrenç yoksunluklardan sonra kendi-

mi çok zayıflamış bulduğumdan, burada geçireceğim iki üç ayın beni yeniden sağlığıma kavuşturacağını düşündüm; ama hâlâ masraflar cepten gidiyor, çünkü yapacak bir iş bulamadım burada, yaşama avrupalılarınki gibi ve hayli pahalı.

Bir böbrek romatizmasından kıvranıyorum bugünlerde, cehennem azabı çektiriyor bana; bir başka ağrı da sol kalçamda var, zaman zaman beni felç ediyor, sol dizde bir eklem ağrısı, sağ omuzda bir romatizma (şimdiden süreğenleşmiş); saçlarım hepten kırlaştı. Yaşamımın çöküntüye doğru gittiğini sezinliyorum.

Kayıkla deniz yolculukları, at sırtında kara yolculukları, giysisiz, yiyeceksiz, susuz vb.; böylesi marifetlerden sonra insanın sağlığının nasıl olması gerektiğini varın siz düşünün.

Aşırı yorgunum. Şimdilik işim yok. Elimdeki birkaç kuruşu yitirmekten korkuyorum. Onaltıbin birkaç yüz altın frangı hep belimde taşıdığımı gözünüzün önüne getirin; aşağı yukarı sekiz kilo geliyor bu, ve kanlı basura yakalanmama yol açıyor.

Ama birçok nedenlerden dolayı, yine de Avrupa'ya dönemem; herşeyden önce orada kışın ölürüm; sonra, gezgin ve bedava yaşamaya çok alıştım; sonra da, bir işim bir mevkiim yok.

Demek yaşamımın geri kalan günlerini, acı ve sıkıntı içinde ölmek umuduyla yorgunluk ve yoksunluklar içinde kolan vurarak geçirmem gerekecek.

Burada çok kalmayacağım; işim yok, herşey de çok pahalı. Zorunlu olarak Sudan, Habeşistan yada Arabistan yörelerine dönmem gerekecek. Belki de Zanzibar'a giderim, oradan Afrika'ya uzun yolculuklar yapılabilir; belki de Çin'e, Japonya'ya kimbilir daha nerelere giderim?

Ne ise, bana kendinizden haberler verin.
Erinç ve mutluluklar dilerim size.
Kalın sağlıcakla.

Arthur RIMBAUD
Bekler ulak, Kahire (Mısır).

ANNESİNE

Kahire, 25 ağustos 1887.

Sevgili anneciğim,

Dünkü mektubumda senden istemiş olduğum beşyüz frangı göndermezlik etmemen için bir kez daha yazıyorum sana. Sizlere daha önce gönderdiğim paradan elinizde birşeyler kalmıştır sanırım. Ama kalmış olsun olmasın, bu beşyüz franklık parayı göndermezsen beni güç durumda bırakmış olursun, bu paraya çok gereksinmem var; yıl sonundan önce onu size ödeyeceğimi umuyorum.

Paramı bir yere bağladım, şimdilik de işsizim, keseden yiyorum, ayrıca 25 eylüle doğru bir yolculuğa çıkmam gerek. Parayı bana şu adrese gönderin: «Rimbaud, Fransız Konsolosluğu, Kahire».

Simdilik elimde birkaç yüz frank var, ama yeterli değil bu. Öte yandan, Zanzibar'dan çağırıyorlar beni, orada Afrika'da, Madagaskar'da birçok iş var, para biriktirebilir insan.

Hiç korkma, elimdeki parayı yitirmiş değilim, ama altı aydan önce ona dokunamam; ayrıca da, burada bir aydan fazla kalamam, buradaki yaşam beni sıkıyor, üstelik çok pahalı. Bu parayı 15 eylüle doğru konsolosluktan alabileceğimi düşünüyorum artık; ne olursa olsun bu parayı bekleyeceğim.

Herzaman sizin.

RIMBAUD

EV HALKINA

Aden, 8 ekim 1887

Sevgili Dostlarım,

Size çok teşekkür ederim. Bakıyorum da unutulmamışım. İçiniz rahat etsin. İşlerim şimdilik pek parlak değilse de hiç-

birşey yitirdiğim yok en azından; sanırım daha az zararlı bir dönem açılmakta önümde.

Evet, iki yıldır işlerim kötü gidiyor, boşuna yoruluyorum, elimde avucumdakini güçlükle koruyabiliyorum. *Bu lanetli ülkelerin hepsinden kurtulmak istiyorum aslında;* ama insan birgün işlerin düzeleceğini umuyor hep, ne ki, sizlerin tasarlayamayacağınız acılar ve yoksunluklar içinde kalıp zaman yitiriyor.

Ayrıca Fransa'ya gelip de ne yapacağım? Şurası kesin ki bir yere çakılıp kalarak yaşayamam ben artık; ayrıca soğuktan çok korkuyorum özellikle; sonra, ne yeterli bir gelirim var, ne işim, ne desteğim, ne tanıdıklarım, ne mesleğim, ne de herhangi bir geçim kaynağım. Oraya geri dönmek kendimi diri diri gömmek demektir benim için.

Habeşistan'a yaptığım ve sağlığımı çok bozan son yolculuk bana otuzbin franklık bir kazanç sağlayabilirdi; ama ortağımın ölümü ve birçok başka nedenlerle iş çok kötü gitti, ve ben eskisinden daha az paralı olarak çıktım bu işin içinden.

Zanzibar'a gitmeden bir ay burada kalacağım. İsteyerek vermiyorum bu yöndeki kararımı, orada yapılacak şeylerin bulunduğunu söyleseler de, insanların oralardan hep perişan döndüklerini gördüm.

Gitmeden önce, yada gitsem de, Mısır'da bankaya yatırdığım paraları size gönderirim belki de; çünkü Mısır'daki tatsız olaylar, Sudan ablukası, Habeşistan ablukası ve daha birçok nedenlerden dolayı, bu umut kesilmiş bölgelerde, ister büyük ister küçük miktardaki paraları tutmak, onları yitirmekten başka şey demek değildir.

Onun için bana Aden'e aşağıdaki adrese yazabilirsiniz:

«*Bay Arthur Rimbaud, Bekler ulak, Aden*».

Oradan ayrılırsam, mektupları arkamdan göndermelerini söylerim kendilerine. Sürekli yakınmalarımla beni yeni bir

Jérémie olarak düşünüyorsunuzdur herhalde; ama durumum gerçekten içaçıcı değil.

Sizin durumunuzun benimkinin tersi olmasını diler, sevgilerimi yollarım.

RIMBAUD

(Beyrut'daki Fransız Konsolosuna)

Aden, 12 ekim 1887

Sayın Bay,

Sizden aşağıdaki bilgiyi istemek durumunda kaldığım için beni bağışlayın: Beyrut'da yada Suriye kıyılarındaki bir başka yerde, dört damızlık eşek. En iri ve en güçlü yük katırlarının elde edilmesi için kullanılan en iyi ırktan güçlü kuvvetli dört damızlık eşek satın almak için kime başvurulabilir? Bunun ederi ne olabilir, sonra Beyrut'dan Aden'e taşıma ve sigorta masrafları ne tutabilir?

Choa (Güney Habeşistan) kralı Ménélik'in bir siparişi bu; o bölgede yalnızca kısa boylu eşekler var; çok sayıda ve çok düşük fiyata kısraklar bulunduğu için iyi bir katır ırkı elde etmek istiyorlar. Yanıtınızı bekliyorum sayın Konsolos.

Minnet ve saygılarımla.

A. Rimbaud
Fransız Konsolosluğundan Aden

EV HALKINA

Aden, 5 kasım 1887

Sevgili Dostlarım,

Hep bekleyiş içindeyim. Nereye gideceğimi kararlaştırmak için değişik yerlerden gelecek yanıtları bekliyorum.

Habeşistan savaşı nedeniyle Massouah'ta yapacak birşeyler vardır herhalde. Ne ise, bir karar almam yada tasarladığım işi bulmam uzun sürmeyecek; ama ne Zanzibar'a ne de başka bir yere gitmeyeceğim belki de.

Şu anda kış burası, yani ısı artık gündüz sıfırın üstünde otuz dereceyi gece de yirmibeş dereceyi geçmiyor.

Bana kendinizden haberler verin. Ne yapıyorsunuz? Sağlığınız nasıl? Çoktandır sizden mektup falan aldığım yok. Böyle yüzüstü bırakılmak hiç de hoş değil doğrusu.

Benim için hiç üzülmeyin: sağlığım daha iyi; paraca yitiklerimi de gidereceğimi sanıyorum; yitiklerim, evet! Çünkü hiçbirşey kazanmadan geçirdim son iki yılı, zamanını yitirmek de parasını yitirmek demektir.

Ardennes'lerin en önemli gazetesi hangisi söyler misiniz bana.

Kalın sağlıcakla.

RIMBAUD

Sayın Fagot'ya
Ardennes eyaleti, Vouziers kesimi milletvekili.

Aden, 15 kasım 1887

Sayın Bay,

Charleville (Ardennes) doğumluyum; bu mektupla sizden, ilişikteki dileğimi, kendi değerli desteğinizi de katarak, benim adıma Denizcilik ve Sömürgeler bakanına iletmeniz istemekle onur duyuyorum.

Fransız ticaret ortaklıklarının hizmetinde çalışan ben, aşağı yukarı sekiz yıldan beri doğu Afrika kıyısında, Habeşistan, Harar, Dankalis ve Somali ülkelerinde dolaşmaktayım; genellikle oturma yeri olarak seçtiğim Aden'deki Fransız konsolosu bey, güvenilirliğim ve genel tutum ve davranışım konusunda size bilgi verebilir.

Choa (güney Habeşistan) kralı, bütün avrupalı ve hıristiyan devletlerin dostu olan kral Ménélik ile iş yapan çok az sayıdaki fransız tüccarlarından biriyim; Bakanlığa verdiğim dilekçede adı geçen endüstriyi işte bu kralın Obock kıyısından aşağı yukarı 700 kilometre içerdeki ülkesinde kurmak istiyorum.

Ama, Fransa'nın elinde yada korumasında bulunan Afrika'nın doğu kıyısında (yani Öbock sömürgesi ve buna bağ-

lı bölgelerde) silah ve cephane ticareti zaten yasak olduğundan, bu mektubumla, Bakanlıktan, kervanımı oluşturmak için gerekli zaman dışında orada hiç durmamak koşuluyla, belirttiğim araç ve gereçleri adı geçen Obock kıyısından transit olarak geçirme iznini bana vermesini istiyorum; çünkü bütün bu malların çöllerden deve sırtında taşınması gerekmektedir.

Bu araç ve gereçler, yasaklamanın söz konusu olduğu kıyı bölgesinde hiç bekletilmeyecek, adı geçen yüklerden hiçbirşey ne yolda ne de kıyıda başka yere götürülüp verilmeyecek, *bütün bu araç ve gereçler yalnızca hıristiyan ve Avrupalıların dostu bir ülke olan Choa için getirtilecektir;* adı geçen siparişler için ben de fransız sermayesine ve özellikle fransız endüstrisine başvurmayı üstleniyorum; bütün bunlardan dolayı, Bakanın dileğimi kabul edeceğini ve bana şu yolda bir izin vereceğini umuyorum: Fransa'nın koruması yada yönetimi altında bulundurduğu bütün Obock kıyısı ve bitişiğindeki Somali ve Dankali kıyılarında, getirilen malların Choa'ya götürülmesi için izin.

Sayın bay, dileğimi Bakanlıkta desteklemenizi bir kez daha istememe izin verin; Bakanlığın yanıtını bana iletirseniz size minnettar kalırım.

Derin saygılarımı lütfen kabul buyurun.

ARTHUR RIMBAUD.

Adres
Fransız Konsolosluğunda
Aden/Arabistan.

SAVOURÉ'DEN RIMBAUD'YA

1888

(...) Bende sizinkinin tersi bir hata var biraz. Sizin gibi, insanların sahtekâr olduğuna inanacağıma, hepsinin namuslu olduğuna inanırım çok rahatlıkla.

LUCIEN LABOSSE'TAN RIMBAUD'YA

(Fransız Konsolos Yardımcısı/Süveyş)

Süveyş, 22 nisan 1888

İncelik göstermiş beni düşünmüşsünüz. Tarafınızdan beğenilmek benim için gerçek bir mutluluktur; dostum Makkonen için size bir mektup veriyorum. Dilerim ki bu mektubun size bir yararı olur.

Kral Ménélik ve Makkonen'in isteğine uyarak, Assal gölünün serbest kalması için hükümet nezdinde çok ısrarda bulunduğumu biliyorsunuz. İkisi de haklıydılar; bu gölün devri bize sayısız düşmanlıklar kazandırmaktan başka bir işe yaramazdı, alanlar için bile hiçbir yarar sağlamazdı.

Aden tuzlaları Assal tuzlalarıyla herzaman amansız bir rekabet yapabilirdi. Neyse, iyi ettiğime ve herkesin yararına davranmış olduğuma inanıyorum.

Bana zaman zaman kendinizden ve toprağı, insanı ve hayvanı pek de kusursuz olmadığı halde herzaman sevdiğim bu ülkelerden haberler vermek inceliğini gösterir misiniz?

Süveyş'te bulunduğunuz kısa süre içinde hepimiz üzerinde çok iyi anılar ve izlenimler bıraktınız, tanrılar ayağınızı bir daha Mısır'a düşürürse elinizi sıkmak isteriz.

İçtenlikle.

LUCIEN LABOSSE

P.S. Bay Borelli hakkında bana bir haber iletirseniz size minnettar kalırım.

DENİZCİLİK VE SÖMÜRGELER BAKANLIĞI
MÜSTEŞARLIĞINDAN
BAY ARTHUR RIMBAUD'YA

(Fransız Konsolosluğu eliyle, Aden)

Paris, 2 mayıs 1888

Sayın Bay,

18 ocak tarihli mektubunuzla ilgili olarak, İngiltere ile yapılan yeni anlaşmanın, yalnız Choa'ya götürülmek üzere Obock topraklarından savaş silahları sokulmasına izin verdiğini size bildirmekten onur duyarım.

Öyleyse, 15 aralık tarihli mektubunuzla istemiş olduğunuz gibi, doğu Afrika kıyısındaki Fransız topraklarına hem silah yapımı için gerekli araç ve gereci hem de kral Ménélik'e verilecek mermileri indirebilirsiniz.

En iyi duygularımı kabul buyurun sayın Bay.

Müsteşar adına
İkinci Bölüm Başkanı
HAUSSMANN

EV HALKINA

Harar, 15 mayıs 1888

Sevgili Dostlarım,

Uzun süre için, yeniden buraya yerleştim.

Eskiden yönettiğim acenta benzeri bir fransız ticaret acentası kurdum, kimi çekidüzen ve yeniliklerle birlikte ne de olsa. Bana biraz kazanç sağlayan önemli işler döndürüyorum.

Sedan yada eyaletin en iyi bez yapımcılarının adlarını bana verebilir misiniz? Kumaşlarından az bir miktar gönder-

melerini isteyeceğim onlardan, parasını satıştan sonra ödemek üzere. Harar yada Habeşistan'da piyasa bulabilir bu kumaşlar.

Sağlığım iyi. Yapacak çok işim var, ve de yalnız başımayım. Kıyı bölgesinde geçirilen üç yazdan sonra neyse ki artık serin bir iklimdeyim ve de dinlendiğime yada daha doğrusu serinlediğime seviniyorum.

Sağlık ve erinç dileklerimle.

RIMBAUD

RIMBAUD'dan ev halkına.

Harar, 4 Ağustos 1888.

Sevgili dostlarım,

27 haziran günlü mektubunuzu aldım. Yazışmalardaki gecikmeye pek şaşmayın, çünkü burası, postacıların ancak sekiz günde aşabildikleri çöllere ayrılmış kıyıdan; hem sonra, Zeilah ile Aden arasındaki posta hizmeti de pek düzensiz; Aden'den Avrupa'ya haftada yalnız bir kez posta gönderiliyor, o da Marsilya'ya ancak onbeş günde varıyor. Avrupa'ya yazmak ve yanıt almak en azından üç ay alıyor. Avrupa'dan doğrudan doğruya Harar'a yazmak olanaksız; çünkü İngiliz koruması altında bulunan Zeilah'tan sonra göçebe kabilelerin oturduğu çöl başlıyor. Burası habeş yaylalarının uzantısı olan dağlık bir yer: Isı hiçbir zaman artı 25 dereceyi aşmıyor, artı beş derecenin de altına düşmüyor. Demek ne dondurucu soğuklar var, ne terletici sıcaklar.

Şimdi yağmur süremindeyiz. Pek sıkıntılı. **Yönetim, kral Ménélik'in habeş yönetimi, zenci-hıristiyan bir yönetim; ne ki, başımız rahat ve göreceli bir güvence içindeyiz;** işlere gelince, zaman zaman iyi gidiyor, zaman zaman kötü. Bir çırpıda milyoner olma umuduna kapılmadan yaşayıp gidiyoruz işte. Ne yapalım! bu ülkelerde böylece yaşamak benim yazgım...

Bu yörelerle birlikte, tüm Habeşistan'da topu topu yirmi

kadar Avrupalı var. Öylesine uçsuz bucaksız bir alana dağılmışlar ki. Harar bunların en kalabalık oldukları yer: aşağı yukarı bir on kadarlar. İçlerinde tek fransız uyruklu olan benim. Bir katolik dingörevlileri topluluğu da var, biri benim gibi fransız olan üç papaz, zenci balalarını eğitiyorlar.

Canım çok sıkılıyor, herzaman; diyebilirim ki, şimdiye dek, bencileyin canı sıkılan birini görmedim. **Hem sonra, aileden ve düşünsel çalışmalardan uzak, yazgısını değiştirmek istediğiniz ama kendileri sizi sömürmeye çalışan ve bir an önce işlerinizi yoluna koymanızı engelleyen zenciler arasında geçirilen böyle bir yaşam iğrenç değil midir? Ve hele, o anlaşılmaz kaba dillerini konuşmak, o pis yemeklerini yemek, tembelliklerinden, hayınlıklarından, aptallıklarından dolayı binbir sıkıntı çekmek durumunda kalmak!**

Durun hele, en üzücü olanı bu değil. Asıl üzücü olan, bütün düşünsel etkinliklerden uzak ve yapayalnız kaldığı için, insanın yavaş yavaş kendisinin de salaklaşacağı korkusu.

Burada ipekli, pamuklu ve birkaç başka mal dışalımı yapıyor, kahve, zamk, koku, fildişi ve çok uzaklardan gelen altın vb. dışsatımı yapıyoruz. İşler, büyük çapta olsalar bile, benim etkinliğimi tam karşılayamıyor ve bu uçsuz bucaksız yörelerde yitip gitmiş birkaç Avrupalı arasında bölünüyor.

İçten selamlarımı yolluyorum. Bana yazın.

RIMBAUD

(ANNESİ VE KIZKARDEŞİNE)

Harar, 10 kasım 1888

Sevgili Dostlarım,

1 ekim günlü mektubunuzu bugün aldım. Sizleri görmek için Fransa'ya dönmeyi çok isterdim, ne var ki, daha uzun süre, Afrika denen bu tutukevinden çıkıp kurtulabilmek benim için kesinlikle olanaksız.

Neyse, sevgili anneciğim, dinlen, kendine iyi bak. Geçmişin yorgunlukları yeter de artar bile. Hiç olmazsa sağlığını koru, dinlenip rahatına bak.

.....

Sizin için yapabileceğim herhangi birşey varsa, yapmaya hazırım.

.....

Davranışlarımın kusursuz olduğuna inanın. Yaptığım herşeyde beni sömüren hep başkaları oldu daha çok.

Sık sık söyledim, ama yine de yeterince söyleyemedim, ve başka söyleyeceğim de yok, bu ülkedeki yaşantım çok güç; öldürücü bir cansıkıntısı ve bin türlü yorgunluklarla dolu. Ama önemi yok!

Tek istediğim sizin mutlu ve sağlıklı olduğunuzu bilmek. Bana gelince, şimdiki yaşamıma çoktan alıştım. Çalışıyorum. Gezilere çıkıyorum. İyi birşey, yararlı birşey yapmak istiyorum. Ama sonuç ne olurmuş? Henüz bilmiyorum.

Neyse, ülkenin iç bölgesinde bulunduğumdan beri sağlığım daha iyi; bu da bir kazanç.

Daha sık yazın bana. Oğlunuzu unutmayın, kardeşinizi unutmayın.

RIMBAUD

ANNESİ VE KIZKARDEŞİNE

Harar, 10 ocak 1889

Sevgili anneciğim, sevgili kızkardeşim,

10 aralık 1888 tarihli mektubunuzu aldım. Öğütlerinize ve iyi dileklerinize teşekkür ederim. 1889 yılında size sağlık ve mutluluklar dilerim.

Neden hep sayrılıklardan, ölümden, pek de hoş olmayan şeylerden sözediyorsunuz? Bırakalım da bütün bu tür düşünceler bizlerden uzak olsun, ve olanaklarımız ölçüsünde, elimizden geldiğince rahat yaşamaya çalışalım.

Sağlığım iyi, ufak bir kazanç için bana çok sıkıntılar ve-

"en işlerimden daha iyi. İçine düştüğüm arap saçı gibi işler nedeniyle bu ülkelerden kısa sürede paçamı kurtarabilmem pek olası değil. Üstelik anaparam hiç artmıyor; ilerleyeceğine gittikçe geriliyorum herhalde.

Sözünü ettiğiniz bağışta bulunmaya benim de niyetim var. Ama, güçlükle biriktirdiğim birkaç kuruşun, bana tek mektup bile yazmamış olanların yiyip eğlenmesine yarayacağını düşünmek hoşuma gitmiyor yine de!

Bir gün ciddi olarak sayrı düşersem bunu yapacağım, hem bu ülkelerde bir hıristiyan dinyayma topluluğu var, vasiyetimi ona bırakacağım, böylece vasiyetim birkaç haftada Aden'deki Fransız konsolosluğuna iletilmiş olacak. Ama sahip olduğum servet, Cesar Tian şirketi için yaptığım ticaretin arıtlanmasından sonra Aden'den çıkabilir ancak. Hem zaten çok sayrılanırsam, buradaki acentayı kendim arıtlarım; ve Aden'e inerim, orası uygar bir ülke, insan işlerini hemen hale yola koyabilir.

Bana haberler yollayın ve size bağlılığıma hep inanın.

Vefalınız

RIMBAUD

Bay Cesar Tian eliyle, Aden.

ANNESİ VE KIZKARDEŞİNE

Harar, 18 mayıs 1889

Sevgili anneciğim, sevgili kızkardeşim,

2 nisan tarihli mektubunuzu aldım. Sizin oralarda herşeyin yolunda gittiğini sevinerek öğreniyorum.

Bu lanetli ülkede işlerim hep başımdan aşkın. Kazandığım para çektiğim sıkıntılarla orantılı değil; zenciler arasında yürekleracısı bir yaşam sürüyoruz çünkü.

Bu ülkedeki tek iyi şey havanın hiç don yapmaması; ısı hiçbir zaman artı on dereceden aşağı düşmüyor, otuz derecenin de üstüne çıkmıyor. Ama bu süremde bardaktan boşa-

nırcasına yağmurlar yağıyor; ve de bu, sizin gibi, bizim de çalışmamıza, yani kervan karşılayıp kervan kaldırmamıza engel oluyor.

Buralara gelen kimse, yerlilerle çok yakından görüşmezse hiç mi hiç milyoner olamaz.

Gazetelerde imparator (ama ne imparator!) Jean'ın Mehdiciler tarafından katledilerek öldüğünü okumuşsunuzdur herhalde. Biz de burada dolaylı olarak bu imparatora bağlıydık. Ama biz doğrudan doğruya, kendisi de imparator Jean'a vergi ödeyen Choa kralı Ménélik'e bağlıyız. Bizim Ménélik geçen yıl bu iğrenç Jean'a karşı ayaklandı; bir birlerinin ciğerini sökmeye hazırlanıyorlardı ki bu imparator Jean, önce Matama yöresindeki Mehdicilerin üzerine yürüyüp hadlerini bildirmeyi düşündü. Ve de orada kaldı. Canı cehenneme!

Burada çok rahatız. Habeşistan'a bağlıyız, ama Hawache nehriyle oradan ayrılıyoruz.

Zeilah ve Aden'le kolayca yazışıyoruz herzaman.

Bu yıl Sergi'ye (Paris Sergisine) şöyle bir uğrayamayacağım için üzgünüm; ne ki yaptığım kâr bana böyle birşeyi sağlamaktan çok uzaktır, hem sonra burada tek başımayım, ben de gidersem müessese hepten ortadan kalkar. Gelecek sefere artık; gelecek sergide bu ülkenin ürünlerini sergilerim, yada belki de kendimi; çünkü böylesi ülkelerde uzun süre kaldıktan sonra görünüşünün son derece tuhaf olması gerek insanın.

Haberlerinizi bekler, iyi havalar ve güzel günler dilerim.

RIMBAUD
Tüccar bay César Tian eliyle
Aden.

KRAL MÉNÉLİK'TEN RIMBAUD'YA

Mühür : Yendi, Juda Kabilesinin aslanı.
İkinci Ménélik, Tanrının Seçkin Kulu,
Etyopya Krallar Kralı.

Bay Rimbaud'ya iletilsin.

Sana selam ederim.

1889 yılının dördüncü ayının altıncı günü bana Harar'dan gönderdiğin mektup elime geçti. Baştan sona okudum. Dedjaz Makonnen çabucak dönecek. Harar'daki bütün hesapları kapatmakla görevlendirilmiştir. Kendisiyle anlaşırsan daha iyi olur. Hem o bu işten bana sözetmeseydi ben kendisine ondan söz edecektim. Eğer benim adıma Harar'daki memurlara para verdiysen, belgeleri kendisine göster, o sana öder.

Bay Savouré'nin mallarının ederine gelince, bunu bay İlg ile konuşacağız.

25 eylül 1889 tarihinde Antotto kentinde yazılmıştır.

ILG'DEN RIMBAUD'YA

8 ekim 1889

Kervanlar konusunda size bir sitemde bulunmalıyım, yeterince erzak vermiyorsunuz. Kaldırdığın tek kervan yok ki, vardığında, açlık ve susuzluk içinde olmasın, işçiler perişan durumda bulunmasın; *herkes sizden acı acı yakınıyor. Yiyecek ve içecekten birkaç kuruş kısacağım diye bütün uşakları sayrı düşürmeye, aylarca bitkin yatırmaya değmez.* Develere vurulan yükler için de öyle. İpekliler, pamuklular vb. yüklenmiş eşek kervanınızda, verdiğiniz eşek artık yürüyebilecek durumda olmadığından, binlerce thalerlik malın taşınması için altı thaler ödemek zorunda kaldım... *Eşekler ancak çok hafif yüklendikleri zaman uzun süre yürüyebilirler. Harar'dan gelen bütün eşekler içleracısı bir durumdalar; yaralarının iyileşmesi için onları kendi arazime salmak zorunda kaldım. Çalıştırılabilecek durumda tek eşek kalmamıştı...*

ILG'DEN RIMBAUD'YA

26 ekim 1889

Burada, Büyük elçilikten hiçbir haber alamıyoruz. Sizden ilginç ayrıntılar bekliyorum. Canınız istediği zaman ne de güzel konuşursunuz; ama parlak işler kalan azıcık neşenizi de alıp götürmüş galiba. Bırak sevgili dostum Rimbaud, bir kez geliyor insan bu dünyaya; onun için tadını çıkarmaya bakın, kalıtçılarınızın da canı cehenneme...

ANNESİNE

Harar, 21 nisan 1890

Sevgili Anneciğim,

26 şubat tarihli mektubunu aldım. (...) Yazık ki ne evlenecek zamanım var, ne de evlenmeyi düşünecek durumum. Şimdiden kestirilemeyecek bir süreden önce işlerimin başından ayrılmam olanaksız mı olanaksız. Bu kahrolası ülkelerde işe bir bulaştı mı bir daha paçasını kurtaramıyor insan.

Sağlığım iyi, ama her dakika saçlarımın bir teli ağarıyor. Bu gidişle, korkarım yakında pudra serpilmiş bir püsküle dönecek başım. Kıllı derinin bu ihaneti ne acı, ama elden ne gelir.

Herşey gönlünüzce olsun.

RIMBAUD

LAURENT DE GAVOTY'DEN RIMBAUD'YA

Paris, 17 temmuz 1890

Güzel şiirlerinizi okudum. Dekadant ve simgeci okulun öncüsünün, yönetmeni olduğum France Moderne dergisiyle işbirliği yaptığını görmek mutluluk ve onurunu tadabilirmi-

yim diye sormak için yazıyorum size. Öyleyse aramıza katılın lütfen.

Önceden teşekkürler ve hayranlık dolu sevgilerle.

L. GAVOTY

ANNESİNE

Harar, 10 ağustos 1890

Uzun süredir sizden haber alamadım.

Benim sağlığım iyi, sizin de sağlıklı olduğunuza inanmak isterim. (...)

Gelecek bahar sizin oraya gelip evlenebilir miyim? Ama ne sizin orada kalmayı kabullenebilirim, ne de buradaki işimi bırakmayı. Bu gezgincilik yaşammda benimle gelmeye razı olacak birini bulabileceğimi sanıyor musunuz?

Bu soruya ivedi yanıt almak isterim.

En iyi dileklerimle.

RIMBAUD

ILG'DEN RIMBAUD'YA

23 ağustos 1890

(...) Tutsaklar konusuna gelince, bağışlayın, o işle uğraşamam; hiçbir zaman tutsak alıp satmadım, bu işe başlamak da istemem. Kendim için bile olsa, bu işi yapamam...

ANNESİNE

Harar, 10 aralık 1890

Sevgili anneciğim,

29 eylül günlü mektubunu aldım.

Evlenmeden sözederken, gezip dolaşmakta özgür kalmak

istediğimi, dış ülkelerde yaşamakta ve hattâ Afrika'da yaşamayı sürdürmekte özgür kalmak istediğimi kastediyordum. *Avrupa iklimine uyumu öylesine yitirmişim ki bir daha güç alışırım ona. Tutun ki bir gün Fransa'ya döndüm, en az iki kışımı dışarda geçirmem gerekecek büyük bir olasılıkla. Hem sonra yeniden nasıl ilişkiler kuracağım, hangi işi tutacağım? Bu da başlıbaşına bir sorun.* Ayrıca, benim için olanaksız birşey var, o da oturgan bir yaşam. Gezip dolaşmalarımda bana eşlik etmeyi kabul edecek birini bulmam gerek.

Parama gelince, elimde, istediğim an serbesttir o.

Bay Tian, otuz yıldan beri Aden'e yerleşmiş saygın bir tüccardır, ben de Afrika'nın bu köşesinde onun ortağıyım. Onunla ortaklığım iki buçuk yıldır sürüyor; hem sonra, uygun gördüğüm anda işlerimi tasfiye etmekte özgürüm.

Altın, misk fildişi, kahve vb. gibi bu yörelerin ürünlerini kervanlarla kıyı bölgesine gönderiyorum. Bay Tian'la yaptığım işlerde kazancın yarısı benim. Hem sonra, daha geniş bilgi için, Aden'deki Fransız konsolosuna yada onun ardılına başvurabilirler.

Aden'de kimse benim hakkımda kötü birşey söyleyemez. Tersine. On yıldan beri bu ülkede herkes beni iyi olarak bilir.

İsteklilerin haberi olsun!

Harar'a gelince, hiçbir konsolos yok, hiçbir devlet memuru yok, hiçbir yol yok; buraya deveyle gidilir, ve burada yalnızca zencilerle yaşanır. Ama, ne olursa olsun, kişi özgürdür burada; iklim de iyidir.

Durum böyle işte.

Kalın sağlıcakla.

A. Rimbaud

ANNESİNE

Harar, 20 şubat 1891

Sevgili Anneciğim,

5 ocak tarihli mektubunu aldım.

Sizin orada işlerin iyi gittiğini görüyorum; yalnız, gazetelerde okuduğuma göre, bütün Avrupa'da soğuklar pek şiddetliymiş.

Ben şimdilerde iyi değilim. Sağ bacağımda varis var, bana çok acı veriyor. İşte bu meret ülkelerde çalışmaktan kazandığım şey bu oldu en sonunda! Hem bu varis romatizmayla ihtilat yapmış. Oysa buralarda havalar soğuk olmaz; ama buna yol açan iklim. Bacağımdaki bu lanetli ağrılar yüzünden, bugün tam onbeş gece oluyor ki gözümü tek saniye kapamadım. Buradan çekip gideceğim, hem sanırım Aden'in o büyük sıcağı bana iyi gelir, ama burada bir sürü para alacağım var, onun için çekip gidemem, gidersem bu alacaklarımı yitirmiş olurum. Aden'den bir varis çorabı istettim, ama bulunabileceğini pek sanmıyorum.

Onun için bana lütfen şu iyiliği yap: uzun ve cılız bir bacak için bir varis çorabı al (ayak numaram 41). Bu çorabın dizin üstüne dek çıkması gerek, çünkü tam dizarkasında bir varis var. Varis çorapları pamuk yada ipekten olurlar ve damarları şişkin tutan lastik ipçiklerle dokunurlar. İpek olanları en iyileri ve en sağlamlarıdır. Sanırım pek pahalı da değiller. Zaten parasını sana ödeyeceğim.

Bu arada bacağım hep sarılı duruyor.

Çorabı iyi paketleyip postayla Aden'deki bay Tian'a gönderin, ilk fırsatta bana iletir o.

Bu varis çorapları belki Vouziers'de bulunur. Ne olursa olsun, doktor herhangi bir yerden iyi bir varis çorabı getirtebilir.

Bu sakatlığı at üstünde büyük zahmetler ve yorucu yürüyüşlerden kaptım. Çünkü bu ülkede yolu izi belirsiz sarp dağlar var, buralarda at üstünde bile duramazsınız. Yol diye birşey yok, keçi yolu bile.

Varislerin sağlık için tehlikeli bir yanı yok, ama her ani hareketten alıkor insanı. Çok cansıkıcı birşey bu, çünkü, varis çorabı giyilmezse, yaralara yol açar varisler; dahası, sinirli bacaklar, özellikle geceleri, bu çorabı kolay kolay taşıyamaz. Bunun yanında, şu körolası sağ bacağımda, geceleri beni yakalayan ve kıvrandıran bir romatizma ağrım var!

Şunu da unutmamamak gerek ki, ülkenin kışı olan bu süremde, ısı hiçbir zaman sıfırın üstünde (altında değil) on dereceden az olmuyor. Ama kuru rüzgârlar var, bunlar genellikle beyazlar için, sağlığı çok dokuncalı. İki üç yıl kaldıktan sonra yirmibeşle kırk yaş arası genç avrupalılar bile romatizmaya yakalanıyorlar!

Kötü gıda, sağlıksız konut, çok ince giyim, türlü çeşitli kaygılar, *cansıkıntısı, aptal ve alçak zenciler arasında sürekli öfke, bütün bunlar kısa sürede kişinin içgücü ve sağlığı üzerinde derin etkiler yapıyor. Burada bir yıl başka yerdeki beş yıla denktir. Bütün Sudan'da olduğu gibi burada da çok çabuk yaşlanıyor kişi.*

Yanıtınızla askerlik karşısındaki durumumu aydınlatın. Yapabileceğim birşey var mı? İyice bilgi alın ve bana yazın.

RIMBAUD

BAYAN RIMBAUD'DAN OĞLUNA

Roche, 27 mart 1891

Arthur, oğlum,

Bu mektupla birlikte sana varislere sürülecek bir kutu merhem ve Paris'te yaptırılmış iki lastik çorap gönderiyorum; birkaç günlük gecikmenin nedeni bu, doktor çoraplardan birinin bağcıklı olmasını istiyordu; ama bu durumda daha uzun süre beklememiz gerekecekti, ben sana bulabildiklerimi gönderiyorum.

Bu mektuba ilişik olarak doktorun reçetesini ve öğütlerini bulacaksın. Onları dikkatle oku ve dediklerini tam uygula; senin için özellikle dinlenme gerekli, hem de ayakta değil yatarak dinlenme; çünkü doktorun da dediği ve mektubundan çıkardığı gibi, sayrılığın gelecek için kaygı verici bir noktaya gelmiş. Çorapların kısa gelirse, tabanını açabilir, istediğin kadar yukarı uzatabilirsin. Doktor Poupeau'nun Aden'de uzun süre denizcilik müfettişi olarak çalışmış bir kayın-

biraderi vardı, bay Caseneuve. Bu bey konusunda olumlu birşeyler duyarsan bana yaz, doktorun hoşuna gidecektir. Bay Canseneuve geçen yıl Madagaskar dolaylarında ölmüş, büyük bir servet bırakmış, adamcağız bir humma nöbetinden ölmüş.

Isabelle'in sağlığı gittikçe iyiye gidiyor; ama henüz tam iyileşmedi. Hep kıştayız biz, havalar çok soğuk, buğdaylar tümden mahvoldu, hiçbirşey kalmadı, bu nedenle genel bir üzüntü egemen her yerde, ne olacağımızı ise kimse bilmiyor.

Hoşça kal Arthur, ve özellikle kendine iyi bak, gönderdiklerimi alır almaz da bana yaz.

RIMBAUD

EV HALKINA

Aden, 30 nisan 1891

Sevgili Dostlarım,

Mektubunuzu ve gönderdiğiniz iki çorabı aldım; ama çok üzünçlü koşullarda aldım.

Sağ dizimdeki şişkinliğin ve eklemdeki ağrının arttığını görünce, hiçbir ilaç ve hiçbir öğüt bulamayınca, —çünkü Harar'da zenciler arasındayız ve buralarda hiçbir doktor yoktur— kıyı bölgesine inmeye karar verdim. İşleri bırakmak gerekiyordu: oysa bu pek de kolay değildi, çünkü oraya buraya dağıtılmış bir sürü param vardı; ama neyse sonunda hepsini toparladım. Aşağı yukarı yirmi günden beri Harar'da yatıyordum, yerimden kıpırdayacak durumda değildim, korkunç acılar çekiyor, tek saniye uyuyamıyordum. Harar'dan Zeilah'a adam başı onbeş thalariden onaltı zenci taşıyıcı tuttum, üstü ve yanları bezlerle örtülü bir sedye yaptırdım; işte bu sedye içinde, Harar dağlarını Zeilah limanından ayıran üçyüz kilometrelik yolu oniki günde aldım. Yolda çektiğim sıkıntıları size anlatmama gerek yok. Sedyemin dışına tek

adım atamadım; dizim gözler önünde şişiyordu ve ağrı sürekli artıyordu.

Buraya varınca Avrupa sayrılarevine yattım. Paralı yatacak sayrılara ayrılmış bir tek oda var: orada da ben yatıyorum. Bacağımı gösterir göstermez ingiliz doktor bağırarak bunun bakımsızlık ve yorgunluktan tehlikeli bir noktaya varmış bir sinovit uru olduğunu söyledi. Önce bacağı kesmekten sözediyordu; sonra, tıbbi bakımla şişkinliğin biraz azalıp azalmayacağını saptamak için birkaç gün beklemeye karar verdi. Aradan altı gün geçti, hiçbir iyileşme yok, yalnız, dinlenmekte olduğum için ağrı çok azaldı. Biliyorsunuz, sinovit, bir eklem sıvısı sayrılığıdır; kalıtımsal da olabilir, kazalara yada birçok başka nedenlere de bağlı olabilir. Benimkisi, hiç kuşku yok, Harar'daki yaya yada atlı gezilerin yol açtığı yorgunluklardan ileri geliyor. Neyse, bu durumumla, en elverişli koşullarda bile, aradan en az üç ay geçmeden sağalabileceğimi ummamak gerek. Bacağım sarılı, kıpırdatamayacağım biçimde birkaç yerden bağlı, zincire alınmış olarak yatıyorum. İskelete döndüm: yüzümü gören korkar. Yatmaktan sırtım yara bere içinde; tek saniye gözümü kapayıp uyuyamıyorum. Burada ayrıca sıcaklar da çok arttı. Sayrılarevinin avuç dolusu para ödediğim yemekleri de çok kötü. Ne yapacağımı bilemiyorum. Öte yandan, ortağım bay Tian'la hesaplarımı henüz arıtlayamadım. Bir haftadan önce bitmez bu işi. Aşağı yukarı otuzbeş bin frank kalacak bana bu işten. Daha fazla da kalabilirdi; ama, şu mutsuz ayrılışım yüzünden birkaç bin frank yitirmiş oluyorum. Kendimi bir vapura attırmak yada gelip Fransa'da tedavi ettirmek istiyorum. Yolculuk zaman geçirmek olanağı verir hiç olmazsa bana; hem Fransa'da tıbbi bakım ve ilaçlar çok daha iyidir, hava da daha bir güzel. Büyük bir olasılıkla geleceğim. Yazık ki, Fransa'ya sefer yapan vapurlar herzaman dolu oluyor, çünkü yılın bu döneminde herkes sömürgelerden dönüyor; ben ise, usulca, yavaşça taşınması gereken bir sakatım! Neyse, bu hafta kararımı vereceğim.

Ama yine de ürküye kapılmayın bütün bunlardan. Daha iyi günler gelecektir. Ama, bunca çalışma, bunca yoksunluk

ve bunca çekiden sonra üzücü bir karşılık oluyor bu! Yazık. Ne acı şeymiş yaşamımız bu böyle!

Yürekten selamlar yollarım.

P.S. Çoraplara gerek kalmadı artık. Bir yerlerde satacağım onları.

RIMBAUD

ANNESİNE TELGRAF

Marsilya 22 mayıs 1891

Bugün sen yada İsabelle ekspres trenle Marsilya'ya gelin. Pazartesi sabahı bacağımı kesip alacaklar. Ölüm tehlikesi var. Çözülecek ciddi sorunlar bulunuyor.

Arthur

«*RIMBAUD, Conception Sayrılarevi*» diye yazın yanıtınızı.

ANNESİ BAYAN RIMBAUD'NUN OĞLUNA TELGRAFI:

Arthur Rimbaud, Conception Sayrılarevi, Marsilya.
Yola çıkıyorum. Yarın akşam orada olacağım.
Cesaret ve sabır.

V Rimbaud.

ANNESİ VE KIZKARDEŞİNE

Marsilya, 23 mayıs 1891, Cuma

Sevgili anneciğim, sevgili kızkardeşim,

Korkunç acılardan sonra, kendimi Aden'de tedavi ettiremediğim için, gemiye binip Fransa'ya döndüm.

Onüç gün acılar içinde kıvrandıktan sonra dün vardım.

Geldiğimde kendimi çok zayıf bulduğumdan ve üşüttüğümden Conception sayrılarevine yatmak zorunda kaldım; burada, doktor masrafları da içinde olmak üzere, günde on frank ödüyorum.

Kötüyüm, çok kötü. Şu anda iyice şişmiş olan ve kocaman bir balkabağına benzeyen sağ bacağımdaki bu sayrılık yüzünden iskelete döndüm. Bir sinovit, bir hidrartroz, bir eklem ve kemik sayrılığı bu.

İhtilatlar bacağın kesilmesi zorunluğunu yaratmazsa, iyileşmesi çok uzun zaman alacak. Ne olursa olsun, sakat kalacağım sonunda. Ama uzun yaşayacağımı pek sanmıyorum. Yaşamak olanaksız artık benim için. Yazgım ne karaymış! Ne karayazgılı oldum!

Paris Ulusal Acentasından çekeceğim otuzaltıbin sekizyüz franklık bir poliçem var. Ama bu parayı almakla uğraşacak kimsem yok. Bense, yataktan bir adım dışarı atacak durumda değilim. Ayrıca üzerimde saklamasını pek beceremediğim bir miktar para var. Neylersin? Ne acı yaşam!

Bana hiçbir yardımınız olamaz mı?

RIMBAUD
Conseption Sayrılarevi
Marsilya

KIZKARDEŞİNE

Marsilya, 17 haziran 1891

Sevgili kızkardeşim İsabelle,

Harare'dan geri dönen iki mektubumla birlikte aldım mektubunu. Bu mektuplardan birinde, daha önce bir mektubunu Roche'a geri gönderildiği yazılı. Başka hiçbirşey almadınız mı?

Henüz kimseye hiçbirşey yazmadım, henüz yatağımdan yere ayak basmadım. Doktor, daha bir ay böyle kalacağımı, daha sonra da çok yavaşça yürümeye başlayabileceğimi söylüyor. Kesilen bacağımın yerinde, yani geri kalan parçasın-

da, şiddetli bir sinir ağrım var hep. Bunun sonunun neye varacağını bilmiyorum. Neyse, herşeye boyun eğiyorum, bahtım yokmuş.

Peki ama şu gömülme öykülerinle ne demek istiyorsun sen? Bu denli korkma, sabır göster. Yazık! Seni görmek isterdim, neyin olabilir peki? Sayrılığın ne? Zamanla ve bakımla tüm sayrılıklar iyileşir. Ne olursa olsun, tevekkül etmek ve umutsuzluğa düşmemek gerek.

Annem beni bırakıp gittiğinde çok kırılmıştım, nedenini anlayamamıştım. Ama şimdi, sana bakabilmesi için seninle olması daha iyi. Benim adıma özür dile ve kendisine en iyi dileklerimi ilet. Yakında görüşmek üzere; ama kim bilir ne zaman?

RIMBAUD
Conception Sayrılarevi
Marsilya

KIZKARDEŞİNE

Marsilya, 23 haziran 1891

Sevgili Kızkardeşim,

Bana yazmadın, ne oldu? Mektubun korkuttu beni, senden haberler almak isterim. Neyse, yeni sıkıntılar olmasın da; çünkü ikimiz de çok acılar çektik!

Benden soracak olursan, gece gündüz ağlıyorum, ölmüş bir insanım ben, tüm yaşamım boyu sakat kalacağım. Onbeş gün sonra iyileşeceğimi sanıyorum; ancak koltuk değnekleriyle yürüyebileceğim. Takma bacak konusuna gelince, doktor, uzun süre, en az altı ay beklemek gerektiğini söylüyor! Bu süre içinde ne yapacağım ben, nerede kalacağım? Yanınıza gelsem, üç ay sonra soğuklar oradan kovar beni, hattâ belki de üç aydan da önce. Altı hafta geçmeden buradan bir yere kıpırdayamam, koltuk değnekleriyle yürüme alıştırmaları için gerekli süre bu! Demek ancak haziran sonunda yanınızda olabilirim. Eylül sonunda da ayrılmam gerekecek!

Ne yapacağımı hiç mi hiç bilmiyorum. Bütün bu kaygılar deli ediyor beni. Bir dakika olsun gözüme uyku girmiyor.

Neyse, yaşamımız bir yıkım bizim, sonsuz bir yıkım! Neden öyleyse varlığımızı sürdürüyoruz peki?

Bana ses edin, haberler verin.

En iyi dileklerim sizlerle.

RIMBAUD
Conception Sayrılarevi
Marsilya

KIZKARDEŞİNE

Marsilya, 24 haziran 1891

Sevgili kızkardeşim,

21 haziran günlü mektubunu aldım. Ben de sana dün yazdım. 10 haziran günlü hiçbirşey almadım senden, ne senin mektubunu, ne de Harar'dan gelen mektubu 14 günlük iki mektubunu aldım yalnızca. Ayın onunda yazılan mektup nereye gitti peki, çok şaşıyorum doğrusu.

Yine ne iğrençliklerden sözediyorsunuz bana? Bu askerlik işi nerden çıkıyor yine? Yirmialtı yaşıma girince, bir fransız şirketinde çalıştığımı gösteren belgeyi Aden'den göndermedim mi size —ki askerlikten bağışıklık belgesi demektir bu—, sonra anneme bu konuda durumu sorduğumda, herşeyin yolunda olduğunu ve korkacak birşeyimin bulunmadığını yazıyordu hep bana. Daha dört ay önce, mektuplarımdan birinde, Fransa'ya dönmek istediğim için, benden buradan istenilecek herhangi birşeyin olup olmadığını sordum size. Herhangi bir yanıt da almadım. Herşeyi çözümlediğinizi sanıyordum. Şimdi de kalkmış kaçak duruma düştüğümü, arandığımı, yok daha bilmem neler söylüyorsunuz. Ancak dikkatleri üzerime çekmeyeceğinizden emin olduğunuz bir anda bu konuyu iyice bir sorup araştırın.

Bana gelince, bu durumda oraya dönmemde bir tehlike

yok artık! Bunca çektiklerimden sonra cezaevine mi gireceğim bu kez de? Ölürüm daha iyi!

Evet, zaten uzun süreden beri, ölüm daha iyi olurdu! Sakat bir insan ne yapabilir bu dünyada? Şimdi de, hepten yurdumdan uzak kalmak durumuna düşmek! Çünkü bu masallarla artık hiçbir zaman anayurduma dönemem, buradan deniz yada kara yoluyla geri gider, gurbet ele düşebilirsem yine de şükredeyim!

Bugün koltuk değnekleriyle yürümeye çalıştım ama ancak birkaç adım atabildim. Bacağım çok yukardan kesilmiş, bundan dolayı, dengeyi korumak çok güç oluyor benim için. Ancak bir yapay bacak taktırınca rahat edeceğim; ama bacağın kesilmesi, geri kalan parçada sinir ağrıları yapıyor, bu ağrılar tam kesilmeden mekanik bir bacak takmak olanaksız; bacağı kesilen kimilerinde bu iş dört, altı, sekiz, oniki ay alıyor! Bana söylediğine göre, hiçbir zaman hiçbir yerde iki ayın altına düşmüyormuş bu süre. Benimki de iki ayda olursa öpüp başıma koyacağım! Bu süreyi sayrılarevinde geçireceğim ve buradan çift bacaklı çıkmak mutluluğunu tadacağım. Koltuk değnekleriyle çıkmaya gelince, neye yarar bu anlayamıyorum. Ne yukarı çıkabiliyor insan, ne aşağı inebiliyor, korkunç birşey. Düşmek yada yerlerini sakatlamak tehlikesiyle daha çok karşı karşıya kalıyor. Bir ara, takma bacak taşıyabilecek güce kavuşuncaya dek sizin oraya gelip bir süre geçirmeyi düşündüm, ama şimdi bakıyorum da olası değil.

Eh, ne yapalım, yazgıma boyun eğeceğim. Alınyazım nereye atarsa orada öleceğim. *Eskiden bulunduğum o uzak yörelere döneceğimi sanıyorum, orada on yıllık dostlarım var, onlar bana acırlar, onların ülkesinde kendime iş bulurum, dilediğim gibi yaşarım. Hep oralarda yaşayacağım ben artık; oysa Fransa'da, sizin dışınızda, ne dostum var, ne tanıdığım, ne kimim kimsem. Olur da sizi göremezsem, oralara dönmüş olduğumu bilin. Ne olursa olsun, oralara dönmem gerek benim.*

Durumum üzerine bilgi edinmek isterseniz, sakın adamlara nerede olduğumu söylemeyin. Hatta adresimi mektuplardan saptarlar diye korkuyorum. Beni ele vermeyin.

En iyi dileklerimle.

RIMBAUD

KIZKARDEŞİNE

Marsilya, 29 haziran 1891

Sevgili kızkardeşim,

26 haziran günlü mektubunu aldım. Önceki gün yalnızca Harar'a gönderdiğin mektubunu aldım. 10 haziran günlü mektuba gelince, hiçbir haber yok ondan: ya Attigny'de yitip gitti o, ya buranın yönetiminde; ama sanırım Attigny'de herhalde. Gönderdiğin zarftan mektubun kimden olduğunu anlıyorum. Dimitri Righas'tan olsa gerek (kendisini kimi işlerimi çevirmekle görevlendirdiğim Harar'da oturan bir yunanlı bu). Askerlik durumum konusunda yaptığınız araştırmadan haberler bekliyorum; ama, ne olursa olsun, tuzaklardan korkuyorum, ve size verilebilecek tüm güvencelere karşın, şimdilik oralara gelmeye hiç de niyetim yok.

Yerimden kıpırdayamıyorum zaten, tek adım atmayı beceremiyorum. Bacağım iyileşti, yani yarası kapandı: hem kısa sürede oldu bu, demek bacak kesme yoluna gidilmeyebilirmiş diye düşünmeye başlıyorum. Doktorlara göre iyileşmişim ben, ve istersem, sayrılarevinden çıkış kağıdımı hemen yarın imzalarlar. Ama çıkıp da ne yapacağım? Tek adım atmam olanaksız! Bütün gün açık havada bir sandalye üzerinde oturmaktayım, ama hareket edemiyorum. Koltuk değneklerim üzerinde alıştırmalar yapıyorum; ama iyi değiller koltuk değneklerim. Ben zaten uzun boyluyum, bacağım da pek yukardan kesilmiş. Denge kurması güç oluyor. Birkaç adım sonra duruyorum, düşerim de yine bir yerlerimi sakatlarım diye korkuyorum!

İlkönce kendime bir tahta bacak yaptıracağım. Asıl baca-

ğın kalan kısmı pamukla sarılıp bunun içine sokuluyor ve bir bastonla yürünüyor. Tahta bacakla bir süre alıştırma yaptıktan sonra, asıl bacağın kalan kısmı iyice güçlenmişse, ayağı iyice kvrayan kaslanmış bir bacağa kumanda edilebiliyor ve şöyle böyle yürünebiliyor.

Sözünü ettiğim an ne zaman gelecek? O güne dek başıma yeni bir felaket gelecek belki de. Ama bu kez, bu rezil yaşamdan tez kurtulmasını bileceğim.

Bana sık sık yazmanız, dolayısiyle adımı Roche ve Attigny postanelerinde göze çarpması iyi olmaz. Tehlike gelirse buradan gelir, yoksa kimse benimle uğraşmaz. Elden geldiğince seyrek yazın bana, yazmak kaçınılmaz olduğunda ancak. Arthur'u koymayın, yalnızca Rimbaud diye yazın. Askeri makamların benden ne istediğini çabuk ve açıkça yazın, ayrıca, kovuşturma yapıldığında, çarpılacağım cezayı bildirin. O zaman bir an önce gemiye atlayıp çeker giderim.

Sağlık ve mutluluklar dilerim size.

RIMBAUD

KIZKARDEŞİNE

Marsilya, 2 temmuz 1891

Sevgili kızkardeşim,

24 ve 26 haziran günlü mektuplarını almıştım, şimdi de 30 haziran tarihlisini aldım. Yalnız 10 haziran tarihli mektup yitmiş demek, onun da Attigny postanesinde alıkonduğunu düşünmem için hertürlü neden var ortada. Buradakilerin benim işlerimle uğraşır gibi bir halleri yok hiç de. Mektuplarınızı Roche'dan başka bir yerde, Attigny postanesinden geçmeyecek biçimde postaya vermeniz iyi bir düşünce. Böyle olunca, istediğiniz kadar yazabilirsiniz bana. Şu askerlik işine gelince, ne yapılabileceğini çok iyi hesaplamak gerek; öyleyse gerekeni yapın ve bana kesin bir yanıt verin. Doğrusu bir kapana kıstırılmaktan korkuyorum, ve hangi durumda olursa olsun, geri dönmekte çok duraksayacağım. Sanırım hiç-

bir zaman güvenilebilir bir yanıt veremiyeceksiniz, o zaman da benim sizin oralara gelmem hep olanak dışı kalacak, bir tuzağa düşürülebilirim çünkü.

Yaram kapanalı çok oldu; bacağın geri kalan parçasındaki sinir ağrıları hep aynı şiddette sürüp gidiyor, ama ben hep ayaktayım; ne ki, öbür bacağım çok zayıf düştü. Uzun süre yatakta yatmaktan mı yoksa denge eksikliğinden mi bilmem: ama öbür bacağım kıpkırmızı kesilmeden birkaç dakikadan fazla yürüyemiyorum koltuk değnekleriyle. Bir kemik sayrılığım mı var yoksa, öbür bacağımı da mı yitirmek zorunda kalacağım? Çok korkuyorum, yorulmaktan çekiniyorum, bu nedenle de koltuk değneklerini bırakıyorum. Bir tahta bacak ısmarladım; iki kilo geliyor, bir hafta sonra hazır olacak. Onunla usul usul yürümeye çalışacağım; yavaş yavaş alışmam için aşağı yukarı bir ay gerekecek; ama belki de, sinir ağrıları nedeniyle doktor bununla yürümeme henüz daha izin vermeyecek. Lastik bacağa gelince, şimdilik pek ağır benim için bu. Daha sonraları düşünülecek birşey. Hem zaten tahta bir bacak aynı yararı sağlıyor: elli frank kadar birşey tutuyor bu. Bütün bunlara karşın, temmuz sonunda ben hâlâ sayrılarevinde olacağım. Şimdilik, yiyip yatma ücreti olarak günde altı frank ödüyorum, ama saatte altmış franklık canım sıkılıyor. Gece de iki saatten fazla uyuyamıyorum. Yine bir başka sayrılığa mı yakalanacağım diye beni korkutan bu uykusuzluk işte. Ürkü içinde öbür bacağımı düşünüyorum. Şimdilik yeryüzünde tek dayanağım o benim! Dizimdeki bu çıban Harar'da onbeş günlük bir uykusuzlukla böyle başladı. Neyse, bacakları kesik bir kötürüm olmak belki de alnıma yazılmış! Sanırım ancak o zaman askerlik dairesi rahat bırakır artık beni!

Daha iyi şeyler umut edelim.

Sağlıklar dilerim size, iyi günler dilerim; herşey günlüğünüzce olsun.

Hoşça kalın.

RIMBAUD

MARSİLYA ASKERLİK ŞUBESİ BAŞKANLIĞINA

Temmuz 1891

Sayın Başkan,

1875 kurasındanım. Ardennes eyaletine bağlı Charleville'de kura çektim; bir kardeşim silah altında olduğundan askerlik hizmetinden bağışık tutuldum. 16 ocak 1882 tarihinde, 28 günlük yoklama dönemim sırasında bir fransız şirketinde görevli olarak Arabistan'da bulunmaktaydım. Yabancı ülkede oturduğum konusunda bildirimde bulundum, Aden'de olduğumu kanıtlayan belgeyi Mézières askerlik şubesi başkanlığına gönderdim. Fransa'ya dönüşüme değin her yıl yenilebilecek biçimde askerliğim ertelendi.

Geçtiğimiz 22 mayısta, askerlik hizmetimi yapmak üzere Fransa'ya döndüm; ama Marsilya'ya indiğimde, Conception sayrılarevine yatmak zorunda kaldım; 25 mayısta da sağ bacağımı kesip aldılar. Hâlâ yatmakta olduğum sayrılarevi yöneticisinin ve bana bakan doktorun verdiği raporu askerlik şubesi sayın başkanına sunuyorum.

Askerlik şubesi sayın başkanından askerlik hizmetimle ilgili durumumu belirlemesini, ve eğer artık hiçbir hizmete yarar durumda değilsem, kesin ihracımı yapmasını saygılarımla rica ediyorum.

A. Rimbaud

Conception sayrılarevi, Marsilya
temmuz 1891

MÉZİÈRES ASKERLİK ŞUBESİNİN VERDİĞİ BELGE

Rimbaud J.—N. Arthur adlı kişi 16 ocak 1882 tarihinden beri Arabistan'dadır. İnceleme sonunda, durumunun yasalara

uygun olduğu görülmüştür; yoklama dönemiyle kafasını yormasına gerek yoktur; Fransa'ya dönüşüne değin, askerliği her yıl yenilecek biçimde ertelenmiştir.

Mézières, 7 temmuz 1891
Askerlik Şubesi Başkanı
Bertaux

KIZKARDEŞİNE

Marsilya, 10 temmuz 1891

Sevgili Kızkardeşim,

4 ve 8 temmuz tarihli mektuplarını aldım. Durumumun en sonunda açıklığa kavuşmuş olmasına seviniyorum. Askerlik belgesine gelince, onu yolculuklarım sırasında yitirdim herhalde. Dolaşabilecek duruma gelince iznimi burada mı yoksa başka bir yerde mi geçireceğim, bakacağım. Marsilya'da geçirirsem, sanırım yönetimin yazılı yanıtının elimde bulunması gerekecek. Ne olursa olsun, o yazının elimde olması gerek. Onu bana gönderin. O belgeyle kimse yanıma yaklaşamaz artık. Sayrılarevi yönetiminin imzaladığı bacağımın kesilme belgesini de yanımda tutuyorum, çünkü doktorların baktıklarına böyle belgeler imzalayıp verme yetkileri yok galiba. Bu iki belgeyle askerlikten düşürülmemi burada yaptırabileceğim kuşkusuz.

Hep ayaktayım artık, ama sağlığım iyi değil. Şimdiye dek, ancak koltuk değnekleriyle yürümeyi öğrendim, ve hâlâ tek merdiven basamağı inip çıkamıyorum: böylesi durumlarda beni kucaklayıp indiriyor yada çıkarıyorlar. Kendime çok hafif bir tahta bacak yaptırttım, cilalı ve içi doldurulmuş, çok iyi yapılmış (ederi altmış frank); birkaç gün önce taktım ve yine koltuk değneklerime dayanarak sürüklenmeye çalıştım, ama bacağımın kalan parçasını tahriş ettim ve lanetli aracı da bir yana attım. Onbeş yada yirmi günden önce onu pek kullanamayacağım, ve de günde bir yada iki saatten

fazla değil. Tek yararı, iki yerine üç dayanak noktası olmasıdır kişinin.

Anlayacağın, koltuk değnekleriyle yürümeye başladım. O eski yolculuklarımı düşündüğümde, ne sıkıntı, ne yorgunluk, ne acı birşey; daha beş ay öncesine değin nasıl da etkindim! Nerde kaldı o dere tepe dolaşmalar, o koşuşturmalar, o gezip tozmalar, o çöller, o ırmaklar, o denizler?

Ve de şimdi bir kötürüm yaşantısı! Çünkü artık anlamaya başlıyorum ki koltuk değnekleri, tahta bacaklar, mekanik ayaklar hep hava; bunlarla insan ancak rezilce sürünüyor, hiçbir zaman hiçbirşey yapamıyor. Ben ki bu yıl tam Fransa'ya dönüp evlenmeye karar vermiştim! Elveda evlilik, elveda aile, elveda gelecek! Yaşamım geçip bitti, kıpırdayamaz bir kütükten başka birşey değilim ben artık.

Yine de en hafif olan tahta bacakla bile dolaşabilmekten çok uzağım henüz. Yalnızca bastonumdan destek alarak tahta bacağımla birkaç adım atabilmem için daha en azından dört ay gerek sanıyorum. Güç olan çıkıp inmek. Ancak altı ay sonra bir mekanik ayak deneyebileceğim, o da çok büyük eziyetlerle ve hiçbirşeye yaramadan. En büyük güçlük bacağın çok yukardan kesilmiş olmasında. Organ ne denli yukardan kesilmişse, ameliyattan sonraki sinir ağrıları da o denli şiddetli ve sürekli oluyor. Onun için ayakları dizden kesilmiş olanlar bir alete daha çabuk alışıyorlar... Ama bütün bunların şimdi artık önemi yok; yaşamın kendisinin bile önemi yok!

Hava burada Mısır'dan daha serin olmadı hiç. Isı öğlende 30-35 derece, gece de 25-30 derece. Harar'ın havası demek daha iyi, özellikle ısının 10-15 dereceyi geçmediği geceleri.

Ne yapacağımı henüz size söyleyemem, henüz bunu kendim bile bilmeyecek derecede çökmüşüm. Yineliyorum, sağlığım hiç de iyi değil; beklenmedik bir kazadan pek korkuyorum. Güdük bacağım öbüründen çok daha kalın ve ağrılar içinde. Doktor, doğal olarak, beni görmüyor artık; çünkü, doktora göre, sizi bırakması için, yaranın kapanmış olması yeter. İyileştiğinizi söylüyor size; ve ancak çıbanlar vb. çıkarsa, bıçak atmayı gerektiren başka komplikasyonlar olur-

sa sizinle ilgileniyor. Bu tür insanlar, sayrıları ancak bir denek olarak görüyor; insan bunu anlıyor, tedavilerin paralı olmadığı sayrılarevlerinde özellikle. Zaten onlar ancak ün yapmak yada müşteri tutmak için sayrılarevi doktorluğu yapıyorlar.

Roche'a dönmeyi isterdim, çünkü hava orada serin; ama düşünüyorum da orada cambazlık alıştırmalarımı yapmaya elverişli yer yok. Sonra, serinliğin arkasından havaların soğumasından korkuyorum. Ama başlıca neden, devinemememdir; devinemiyorum, daha uzun süre de devinemiyeceğim; hem doğrusunu isterseniz, içten iyileştiğime inanmıyorum ben, birşeylerin patlak vereceğinden korkuyorum... Vagonda taşınmam, indirilmem gerekecek, ve daha neler de neler... Çok sıkıntı, çok masraf, çok yorgunluk olacak. Temmuz sonuna dek odamın parası ödenmiş durumda; bu arada da daha iyi olacak; yaşantısı ne denli anlamsız olursa olsun, kişi süneceğim ve ne yapabileceğime bakacağım. O zamana dek, sizin de bana inandırmak istediğiz gibi, belki de sağlığım da ona yine de dört elle sarılıyor herzaman..

Yönetimin yazısını gönderin bana. Masada yanımda sayrı bir polis müfettişi var tam da, bu askerlik hizmetiyle kafamı şişirip duruyor, günün birinde bana bir oyun oynamaya hazırlanıyor.

Rahatsız ettiğim için bağışlayın. Teşekkür ederim size. İyi şanslar ve sağlıklar dilerim.

Bana yazın.

Hoşça kalın.

RIMBAUD

BAŞKAN MAKKONEN'DEN RIMBAUD'YA

12 temmuz 1891

Nasılsınız? Ben, Tanrıya şükür, iyiyim.

Bacağınızı kesmek zorunda kaldıklarını şaşırarak ve üzülerek öğrendim. Bana söylendiğine göre, ameliyat başarılı geçmiş: Tanrıya şükürler olsun!

Ticaretinizi sürdürmek üzere Harar'a dönmeyi düşündüğünüzü sevinerek öğrendim. Bana mutluluk verdi bu.

Evet, ivedi olarak ve sağlıkla gelin.

Herzaman sizin dostunuzum ben.

Marsilya, 15 temmuz 1891

İsabelle'ciğim,*

13 Temmuz tarihli mektubunu aldım, hemen yanıtlıyorum. Elimdeki sayrılarevi yazanağı ve levazım dairesi yazısıyla ne gibi bir girişimde bulunabileceğim bakalım. Bu işin bir çözüme vardığını görmek çok hoşuma gidecek kuşkusuz, ama nerde! Bunu bir türlü başaramıyorum ben, şu artık ancak tek ayağına ayakkabı giyebilen ben. Neyse, iş olacağına varır. Bu iki belgeyle cezaevine düşmeyeceğim artık hiç olmazsa; askerî yasa, sayrılarevinde bile olsa, bir sakatı içeri tıkabilir çünkü. Fransa'ya döndüğümü bildirme işine gelince, kime yada nereye bildireceğim bunu peki? Yanımda beni bunu konuda aydınlatabilecek kimse yok; bu tahta bacaklarla, bilgi almak için daire daire dolaşabileceğim günler ise çok ama çok gerilerde kaldı artık.

Dolaşabilme yollarını düşünmekle geçiyor gecem gündüzüm. Tam bir kıyınç (işkence) bu. Şunu şunu yapmak, şuraya şuraya gitmek, görmek, yaşamak, çıkıp dolaşmak istiyor canım; olmuyor. Ölünceye dek değilse bile, uzun bir süre için hiç olmazsa olmayacak yine de. Şu lanetli koltuk değneklerinden başka birşey gördüğüm yok yanımda yöremde. Onlarsız tek adım atamıyor, var olduğumu anlayamıyorum. En acılı beden devinimleri yapmadan giysilerimi bile giyemiyorum. Evet doğru, koltuk değneklerimle nerdeyse koşabilecek duruma geldim ama, merdiven inip çıkamıyorum; hele yer de biraz inişli çıkışlı oldu mu, bir omuzumun öbürüne bindirişi bitiriyor beni. Sağ kol ve sağ omuzumda büyük bir sinir

* Rimbaud'nun kızkardeşi.

ağrım varken, buna, koltuk altlarımı testere gibi biçen koltuk değneklerinin ağrısı ekleniyor bir de! Sol bacağımdaki sinir ağrısı da başka; ve bütün bunların yanında, yaşıyor görünmek için, bütün gün canbazlığa kalkışmak da caba!

Sevgili kardeşim, en sonu, sayrılığımın nedeni şu oldu sanıyorum: Harar'da, kasımdan marta dek havalar soğuk olur. Herzamanki gibi, hemen hemen hiç giyinmiyordum desem yeri. Giydiğim bir keten pantalon, bir pamuklu gömlek. Oysa, günde 15-40 kilometrelik yaya yürüyüşleri, ülkenin sarp dağlarında saçma at gezintileri yapıyordum. Bu yorgunluk, bu üşütme ve terlemeler dizde bir eklem ağrısı yaptı sanıyorum. Dizkapağı altında, bir çekiç vuruşu gibi her dakika zonklayan bir sızı; damar çekildi; baldır siniri büzüldü. Ardından tüm diz damarlarının şişmesi geldi. Varisi andıran bir şişme. Gezip dolaşıyor ve bir hava akımında kalmadandır bu deyip, durmadan çalışıyordum, hem herzamankinden daha çok. Sonra sonra bu ağrı arttı. Her adım atışta, yandan bir çivi saplanıyormuş gibi oldu. Hep gezip dolaşıyordum ama, daha bir güçlükle olsa bile bu; özellikle, ata biniyordum, oysa her defasında bir sakat gibi iniyordum yere. Daha sonra dizin üstü şişti, dizkapağı kabardı, diz arkası da bunun dışında kalmadı. Kan dolaşımı güçleşiyor, sızı, böbrek ve ayak topuğuna dek bütün sinirleri sarıyordu. Artık ancak iyice topallayarak yürüyebiliyordum. Ama hep çalışmak zorundaydım, yapacak çok şeyim vardı. O zaman, sarılı bacağımı hep yukarda tutmaya, onu hep yıkayıp ovmaya başladım, ama bundan birşey çıkmadı. Bu arada, yavaş yavaş iştahım da kesilmeye başladı. İnatçı bir uykusuzluk kendini gösterdi. Çelimsizleşiyor, git gide güçten düşüyordum. Martın onbeşine doğru yatmaya, hiç olmazsa, yatay durumumu korumaya karar verdim. Yatağımı bir pencere arasına yerleştirdim, buradan, tezgahımı ticaret defterlerimi ve tartaçlarımı göz altında bulundurabiliyordum; işi yürütmek için adamlarıma daha çok para veriyordum; kendim de uzanıyor, daha doğrusu sayrı bacağımı uzatıyordum. Ama şişkinlikten dizim git gide bir top gibi oluyordu. Dizkapağım, şişkinliği yapan yangı içinde kıpırdayamaz duruma gelmişti, birkaç gün sonra da kemik

gibi sertleştiğini ürküntüyle gördüm. Baktım bütün bacak kaskatı, evet, sekiz günde kaskatı kesildi. Artık helâya ancak sürünerek gidebiliyordum. Bu arada, bacak ve baldırın üst bölümü durmadan inceliyorken, diz ve arkası habire şişiyor, sertleşiyor, yada daha doğrusu kemikleşiyordu, tensel ve tinsel çöküş gittikçe daha kötüye gidiyordu. Mart sonunda gitmeye karar verdim. Birkaç gün içinde bütün malları zararına satıp elden çıkardım. Bacağımdaki sertlik ve acı, katır hattâ deveye binmeme engel olduğundan, kendime kapalı bir serye yaptırdım, bunu onaltı erkek onbeş günde Zeilah'a taşıdı. Yolculuğun ikinci günü kervandan geride kaldığımdan ıssız ıpıssız bir yerde bir yağmura yakalandım, onaltı saat sular içinde uzanmış kaldım. Ne altına sığınabileceğim birşey vardı, ne de kımıldayabilmek olanağım. Bunun çok büyük bir zararı dokundu bana. Yol boyunca sedyemden hiç kalkamadım. Yere koydukları zaman bile üstüme çadır geriyorlardı; sedyemin yanında ellerimle bir çukur kazıyor, güç belâ yan dönerek dışarı çıkıyor sonra da üstünü toprakla örtüyordum. Sabah olunca, önce üstümdeki çadır, sonra da beni kaldırıp götürüyorlardı. Bitmiş, felce uğramış bir durumda vardım Zeilah'a. Orada da ancak dört saat dinlenebildim: Aden'e gidecek bir vapur vardı. Bir şiltenin üstünde tutup güverteye atıverdiler. (Gemiye sedyemle bindirmeleri gerekti!) Üç gün, ağzıma birşey koymadan, deniz tutmasından kıvrandım durdum. Aden'de yine sedyeyle iniş. Üç gün bay Tian'ın evinde kaldım, hesaplarımızı görüşüp temizledik, sonra sayrılarevine gittim, burada, ingiliz doktor, hemen Avrupa'ya geçmemi salık verdi.

İnancım şu ki, bu eklem ağrısı, daha ilk gününde bakılmış olsaydı, hemencecik geçer ve ardından bunca karışıklıklar çıkmazdı. Ama bunu nerden bilecektim ben. Yürümekte ve aşırı çalışmaktaki inadımla, herşeyi berbat eden kendim oldum. Neden okullarda hiç sağlık bilgisi okutmazlar herkese, hiç olmazsa böyle aptallıkla yapmayacak kadarını?

Benim şu düştüğüm duruma düşen biri gelip de bana akıl danışacak olsa kendisine şunu derim: Bu duruma mı düştünüz? Sakın bacağınızı kestirmeyin. Kendinizi kıyım kıyım

kıydırın, doğratın, parça parça ettirin, ama sakın bacağınızı kestirmek acısını tatmayın. Ölmek, eksik bir organla yaşamaktan bin kez yeğdir her zaman. Hem de çok kişi bunu böyle yapmıştır, yeniden başlamak elde olsaydı, benim de yapacağım bu olurdu. Bir organını kestirmektense, bin yıl cehennem acısı çekmek daha iyi!

Sonuma bak işte: Oturmuş kalmışım, ara sıra koltuk değneklerimle doğruluyor, yüz adım kadar sekiyorum, sonra yine dönüp oturuyorum. Ellerim hiçbirşey tutmuyor. Yürürken başımı, tek ayağımla koltuk değneklerimin ucundan başka yere çeviremiyorum. Düşünün, baş ve omuzlarımız öne eğilmiş, siz bir kambur gibi şişmişsiniz, çarpıp öbür bacağınızı da kırarlar korkusuyla, yörenizdeki kişi ve nesnelerin kıpırdadıklarını görünce tir tir titriyorsunuz. Sek sek yürüyüşünüze bakıp üstünüze gülüyorlar. Yerinize oturunca elleriniz sinirden titriyor; koltuk altlarınız testereyle biçilmiş gibi, yüzünüz aptal suratına dönmüş. Bir umutsuzluktur kaplıyor yeniden içinizi. Ve tam bir ne yapacağınızı bilmezlik içinde olduğunuz yerde kalıyor, ağlıyor, geceyi bekliyorsunuz; size hiç göz kırptırmayacak geceyi, ve bu geceden daha da sıkıntılı sabahı. Ve daha böyle binbirşey... Gerisi gelecek mektuba.

En iyi dileklerimle.

RIMBAUD

Marsilya, 20 temmuz 1891

Sevgili Kızkardeşim,

Sağ omuzumdaki şiddetli bir ağrının etkisiyle yazıyorum size bu mektubu; bu ağrı, gördüğünüz gibi, yazmam bile engelliyor.

Bütün bunlar, kötü bir bakım sonucu kireçlenme yapmış bir bünyeden ileri geliyor. Her gün çiçeğe, tifüse, yada başka bütün sayrılıklara da yakalanabileceğim bu sayrılarevinden bıktım artık. Doktor, çıkabileceğimi ve sayrılarevinde artık

kalmamamın çok daha iyi olacağını söylediği için çıkacağım buradan.

Bu durumda, iki üç gün sonra çıkacağım ve bir yolunu bulup kendimi sizin oraya atacağım; çünkü tahta bacağım olmadan yürüyemiyorum; ve hattâ koltuk değneklerimle bile, omuzumun durumunu daha da kötüleştirmemek için, şimdilik ancak birkaç adım atabiliyorum.

Söylediğiniz gibi, Voncq istasyonuna ineceğim. Nerede kalacağım konusuna gelince, yukarda kalmayı yeğlerim; onun için burayı yazmanıza artık gerek yok, çok yakında yola çıkmış olacağım.

RIMBAUD

SAVOURÉ'DEN RIMBAUD'YA

15 ağustos 1891

Başkan Makkonen hep sizden sözediyor bize, sizin insanların en namuslusu olduğunuzu, ve kendisine karşı gerçek dostluğunuzu herzaman kanıtladığınızı söylüyor.

(Ölümünden bir gün önce Rimbaud'nun söyleyerek kızkardeşine yazdırdığı son mektup)

Marsilya, 9 kasım 1391

BİR İKRAMİYE: BİR TEK DİŞ.
BİR İKRAMİYE: İKİ DİŞ.
BİR İKRAMİYE: ÜÇ DİŞ.
BİR İKRAMİYE DÖRT DİŞ.
BİR İKRAMİYE: İKİ DİŞ.

Sayın Müdür,

Hesabınızda birşey bırakıp bırakmadığımı soruyorum size. Bugün adını bile bilmediğim, ama Aphinar olması gereken,

şu servisi değiştirmek istiyorum. Bu servisler dünyanın her yerinde var, ama güçsüz ve mutsuz biri olan ben, hiçbirşey bulamıyorum, sokakta karşınıza çıkacak ilk köpek bile söyleyebilir bunu size.

Onun için, bana Süveyş'teki Aphinar servislerinin ederini gönderin. Hepten inmeli durumdayım: bu nedenle biran önce kendimi gemide bulmak istiyorum. Saat kaçta gemiye aktarılacağımı bildirin bana...

Rimbaud'nun Mektupları

Ozan olmak isteyen kişinin ilk incelemesi, kendi kendini bütünüyle tanımasıdır; ruhunu araştırır o, onu dikkatle gözetip denetler, sınayıp dener onu, öğrenir. Ruhunu tanır tanımaz da onu işleyip geliştirmesi gerekir! Basit gibi görünüyor bu: her beyinde doğal bir gelişme olur; nice benciller yazar diye ortaya atar kendilerini; daha bir niceleri de kendilerinden bilirler düşünsel gelişmelerini! Ama ruhu kocamanlaştırmaktır söz konusu olan: Şu çocuk kaçıran iri yarı kocaman hırsızlar gibi falan. Yüzüne siğiller eken ve bunları yetiştiren bir insan getirin gözünüzün önüne.

DÜŞÜN

RİMBAUD'NUN MEKTUPLARI

MEKTUPLAR DİZİSİ 10